

COMARCH

**SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE
FINANSOWE
GRUPY KAPITAŁOWEJ COMARCH
ZA OKRES 01.01.2016 – 31.12.2016**

**Sprawozdanie sporządzone według Międzynarodowych Standardów
Sprawozdawczości Finansowej**

Kraków, 28 kwietnia 2017

Spis treści

I.	Skonsolidowany bilans.....	4
II.	Skonsolidowany rachunek zysków i strat.....	6
III.	Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	7
IV.	Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym	8
V.	Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych.....	9
VI.	Informacja dodatkowa.....	10
1.	Informacje o strukturze i działalności Grupy.....	10
1.1.	Struktura kapitałowa Grupy Comarch.....	11
1.2.	Struktura działania Grupy Comarch.....	12
1.3.	Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej w 2016 roku..	13
1.4.	Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej po dacie bilansu	14
2.	Opis stosowanych zasad rachunkowości	15
2.1.	Zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego ..	17
2.2.	Rozpoznawanie przychodów i kosztów	27
2.3.	Zarządzanie ryzykiem finansowym.....	28
2.4.	Rachunkowość pochodnych instrumentów finansowych oraz działalności zabezpieczającej	30
2.5.	Ważne oszacowania i założenia	30
2.6.	Nowe standardy rachunkowości i interpretacje KIMSF	32
3.	Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego	35
3.1.	Zatwierdzenie sprawozdania finansowego za 2015 rok	35
3.2.	Sprawozdawczość wg segmentów	35
3.3.	Rzeczowe aktywa trwałe.....	40
3.4.	Nieruchomości inwestycyjne.....	43
3.5.	Wartość firmy	43
3.6.	Pozostałe wartości niematerialne.....	45
3.7.	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe.....	46
3.8.	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych.....	47
3.9.	Instrumenty pochodne i zobowiązania finansowe.....	49
3.10.	Odroczony podatek dochodowy	50
3.11.	Zapasy	54
3.12.	Należności handlowe oraz pozostałe należności	54
3.13.	Kontrakty długoterminowe.....	55
3.14.	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	55
3.15.	Kategorie i klasy instrumentów finansowych.....	56
3.16.	Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	60
3.17.	Kapitał zakładowy	61
3.18.	Pozostałe kapitały	63
3.19.	Kredyty, pożyczki	65
3.20.	Pozostałe zobowiązania finansowe.....	70
3.21.	Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia.....	70
3.22.	Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania.....	71

3.23. Zobowiązania warunkowe	72
3.24. Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego	73
3.25. Przychody ze sprzedaży	73
3.26. Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów	74
3.27. Pozostałe przychody operacyjne	74
3.28. Pozostałe koszty operacyjne	75
3.29. Koszty finansowe – netto	75
3.30. Podatek dochodowy	76
3.31. Zyski (straty) kursowe – netto	77
3.32. Zysk na akcję	77
3.33. Transakcje z podmiotami powiązаныmi	78
3.34. Wynagrodzenie osób zarządzających i nadzorujących w 2016 i w 2015 roku	79
3.35. Informacje o akcjonariuszach oraz akcjach posiadanych przez osoby zarządzające i nadzorujące	82
3.36. Czynniki i zdarzenia o nietypowym charakterze, mające znaczący wpływ na osiągnięte wyniki finansowe	83
3.37. Zdarzenia po dacie bilansu	83
3.38. Istotne postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowań arbitrażowych lub organem administracji publicznej	85
3.39. Zarządzanie kapitałem	85

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE FINANSOWE GRUPY COMARCH ZA 12 MIESIĘCY 2016 ROKU

I. Skonsolidowany bilans

AKTYWA	Nota	Stan na 31 grudnia 2016 r.	Stan na 31 grudnia 2015 r.
AKTYWA TRWAŁE			
Rzeczowe aktywa trwałe	3.3	501 111	422 566
Nieruchomości inwestycyjne	3.4	15 626	17 063
Wartość firmy	3.5	40 735	40 735
Pozostałe wartości niematerialne	3.6	61 343	66 474
Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	3.7	1 118	819
Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	3.8	14 395	23 177
Pozostałe aktywa wyceniane w wartości godziwej	3.9a	492	79
Inwestycje pozostałe		106	106
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	3.10	35 007	33 432
Pozostałe należności		3 914	1 548
		673 847	605 999
AKTYWA OBROTOWE			
Zapasy	3.11	76 555	51 413
Należności handlowe oraz pozostałe należności	3.12	406 721	385 375
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego		5 210	7 143
Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych	3.13	39 960	32 440
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	3.14	-	-
Pozostałe aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9a	1 149	664
Udziały i akcje		1	1
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	3.16	235 834	221 793
		765 430	698 829
Aktywa zakwalifikowane do sprzedaży		5 598	-
Aktywa razem		1 444 875	1 304 828

PASYWA	Nota	Stan na 31 grudnia 2016 r.	Stan na 31 grudnia 2015 r.
KAPITAŁ WŁASNY			
Kapitał własny przypadający na akcjonariuszy Spółki			
Kapitał zakładowy	3.17	8 133	8 133
Pozostałe kapitały	3.18	143 041	148 226
Różnice kursowe		18 524	6 509
Zysk netto za okres bieżący		73 034	79 651
Niepodzielony wynik finansowy		604 691	525 040
		847 423	767 559
Udziały mniejszości		14 641	13 022
Kapitał własny razem		862 064	780 581
ZOBOWIĄZANIA			
Zobowiązania długoterminowe			
Kredyty i pożyczki	3.19	146 331	113 540
Inne zobowiązania		5 278	83
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9b	2 537	1 412
Pozostałe zobowiązania finansowe	3.20	631	32
Rezerwa z tyt. odroczonego podatku dochodowego	3.10	42 144	37 619
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia	3.21	-	-
		196 921	152 686
Zobowiązania krótkoterminowe			
Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania	3.22	154 493	150 898
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego		16 800	13 010
Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych	3.13	40 044	26 176
Kredyty i pożyczki	3.19	28 469	24 152
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej – instrumenty pochodne	3.9b	2 350	1 639
Pozostałe zobowiązania finansowe	3.20	6 530	7 939
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia	3.21	137 204	147 747
		385 890	371 561
Zobowiązania razem		582 811	524 247
Razem kapitał własny i zobowiązania		1 444 875	1 304 828

II. Skonsolidowany rachunek zysków i strat

	Nota	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Przychody ze sprzedaży	3.25	1 112 813	1 131 580
Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów	3.26	(764 600)	(791 442)
Zysk brutto		348 213	340 138
Pozostałe przychody operacyjne	3.27	39 063	20 849
Koszty sprzedaży i marketingu		(131 330)	(129 520)
Koszty ogólnego zarządu		(102 066)	(93 246)
Pozostałe koszty operacyjne	3.28	(36 987)	(25 193)
Zysk operacyjny		116 893	113 028
Przychody/(Koszty) finansowe – netto	3.29	(3 809)	(1 650)
Udział w zyskach / (stratach) jednostek stowarzyszonych		(8 307)	(3 249)
Zysk przed opodatkowaniem		104 777	108 129
Podatek dochodowy	3.30	(29 054)	(27 859)
Zysk netto za okres		75 723	80 270
w tym:			
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej		73 034	79 651
Zysk netto przypadający udziałom niedającym kontroli		2 689	619
		75 723	80 270
Zysk na akcję przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej za okres (wyrażony w zł na jedną akcję)			
– podstawowy	3.32	8,98	9,80
– rozwodniony	3.32	8,98	9,80

III. Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Zysk netto za okres	75 723	80 270
Pozostałe dochody całkowite	12 015	(390)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek podporządkowanych	12 015	(390)
Razem pozostałe dochody całkowite	12 015	(390)
Suma dochodów całkowitych za okres	87 738	79 880
przypadających akcjonariuszom jednostki dominującej	85 049	79 243
przypadających udziałom niedającym kontroli	2 689	637

Pozostałe dochody całkowite obejmują pozycje, które mogą zostać przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat.

IV. Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym

	Przypadające na akcjonariuszy jednostki dominującej					Kapitały przypadające udziałom niedającym kontroli	Kapitał własny razem
	Kapitał zakładowy	Pozostałe kapitały	Różnice kursowe	Zysk netto za okres bieżący	Niepodzielony wynik finansowy		
Stan na 1 stycznia 2015 r.	8 125	148 226	6 917	67 894	457 146	12 385	700 693
Przeniesienie wyniku za rok 2014	-	-	-	(67 894)	67 894	-	-
Podwyższenie kapitału zakładowego	8	-	-	-	-	-	8
Dywidenda wypłacona	-	-	-	-	-	-	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-	-	-	-	-	-	-
Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	-	-	-	-	-	-	-
<i>Różnice kursowe⁽¹⁾</i>	-	-	(408)	-	-	18	(390)
<i>Zysk za okres⁽²⁾</i>	-	-	-	79 651	-	619	80 270
Całkowite dochody za okres ⁽¹⁺²⁾	-	-	(408)	79 651	-	637	79 880
Stan na 31 grudnia 2015 r.	8 133	148 226	6 509	79 651	525 040	13 022	780 581
Stan na 1 stycznia 2016 r.	8 133	148 226	6 509	79 651	525 040	13 022	780 581
Przeniesienie wyniku za rok 2015	-	-	-	(79 651)	79 651	-	-
Zmiana struktury właścicielskiej	-	(5 185)	-	-	-	(1 070)	(6 255)
Dywidenda wypłacona	-	-	-	-	-	-	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-	-	-	-	-	-	-
Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	-	-	-	-	-	-	-
<i>Różnice kursowe⁽¹⁾</i>	-	-	12 015	-	-	-	12 015
<i>Zysk za okres⁽²⁾</i>	-	-	-	73 034	-	2 689	75 723
Całkowite dochody za okres ⁽¹⁺²⁾	-	-	12 015	73 034	-	2 689	87 738
Stan na 31 grudnia 2016 r.	8 133	143 041	18 524	73 034	604 691	14 641	862 064

W 2016 r. nie dokonano wypłat dywidend za rok 2015 do podmiotów spoza Grupy.

V. Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych

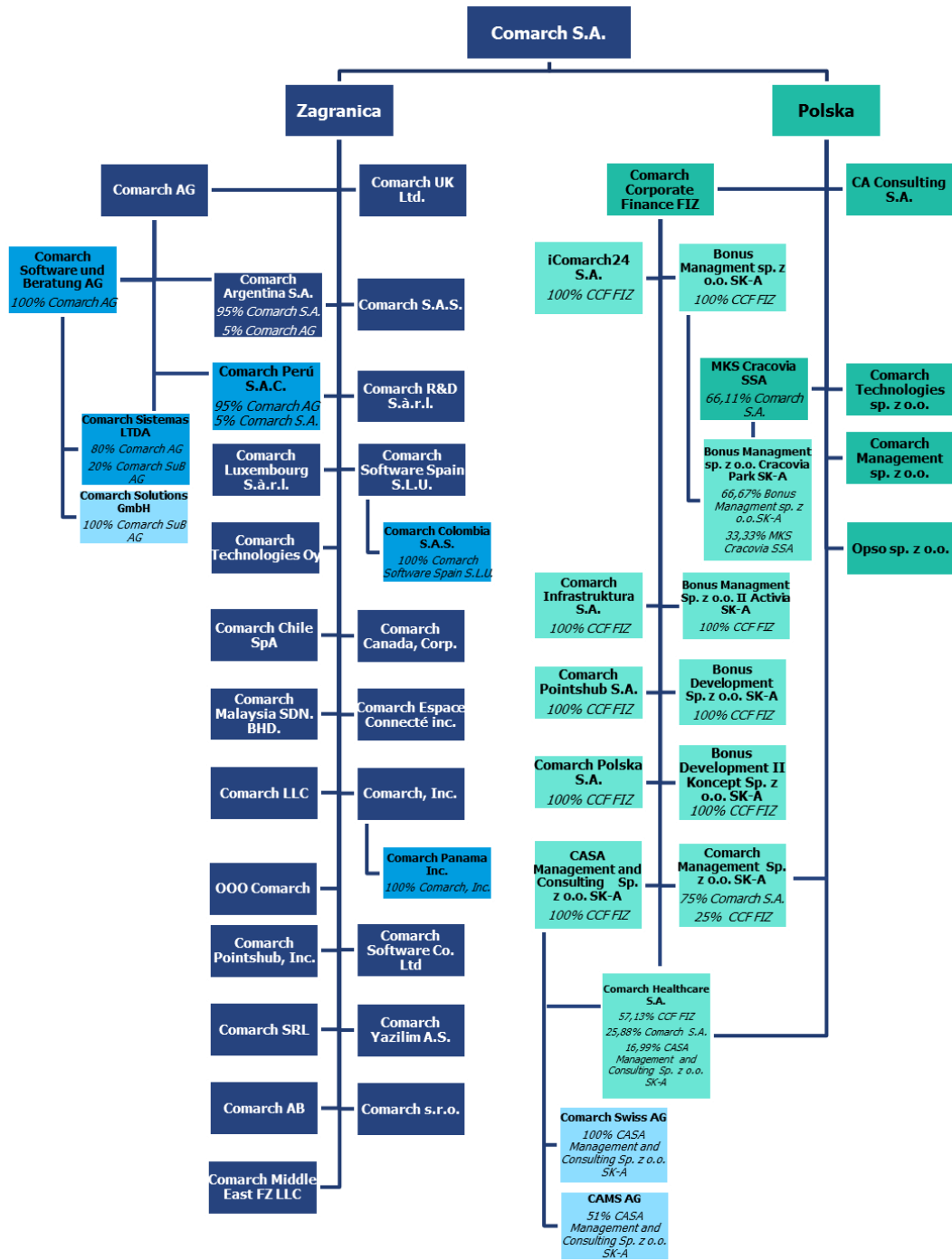
	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej		
Zysk netto	75 723	80 270
Korekty razem	38 983	55 554
Udział w zyskach (stratach) netto jednostek podporządkowanych wycenianych metodą praw własności	8 307	3 249
Amortyzacja	63 008	53 483
Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych	822	1 510
Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)	(2 029)	1 838
Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej	(6 950)	5 731
Zmiana stanu zapasów	(19 346)	3 997
Zmiana stanu należności	10 298	(51 423)
Zmiana stanu zobowiązań i rezerw, z wyjątkiem pożyczek i kredytów	(15 127)	36 289
Inne korekty	-	880
Zysk netto pomniejszony o korekty razem	114 706	135 824
Zapłacony podatek dochodowy	(20 732)	(18 809)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej	93 974	117 015
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej		
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych	(104 450)	(71 834)
Wpływy ze sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	4 147	854
Nabycie wartości niematerialnych	(19 322)	(20 926)
Wpływy ze sprzedaży inwestycji w nieruchomości oraz WNIP	11 157	17
Wydatki na nabycie aktywów finansowych	(7 856)	(23 359)
Wydatki na inwestycje w nieruchomości	(6 097)	(1 294)
Udzielone pożyczki	(60)	(15 640)
Splacone pożyczki	6 591	14 511
Odsetki	531	627
Inne wpływy z aktywów finansowych	3 043	-
Inne wydatki na aktywa finansowe	-	(2 611)
Inne wpływy inwestycyjne	75	1
Inne wydatki inwestycyjne	(100)	(1 500)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	(112 341)	(121 154)
Przepływy pieniężne z działalności finansowej		
Wpływy z tytułu emisji kapitału	-	8
Wpływy z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek	63 235	16 395
Splata kredytów i pożyczek	(31 417)	(19 859)
Odsetki od kredytu	(2 505)	(2 391)
Wpływy z tytułu splaconych pożyczek	114	490
Wpływy z tytułu odsetek od pożyczek	14	-
Inne zobowiązania finansowe (udzielone pożyczki)	(1 350)	(500)
Inne niż wypłaty na rzecz właścicieli wydatki z tytułu podziału zysku	-	(362)
Płatności zobowiązań z tyt. umów leasingu finansowego	(210)	-
Inne wpływy finansowe	16	274
Inne wydatki finansowe	(330)	(108)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej	27 567	(6 053)
Zmiana środków pieniężnych netto	9 200	(10 192)
Środki pieniężne na początek okresu	221 781	232 436
Dodatknie (ujemne) różnice kursowe w środkach pieniężnych	4 844	(463)
Środki pieniężne na koniec okresu	235 825	221 781
- w tym o ograniczonej możliwości dysponowania	10 873	4 924

VI. Informacja dodatkowa

1. Informacje o strukturze i działalności Grupy

Podstawowym przedmiotem działalności Grupy Comarch („Grupa”), której jednostką dominującą jest Spółka Comarch S.A. z siedzibą w Krakowie przy Al. Jana Pawła II 39 A („Spółka”), jest działalność związana z oprogramowaniem - PKD 62.01.Z. Oznaczenie sądu rejestrowego dla Comarch S.A.: Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie, XI Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Numer KRS: 0000057567. Spółka Comarch S.A. posiada dominujący udział w Grupie pod względem osiągniętych przychodów, wartości aktywów oraz ilości i wielkości realizowanych kontraktów. Akcje Spółki Comarch S.A. są dopuszczone do obrotu giełdowego na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Czas trwania jednostki dominującej nie jest ograniczony.

1.1. Struktura kapitałowa Grupy Comarch

■ 100% Comarch S.A., chyba że wskazano inaczej.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. jednostkami stowarzyszonymi z jednostką dominującą są:

- SoInteractive S.A. z siedzibą w Krakowie w Polsce (16,10% głosów przypada na CCF FIZ, 11,27% głosów przypada na Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A),
- Metrum Capital S.A. (15,79% głosów przypada na Comarch S.A., 31,58% głosów przypada na CAMS AG),
- Thanks Again LLC z siedzibą w Tyrone, GA, USA (42,5% głosów przypada na Comarch Pointshub, Inc.).

Spółki stowarzyszone nie są konsolidowane. Udziały w nich są wyceniane metodą praw własności.

1.2. Struktura działania Grupy Comarch

Struktura działania Grupy Comarch jest następująca:

- jednostka dominująca Comarch S.A. pozyskuje większość kontraktów w dużej mierze realizując je,
- Spółki Comarch AG, Comarch S.A.S., Comarch R&D S.à r.l., Comarch Luxembourg S.à r.l., Comarch Inc., Comarch Panama Inc., Comarch Canada, Corp., Comarch Middle East FZ-LLC, Comarch LLC, OOO Comarch, Comarch Technologies Oy, Comarch UK Ltd., Comarch Chile SpA, Comarch Sistemas LTDA, Comarch Software Spain S.L.U., Comarch Yazilim A.S., Comarch SRL, Comarch Espace Connecté Inc., Comarch Malaysia SDN. BHD., Comarch AB, Comarch Argentina S.A., Comarch Colombia S.A.S., Comarch Peru S.A.C. i Comarch Software (Shanghai) Co. Ltd pozyskują kontrakty informatyczne na rynkach zagranicznych i realizują je w całości lub w części,
- Spółka Comarch Software und Beratung AG jest znaczącym na rynku niemieckim producentem oprogramowania ERP oraz integratorem systemów informatycznych. Comarch Solutions GmbH prowadzi działalność o profilu identycznym z profilem działalności spółki Comarch Software und Beratung AG,
- Comarch Swiss AG zajmuje się sprzedażą i wdrażaniem rozwiązań informatycznych Comarch (zwłaszcza w obszarach ERP i ECM) na rynku szwajcarskim,
- Comarch Polska S.A. pozyskuje kontrakty informatyczne na rynku krajowym głównie w sektorze publicznym i realizuje je w całości lub w części,
- Comarch Technologies sp. z o.o. odpowiada za rozwój technologii związanych z projektowaniem i produkcją urządzeń elektronicznych oraz związanego z nimi oprogramowania,
- CA Consulting S.A. prowadzi działalność teleinformatyczną, polegającą na dostarczaniu łącz teleinformatycznych na potrzeby krajowych spółek Grupy, a także na świadczeniu usług informatycznych i consultingowych na rzecz Comarch S.A. oraz klientów spoza Grupy Comarch,
- Comarch Corporate Finance Fundusz Inwestycyjny Zamknięty prowadzi działalność inwestycyjną (poprzez swoje spółki zależne) w zakresie nowych technologii i usług, a także działalność inwestycyjną na rynku kapitałowym,
- Comarch Management sp. z o.o., Comarch Management sp. z o.o. SK-A, CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A, CAMS AG, Bonus Management sp. z o.o. SK-A oraz Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A, Comarch Pointshub, Inc. prowadzą działalność inwestycyjną na rynku kapitałowym oraz związaną z informatyką,
- Przedmiotem działalności Bonus Development sp. z o.o. SK-A oraz Bonus Development sp. z o.o. II Koncept SK-A jest działalność developerska oraz inwestycyjna na rynku nieruchomości,
- Comarch Healthcare S.A. wytwarza i sprzedaje oprogramowanie związane z medycyną, urządzenia medyczne oraz świadczy usługi medyczne i diagnostyczne, a także wytwarza i dostarcza kompleksowe rozwiązania informatyczne dla sektora medycznego,
- Comarch Pointshub S.A. prowadzi działalność polegającą na wytwarzaniu nowej generacji oprogramowania lojalnościowego oraz z zakresu Smart City,
- Comarch Infrastruktura S.A. prowadzi działalność polegającą na oferowaniu usług data center oraz outsourcingu usług informatycznych,

- iComarch24 S.A. prowadzi projekty informatyczne z zakresu e-księgowości oraz handlu elektronicznego, świadczy również usługi księgowe dla krajowych podmiotów zależnych z Grupy Comarch,
- MKS Cracovia SSA jest sportową spółką akcyjną,
- „Bonus MANAGEMENT spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” Cracovia Park SK-A prowadzi działalność inwestycyjną w zakresie sportu, odnowy biologicznej i rekreacji,
- Opso sp. z o.o. prowadzi działalność gastronomiczną,
- Spółka Comarch s.r.o. nie prowadzi obecnie działalności operacyjnej.

1.3. Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej w 2016 roku

W dniu 15 stycznia 2016 roku dokonano podwyższenia kapitału zakładowego Comarch SRL z 200 000 EUR na 700 000 EUR, tj. o 500 000 EUR (2 203 750 PLN wg kursu z dnia 15 stycznia 2016 roku).

W dniu 22 stycznia 2016 roku podwyższenie kapitału zakładowego w spółce Comarch Management sp. z o.o. do kwoty 300 000 PLN zostało zarejestrowane w KRS.

W dniu 9 lutego 2016 roku Zarząd Comarch AG podjął w formie ustnej uchwałę o wyrażeniu zgody na nabycie od Comarch S.A. 5 000 akcji Comarch Argentina S.A., tj. 5% w kapitale zakładowym. W dniu 15 lutego 2016 roku uchwała Zarządu została potwierdzona na piśmie, a następnie w dniu 25 kwietnia 2016 roku notariusz potwierdził własnoręczność podpisów członków Zarządu na tej uchwale. W wyniku ww. operacji, akcjonariuszami Comarch Argentina S.A. są Comarch S.A. (95% akcji w kapitale zakładowym) oraz Comarch AG (5% akcji w kapitale zakładowym).

W dniu 4 kwietnia 2016 roku została podjęta uchwała w przedmiocie podwyższenie kapitału zakładowego spółki Comarch Sistemas LTDA z kwoty 1 000 BRL do kwoty 1 000 000 BRL. Spółka Comarch AG nabyła 799 200 udziałów po cenie nominalnej 1 BRL (1,0480 PLN wg kursu z dnia 4.04.2016 roku) każdy i posiada obecnie 80% udziałów o łącznej wartości 800 000 BRL, natomiast spółka Comarch Software und Beratung AG nabyła 199 800 udziałów po cenie nominalnej 1 BRL każdy i posiada obecnie ma 20% udziałów o łącznej wartości 200 000 BRL. Podwyższenie kapitału zostało zarejestrowane w dniu 14 kwietnia 2016 roku.

W dniu 4 maja 2016 roku została zarejestrowana spółka Comarch Colombia S.A.S. z siedzibą w Bogocie, Kolumbia. Comarch Software Spain S.L.U. jest w posiadaniu 100% akcji Comarch Colombia S.A.S. Wysokość kapitału docelowego spółki wynosi 3 600 000 000,00 COP (tj. 4 726 800,00 PLN wg kursu z dnia 4 maja 2016 roku) i składa się z 3 600 000 akcji o wartości nominalnej 1 000 COP każda. Na dzień publikacji raportu kapitał zakładowy wynosi 182 000 000,00 COP (tj. 256 802 PLN wg kursu z dnia 31 grudnia 2016 roku) i składa się ze 182 000 akcji o wartości nominalnej 1 000 COP każda.

W dniu 23 sierpnia 2016 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Comarch Healthcare S.A. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki z kwoty 6 014 806 PLN do kwoty 8 114 806 PLN w drodze emisji 2 100 000 akcji serii N o wartości nominalnej 1 PLN każda. Akcje serii N objął i opłacił w całości Comarch S.A. po cenie emisyjnej 10 PLN za akcję, tj. łącznej cenie emisyjnej w wysokości 21 000 000 PLN, z czego 18 900 000 PLN zostało przekazane w spółce Comarch Healthcare SA na kapitał zapasowy jako agio. W dniu 9 listopada 2016 roku ww. podwyższenie kapitału zostało zarejestrowane w KRS. W wyniku ww. operacji, akcjonariuszami Comarch Healthcare S.A. na dzień publikacji niniejszego raportu są CCF FIZ (57,13% akcji w kapitale zakładowym), Comarch S.A. (25,88% akcji w kapitale zakładowym) oraz CASA Management and Consulting sp. z o.o. SKA (16,99% akcji w kapitale zakładowym).

Na podstawie umowy zawartej w dniu 31 sierpnia 2016 roku, Comarch AG zwrócił 166 719 akcji spółki Comarch Software und Beratung AG wypożyczonych od podmiotu spoza Grupy Comarch. W dniu 12 grudnia 2016 roku Comarch AG nabyła 166 719 sztuk akcji Comarch Software und Beratung AG od podmiotu spoza Grupy Comarch, co stanowiło 2,68% kapitału zakładowego spółki. Wartość transakcji wynosiła 1 430 tys. EUR. W następstwie powyższej transakcji, Comarch AG jest w posiadaniu 100% akcji Comarch Software und Beratung AG.

W dniu 18 października 2016 roku nastąpił podział certyfikatów inwestycyjnych funduszu Comarch Corporate Finance Fundusz Inwestycyjny Zamknięty (CCF FIZ) w proporcji 1:1000 i tym samym 1 certyfikatowi inwestycyjnemu Funduszu przed podziałem będzie odpowiadało 1 000 certyfikatów inwestycyjnych Funduszu po podziale. Aktualnie Comarch S.A. posiada 4 000 certyfikatów inwestycyjnych, w miejsce dotychczasowych 4, co stanowi 100% certyfikatów inwestycyjnych w CCF FIZ. W dniu 22 grudnia 2016 roku, w ramach przydziału certyfikatów inwestycyjnych CCF FIZ nowej emisji serii B, Comarch S.A. objęła 17 certyfikatów inwestycyjnych CCF FIZ serii B po cenie emisyjnej 29 607 PLN za jeden certyfikat, tj. łącznej cenie emisyjnej 503 319 PLN. W wyniku przydziału i objęcia certyfikatów serii B, na dzień 31 grudnia 2016 roku Comarch S.A. posiada łącznie 4 017 certyfikatów inwestycyjnych CCF FIZ, co stanowi 100% łącznej liczby certyfikatów.

W dniu 11 listopada został złożony do organu rejestrowego wniosek o rejestrację spółki Comarch Peru S.A.C. z siedzibą w Limie. W dniu 14 grudnia 2016 roku została zarejestrowana spółka Comarch Perú S.A.C. z siedzibą w Limie, Peru. Wysokość kapitału zakładowego spółki wynosi 165 000 PEN (tj. 203 115 PLN wg kursu z dnia rejestracji) i składa się z 165 000 akcji o wartości nominalnej 1 PEN każda. Comarch AG jest w posiadaniu 95% udziałów, natomiast Comarch S.A. jest w posiadaniu 5% udziałów Comarch Perú S.A.C.

W dniu 21 grudnia 2016 roku nastąpiło podwyższenie kapitału zakładowego w spółce Comarch Argentina S.A. z kwoty 100 000 ARS do kwoty 3 298 195 ARS, tj. o 3 198 195 ARS (tj. 856 157 PLN wg kursu z dnia 21 grudnia 2016 roku), poprzez emisję 3 198 195 akcji zwykłych imiennych o wartości nominalnej 1 ARS za jedną akcję. Wyemitowane akcje objęli dotychczasowi akcjonariusze Comarch Argentina S.A., tj. Comarch S.A. objął 3 038 285 akcji, natomiast Comarch AG 159 910 akcji. W wyniku podwyższenia kapitału procentowa struktura akcjonariatu Comarch Argentina S.A. nie uległa zmianie – Comarch S.A. jest w posiadaniu 3 133 285 akcji (95% w kapitale zakładowym), natomiast Comarch AG jest w posiadaniu 164 910 akcji (5% w kapitale zakładowym). Zgodnie z posiadaną przez Spółkę wiedzą do dnia publikacji niniejszego sprawozdania podwyższenie kapitału nie zostało zarejestrowane.

1.4. Zmiany właścicielskie i zmiany w strukturze organizacyjnej po dacie bilansu

W dniu 19 marca 2017 r. została zarejestrowana spółka Comarch Saudi Arabia Co. z siedzibą w Rijadzie, o kapitale zakładowym 1 mln SAR składającym się z 1 000 udziałów o wartości 1 000 SAR każdy. Comarch S.A. posiada 95% udziałów w spółce, podczas gdy Comarch Infrastruktura S.A. posiada pozostałe 5% udziałów.

W dniu 27 marca 2017 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie spółki Comarch Healthcare S.A. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego o 2 mln PLN, tj. z 8 114 806,00 PLN do 10 114 806,00 PLN. Comarch Software und Beratung AG objęła w całości nową emisję akcji, tj. 2 mln akcji o wartości nominalnej 1,00 PLN i cenie emisyjnej 10,00 PLN za jedną akcję.

W dniu 3 kwietnia 2017 roku nastąpiło objęcie przez Comarch S.A. 100% udziałów spółki Geopolis sp. z o.o., nabycie przez Comarch S.A. całości autorskich praw majątkowych do oprogramowania ERGO należącego do Geopolis sp. z o.o., Comarch S.A. zobowiązała się do dokapitalizowania Geopolis sp. z o.o. łączna wartość transakcji wyniosła 8,05 mln zł. Geopolis sp. z o.o. zajmuje się wspieraniem informatyzacji w jednostkach administracji publicznej poprzez tworzenie i wdrażanie zintegrowanych rejestrów i ewidencji o charakterze przestrzennym, systemów zarządzania państwowym zasobem geodezyjnym i kartograficznym oraz geoportali. Zakup Geopolis sp. z o.o. pozwoli Grupie Comarch na poszerzenie portfela produktów informatycznych dla sektora publicznego. O szczegółach przeprowadzonej transakcji Spółka informowała w raportach bieżących RB-2-2017 z dnia 16 marca 2017 r., RB-4-2017 z dnia 31 marca 2017 r., RB-5-2017 z dnia 4 kwietnia 2017 r.

2. Opis stosowanych zasad rachunkowości

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 12 miesięcy 2016 roku zostało przygotowane zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości („MSR”), Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) oraz interpretacjami opublikowanymi przez Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, które zostały zatwierdzone przez Unię Europejską.

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego za wyjątkiem tych pozycji, które zgodnie z niniejszymi zasadami są wyceniane w inny sposób.

Sporządzenie sprawozdania wg MSSF wymaga dokonania szeregu szacunków i zastosowania własnego osądu. W nocie 2.5 zostały zaprezentowane te obszary sprawozdania finansowego, które wymagają znaczących szacunków lub w stosunku do których wymagana jest znacząca doza osądu.

Sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę Comarch w dającej się przewidzieć przyszłości. Według Zarządu Spółki nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania działalności.

Grupa Comarch sporządza rachunek zysków i strat w wersji kalkulacyjnej, natomiast rachunek przepływów pieniężnych sporządzany jest metodą pośrednią.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Comarch za 12 miesięcy 2016 roku obejmuje sprawozdania następujących spółek:

Nazwa spółki	Charakter powiązań	Metoda konsolidacji	Udział Comarch S.A. w kapitale zakładowym
Comarch S.A.	Jednostka dominująca	Pełna	
Comarch AG	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Sistemas LTDA	Jednostka zależna	Pełna	80% w posiadaniu Comarch AG, 20% w posiadaniu Comarch Software und Beratung AG
Comarch Peru S.A.C.	Jednostka zależna	Pełna	95% w posiadaniu Comarch AG, 5% w posiadaniu Comarch S.A.
Comarch Software und Beratung AG	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch AG
Comarch Solutions GmbH	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Software und Beratung AG
Comarch S.A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch R&D S.à r.l.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Luxembourg S.à r.l.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Panama Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Inc.
Comarch Canada, Corp.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Espace Connecté Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Middle East FZ-LLC	Jednostka zależna	Pełna	100%

Comarch LLC	Jednostka zależna	Pełna	100%
OOO Comarch	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Software (Shanghai) Co. Ltd.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Technologies Oy	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch UK Ltd.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Chile SpA	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Software Spain S.L.U.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Colombia S.A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu Comarch Software Spain S.L.U.
Comarch Yazilim A.S.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch SRL	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Malaysia SDN. BHD.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch s.r.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Pointshub, Inc.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch AB	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Argentina S.A.	Jednostka zależna	Pełna	95% w posiadaniu Comarch S.A., 5% w posiadaniu Comarch AG
Comarch Technologies sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
CA Consulting S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Management sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
Comarch Corporate Finance Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Jednostka zależna	Pełna	100% ogólnej liczby certyfikatów inwestycyjnych
Comarch Management sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	26,45% w posiadaniu Comarch S.A., 8,82% w posiadaniu CCF FIZ, 64,73% akcji nabytych w celu umorzenia przez Comarch Management sp. z o.o. SK-A
Bonus Management sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus MANAGEMENT sp. z o.o. Cracovia Park SK-A	Jednostka zależna	Pełna	50% w posiadaniu Bonus Management sp. z o.o. SK-A, 50% w posiadaniu MKS Cracovia SSA

Bonus Development sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus Management sp. z o.o. II	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Activia SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Bonus Development sp. z o.o. II	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Koncept SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Healthcare S.A.	Jednostka zależna	Pełna	57,13% w posiadaniu CCF FIZ 25,88% w posiadaniu Comarch S.A. 16,99% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SKA
Comarch Polska S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Pointshub S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Infrastruktura S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
iComarch24 S.A.	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CCF FIZ
Comarch Swiss AG	Jednostka zależna	Pełna	100% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A
CAMS AG	Jednostka zależna	Pełna	51% w posiadaniu CASA Management and Consulting sp. z o.o. SK-A
Opso sp. z o.o.	Jednostka zależna	Pełna	100%
MKS Cracovia SSA	Jednostka zależna	Pełna	66,11%

2.1. Zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego

2.1.1. Sprawozdawczość dotycząca segmentów

Dla Grupy Kapitałowej Comarch podstawowym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty branżowe, a pomocniczym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty geograficzne. Objęte konsolidacją jednostki Grupy Kapitałowej Comarch prowadzą następujące rodzaje działalności:

- sprzedaż systemów informatycznych i usług z nimi związanych w tym również produkcja oprogramowania dla medycyny oraz sprzedaż sprzętu informatycznego (dalej jako „Segment IT”),
- działalność sportową (dalej jako „Segment Sport”) prowadzoną przez MKS Cracovia SSA,
- działalność związaną z inwestowaniem na rynku kapitałowym i na rynku nieruchomości (dalej jako „Segment Inwestycje”),
- działalność w zakresie świadczenia usług medycznych (dalej jako „Segment Medycyna”).

Dominujący udział w przychodach ze sprzedaży, wynikach oraz aktywach posiada Segment IT. Ze względu na specyfikę działalności segment IT prezentowany jest z wydzieleniem rynku DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), rynku polskiego oraz rynków pozostałych.

Ze względu na geograficzny podział działalności Grupa Comarch wyróżnia następujące segmenty rynku: Polska, Rejon DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), Pozostałe kraje. Segment Sport, Segment Inwestycje i Segment Medycyna prowadzą działalność wyłącznie na terenie Polski. Ze względu na to, że jedynie Segment IT prowadzi działalność poza krajem i jednocześnie ponoszone w Segmencie IT koszty w znacznej mierze są wspólne dla sprzedaży eksportowej oraz krajowej nie jest celowe ustalanie wyniku odrębnie dla działalności eksportowej i krajowej.

Sprzedaż Grupy Comarch jest mocno zdywersyfikowana i nie występuje uzależnienie od jednego odbiorcy. W ciągu 12 miesięcy 2016 roku sprzedaż do żadnego z kontrahentów nie przekroczyła 10% całkowitej sprzedaży Grupy Comarch.

Rozkład przychodów ze sprzedaży osiąganych przez Grupę Kapitałową Comarch na przestrzeni roku 2016 przedstawiał się następująco: 22% rocznej sprzedaży zostało zrealizowane w pierwszym kwartale, 25% w drugim kwartale, 20% w trzecim kwartale oraz 33% w czwartym kwartale. Na przestrzeni roku 2017 Spółka spodziewa się rozkładu przychodów ze sprzedaży zbliżonego do tego z 2016 roku.

2.1.2. Konsolidacja

a) Jednostki zależne

Jednostki zależne to wszelkie jednostki (w tym jednostki specjalnego przeznaczenia), w odniesieniu, do których Grupa ma zdolność kierowania ich polityką finansową i operacyjną, co zwykle towarzyszy posiadaniu większości ogólnej liczby głosów w organach stanowiących. Przy dokonywaniu oceny, czy Grupa kontroluje daną jednostkę uwzględnia się istnienie i wpływ potencjalnych praw głosu, które w danej chwili można zrealizować lub zamienić. Jednostki zależne podlegają pełnej konsolidacji od dnia przejęcia nad nimi kontroli przez Grupę. Przystaje się je konsolidować z dniem ustania kontroli.

Przejęcia jednostek i wyodrębnionych części działalności rozlicza się metodą nabycia. Każdorazowo płatność przekazana w wyniku połączenia jednostek wyceniana jest w zagregowanej wartości godziwej (na dzień dokonania zapłaty) przekazanych aktywów, poniesionych lub przejętych zobowiązań oraz instrumentów kapitałowych wyemitowanych przez Grupę w zamian za przejęcie kontroli nad jednostką przejmowaną. Koszty bezpośrednio związane z połączeniem jednostek gospodarczych ujmowane są w wyniku finansowym w momencie ich poniesienia.

W określonych przypadkach, przekazana płatność zawiera także aktywa lub zobowiązania wynikające z płatności warunkowej, mierzonej na dzień nabycia w wartości godziwej. Zmiany wartości godziwej płatności warunkowej w kolejnych okresach ujmowane są jako zmiany kosztu połączenia jedynie jeżeli mogą być zaklasyfikowane jako zmiany w okresie pomiaru. Wszystkie inne zmiany rozliczane są zgodnie z odpowiednimi regulacjami MSSF. Zmiany w wartości godziwej płatności warunkowej zakwalifikowanej jako element kapitałowy nie są ujmowane.

Dające się zidentyfikować aktywa, zobowiązania i zobowiązania warunkowe jednostki przejmowanej spełniające warunki ujęcia zgodnie z MSSF 3 „Połączenia jednostek gospodarczych” ujmuje się w wartości godziwej na dzień przejęcia, z uwzględnieniem wyjątków zawartych w MSSF 3.

W razie nabycia kontroli w następstwie kilku następujących po sobie transakcji, udziały będące w posiadaniu Grupy na dzień objęcia kontroli są wyceniane w wartości godziwej z odniesieniem skutków w rachunek zysków i strat. Kwoty narosłe z tytułu udziałów w tej jednostce odniesione uprzednio do innych składników całkowitych dochodów są przenoszone do rachunku zysków i strat.

Wartość firmy wynikającą z przejęcia ujmuje się w aktywach i początkowo wykazuje po kosztach, jako wartość kosztów przejęcia przekraczającą udział Grupy w wartości godziwej netto dających się zidentyfikować ujętych aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych. Jeśli po przeszacowaniu udział Grupy w wartości godziwej netto dających się zidentyfikować aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych jednostki przejmowanej przekracza koszt połączenia jednostek gospodarczych, nadwyżkę ujmuje się niezwłocznie w wyniku finansowym.

Transakcje, rozrachunki i nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy spółkami Grupy są eliminowane. Nie zrealizowane straty również podlegają eliminacji, chyba że transakcja dostarcza dowodów na utratę wartości przez przekazany składnik aktywów. Zasady rachunkowości stosowane przez jednostki zależne zostały zmienione, tam gdzie było to konieczne, dla zapewnienia zgodności z zasadami rachunkowości stosowanymi przez Grupę.

b) Jednostki stowarzyszone

Jednostki stowarzyszone to wszelkie jednostki, na które Grupa wywiera znaczący wpływ, lecz których nie kontroluje, co zwykle towarzyszy posiadaniu od 20 do 50% ogólnej liczby głosów w organach stanowiących.

Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych rozlicza się metodą praw własności i ujmuje początkowo według kosztu. Inwestycja Grupy w jednostkach stowarzyszonych obejmuje określoną w dniu nabycia wartość firmy.

Udział Grupy w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych od dnia nabycia ujmuje się w rachunku zysków i strat, zaś jej udział w zmianach stanu innych kapitałów od dnia nabycia – w innych kapitałach. O łączne zmiany stanu od dnia nabycia koryguje się wartość bilansową inwestycji. Gdy udział Grupy w stratach jednostki stowarzyszonej staje się równy lub większy od udziału Grupy w tej jednostce stowarzyszonej, obejmującego ewentualne inne niezabezpieczone należności, Grupa zaprzestaje ujmować dalsze straty, chyba, że wzięła na siebie obowiązki lub dokonała płatności w imieniu danej jednostki stowarzyszonej.

Nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy Grupą, a jej jednostkami stowarzyszonymi eliminuje się proporcjonalnie do udziału Grupy w jednostkach stowarzyszonych. Nie zrealizowane straty również są eliminowane, chyba że transakcja dostarcza dowodów na wystąpienie utraty wartości przekazywanego składnika aktywów. Zasady rachunkowości stosowane przez jednostki stowarzyszone zostały, tam gdzie było to konieczne, zmienione dla zapewnienia zgodności z zasadami rachunkowości stosowanymi przez Grupę.

c) Zasady ujmowania Grupy Comarch SuB w sprawozdaniu skonsolidowanym

Spółka Comarch Software und Beratung AG będąca jednostką dominującą dla spółek Grupy Comarch SuB począwszy od 2013 roku nie sporządza samodzielnie skonsolidowanego sprawozdania finansowego obejmującego dane spółki Comarch Software und Beratung AG i jej jednostek zależnych. Comarch S.A., jednostka dominująca Grupy Comarch, sporządza w sposób bezpośredni skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmujące dane Spółki Comarch S.A. i wszystkich pozostałych jednostek zależnych (w tym Comarch SuB i jej spółek zależnych).

2.1.3. Wycena pozycji wyrażonych w walutach obcych

a) Waluta funkcjonalna i waluta prezentacji

Pozycje zawarte w sprawozdaniach finansowych poszczególnych jednostek Grupy wycenia się w walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym dana jednostka prowadzi działalność („waluta funkcjonalna”). Skonsolidowane sprawozdanie finansowe prezentowane jest w polskich złotych (PLN), która jest walutą funkcjonalną i walutą prezentacji jednostki dominującej.

b) Transakcje i salda wyrażone w walutach obcych

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat, o ile nie odracza się ich w kapitale własnym, gdy kwalifikują się do uznania za zabezpieczenie przepływów pieniężnych i zabezpieczenie udziałów w aktywach netto.

Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych, takich jak instrumenty kapitałowe wyceniane według wartości godziwej w korespondencji z rachunkiem zysków i strat, wykazuje się w ramach zysków i strat z tytułu zmian wartości godziwej. Różnice kursowe z tytułu takich pozycji niepieniężnych jak instrumenty

kapitałowe zaklasyfikowane do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży uwzględnia się w kapitale z wyceny w wartości godziwej.

c) Spółki wchodzące w skład Grupy

Wyniki i sytuację finansową wszystkich jednostek Grupy (z których żadna nie prowadzi działalności w warunkach hiperinflacji), których waluty funkcjonalne różnią się od waluty prezentacji, przelicza się na walutę prezentacji w następujący sposób:

- aktywa i zobowiązania w każdym prezentowanym bilansie przelicza się według kursu zamknięcia obowiązującego na ten dzień bilansowy,
- przychody i koszty w każdym rachunku zysków i strat przelicza się według kursów średnich (chyba, że kurs średni nie stanowi zadowalającego przybliżenia skumulowanego wpływu kursów z dni transakcji – w takim wypadku przychody i koszty przelicza się według kursów z dni transakcji), a wszystkie wynikające stąd różnice kursowe ujmuje się jako odrębny składnik kapitału własnego.

Przy konsolidacji, różnice kursowe z tytułu przeliczenia inwestycji netto w jednostkach zagranicznych oraz kredytów, pożyczek i innych instrumentów walutowych wyznaczonych na zabezpieczenia takich inwestycji ujmuje się w kapitale własnym. Przy sprzedaży jednostki prowadzącej działalność za granicą, takie różnice kursowe ujmuje się w rachunku zysków i strat jako część zysku lub straty ze sprzedaży.

Wartość firmy i korekty do poziomu wartości godziwej, które powstają przy nabyciu jednostki zagranicznej, traktuje się jako aktywa i zobowiązania jednostki zagranicznej oraz przelicza według kursu zamknięcia.

Kursy EURO użyte do przeliczania danych finansowych

Średni kurs NBP

z dnia 31.12.2016 r.	4,4240
z dnia 31.12.2015 r.	4,2615

Średnia arytmetyczna średnich kursów NBP na koniec każdego miesiąca

za okres 1.01 - 31.12.2016 r.	4,3757
za okres 1.01 - 31.12.2015 r.	4,1848

2.1.4. Inwestycje

a) Aktywa finansowe wykazywane według wartości godziwej, z zyskami lub stratami rozliczonymi przez rachunek zysków i strat

Kategoria ta obejmuje dwie podkategorie: aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz aktywa finansowe przeznaczone w momencie ich początkowego ujęcia do wyceny według wartości godziwej, z zyskami lub stratami ujmowanymi w rachunku zysków i strat. Składnik aktywów finansowych zalicza się do tej kategorii, jeżeli nabyty został przede wszystkim w celu sprzedaży w krótkim terminie lub jeżeli został zaliczony do tej kategorii przez Zarząd. Instrumenty pochodne również zalicza się do „przeznaczonych do obrotu”, o ile nie zostały przeznaczone na zabezpieczenia. Tego typu instrumenty są wykazywane osobno w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Aktywa z tej kategorii zalicza się do aktywów obrotowych, jeżeli są przeznaczone do obrotu lub ich realizacji oczekuje się w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

b) Pożyczki i należności

Pożyczki i należności to nie zaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach, nie notowane na aktywnym rynku. Powstają wówczas, gdy Grupa wydaje środki pieniężne, towary lub usługi bezpośrednio dłużnikowi, nie mając zamiaru wprowadzać swojej należności do obrotu. Zalicza się je do aktywów obrotowych, o ile termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego. Pożyczki i należności o terminie wymagalności przekraczającym 12 miesięcy od dnia bilansowego zalicza się do aktywów trwałych. Pożyczki i należności zalicza się do wykazywanych w bilansie należności handlowych i usług oraz pozostałych należności.

c) Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności

Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i ustalonym terminie zapadalności, które Zarządy jednostek tworzących Grupę zamierzają i są w stanie utrzymać do terminu zapadalności.

d) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży to nie zaliczone do instrumentów pochodnych instrumenty finansowe przeznaczone do tej kategorii albo nie zaliczone do żadnej z pozostałych. Zalicza się je do aktywów trwałych, o ile Zarząd nie zamierza zbyć inwestycji w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Transakcje zakupu i sprzedaży inwestycji ujmuje się na dzień przeprowadzenia transakcji – dzień, w którym Grupa zobowiązuje się zakupić lub sprzedać dany składnik aktywów. Inwestycje ujmuje się początkowo według wartości godziwej powiększonej, w przypadku składnika aktywów niekwalifikowanych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcyjne. Inwestycje wyłącza się z ksiąg rachunkowych, gdy prawa do uzyskiwania przepływów pieniężnych z ich tytułu wygasły lub zostały przeniesione i Grupa dokonała przeniesienia zasadniczo całego ryzyka i wszystkich pożytków z tytułu ich własności.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży oraz aktywa finansowe wykazywane według wartości godziwej, z zyskami lub stratami wykazywanymi w rachunku zysków i strat, wykazuje się po początkowym ujęciu według wartości godziwej. Pożyczki i należności oraz inwestycje utrzymywane do terminu wymagalności wykazuje się według skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu), metodą efektywnej stopy procentowej. Zrealizowane i nie zrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej aktywów finansowych wykazywanych według wartości godziwej, z zyskami lub stratami rozliczanymi w korespondencji z w rachunkiem zysków i strat wykazuje się w rachunku zysków i strat, w okresie, w którym powstały. Nie zrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej niepieniężnych papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży” ujmuje się w kapitale własnym. W razie sprzedaży papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży” lub utraty przez nie wartości, łączne dotychczasowe korekty do poziomu aktualnej wartości godziwej wykazuje się w rachunku zysków i strat jako zyski i straty na inwestycyjnych papierach wartościowych.

Wartość godziwa inwestycji notowanych wynika z ich bieżącej ceny zakupu. Jeżeli rynek na dany składnik aktywów finansowych nie jest aktywny (a także w odniesieniu do nie notowanych papierów wartościowych), Grupa ustala wartość godziwą stosując techniki wyceny. Obejmują one wykorzystanie niedawno przeprowadzonych transakcji na normalnych zasadach rynkowych, odwołanie się do innych instrumentów, które są w zasadzie identyczne, analizę zdyskontowanych przepływów pieniężnych oraz powszechnie uznane za poprawne modele wyceny instrumentów pochodnych, oparte na danych wejściowych pochodzących z aktywnego rynku.

Grupa dokonuje na każdy dzień bilansowy oceny, czy występują obiektywne dowody na to, że składnik aktywów finansowych lub grupa aktywów finansowych utraciły na wartości. W odniesieniu do kapitałowych papierów wartościowych zaliczonych do „dostępnych do sprzedaży”, przy ustalaniu, czy papiery wartościowe utraciły na wartości bierze się pod uwagę znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej danego papieru wartościowego poniżej jego kosztu. Jeżeli takie dowody występują w przypadku aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, łączne dotychczasowe straty – ustalone jako różnica pomiędzy ceną nabycia, a aktualną wartością godziwą, pomniejszona o ewentualne straty z tytułu utraty wartości ujęte wcześniej w rachunku zysków i strat – wyłącza się z kapitału własnego i ujmuje w rachunku zysków i strat. Straty z tytułu utraty wartości ujęte wcześniej w rachunku zysków i

strat z tytułu instrumentów kapitałowych nie podlegają odwróceniu w korespondencji z rachunkiem zysków i strat.

2.1.5. Aktywa trwałe

a) Wartości niematerialne

Wartości niematerialne ujmowane są w ewidencji według cen nabycia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych metodą liniową. Przyjęto następujące stawki amortyzacyjne:

■ oprogramowanie komputerowe	30%
■ licencje	30%
■ prawa autorskie	30%
■ pozostałe prawa	10 - 20%

Przyjęte stawki amortyzacyjne odpowiadają oszacowanemu okresowi użytkowania wartości niematerialnych, za wyjątkiem kart zawodników (dot. MKS Cracovia SSA), które amortyzowane są w okresie obowiązującej umowy z danym zawodnikiem.

W przypadku wartości niematerialnych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących MKS Cracovia SSA zostało nabyte i jest traktowane jako wartość niematerialna, o nieokreślonym okresie użytkowania i dlatego nie jest amortyzowane. Grunty będące w użytkowaniu wieczystym spółki MKS Cracovia SSA nie podlegają amortyzacji, gdyż posiadają nieokreślony okres użytkowania, z uwagi na fakt, iż Spółka spodziewa się, że nastąpi odnowienie prawa wieczystego użytkowania i odbędzie się to bez ponoszenia znaczących kosztów, gdyż Spółka nie jest zobowiązana do spełnienia żadnych warunków, o których zależałoby przedłużenie tego prawa.

Wieczyste użytkowanie w Polsce traktowane jest jako synonim własności a nie dzierżawy, po zakończeniu której użytkownik oddaje grunt. Spółka nie spodziewa się poniesienia znaczących kosztów przy odnowieniu prawa wieczystego użytkowania w kontekście dotychczasowych działań współwłaściciela MKS Cracovia SSA czyli Gminy Kraków. Miasto wspiera działalność sportowa w tym MKS Cracovia SSA m in. poprzez:

- dofinansowywanie budowy infrastruktury sportowej,
- umorzenie podatku od nieruchomości,
- wniesienie aportem opłat za użytkowanie wieczyste.

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących jednostki dominującej jest amortyzowane przez określony czas użytkowania (założony od momentu nabycia okres użytkowania wynosi od 84 do 99 lat). Średnia stawka amortyzacyjna wynosi 1,2%.

Wartości niematerialne nabyte w wyniku przejęcia A-MEA Informatik AG (obecnie Comarch Swiss AG) obejmują wartość relacji z klientami spółki. Aktywo to zostało ujęte odrębnie od wartości firmy jako wartości niematerialne i prawne i zostało ujęte na dzień przejęcia w bilansie Grupy Comarch wg wartości godziwej. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęcia A-MEA Informatik AG metodą liniową, przyjęto okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych z tytułu istniejących relacji z klientami, czyli 60 miesięcy.

Wartości niematerialne nabyte w wyniku przejęcia ESAProjekt sp. z o.o. (obecnie Comarch Healthcare S.A.) obejmują prawa majątkowe do oprogramowania Optimed, OptiNFZKom, BaKS, Carber, SDK, Repos . Aktywa te zostały ujęte odrębnie od wartości firmy jako wartości niematerialne i prawne i zostało ujęte na dzień przejęcia w bilansie Grupy Comarch wg wartości godziwej. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęcia ESAProjekt sp. o.o. metodą liniową, przyjęto okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych ze sprzedaży oprogramowania, czyli 60 miesięcy.

b) Wartość firmy

Wartość firmy stanowi nadwyżkę kosztu przejęcia nad wartością godziwą udziału Grupy w możliwych do zidentyfikowania aktywach netto (obejmujących możliwe do zidentyfikowania aktywa nabyte oraz zobowiązania i zobowiązania warunkowe przejęte w ramach połączenia) przejętej jednostki zależnej/stowarzyszonej na dzień przejęcia. Wartość firmy z przejęcia jednostek zależnych ujmuje się w ramach wartości niematerialnych. Wartość firmy z przejęcia jednostek stowarzyszonych ujmuje się w ramach inwestycji w jednostkach stowarzyszonych. Wartość firmy jest testowana corocznie na dzień bilansowy kończący rok obrotowy pod kątem utraty wartości i wykazywana w bilansie według kosztu pomniejszonego o skumulowane odpisy z tytułu ewentualnej utraty wartości. Zyski i straty ze zbycia jednostki uwzględniają wartość bilansową wartości firmy dotyczącą sprzedanej jednostki.

W celu przeprowadzenia testu pod kątem możliwej utraty wartości wartość firmy alokowana jest do ośrodków wypracowujących środki pieniężne.

c) Rzeczowe aktywa trwałe

Środki trwałe

Wycenione zostały według cen nabycia lub kosztów wytworzenia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Przyjęte stawki amortyzacyjne odpowiadają ekonomicznej użyteczności środków trwałych.

Szczegółowe zasady amortyzowania środków trwałych przyjętych przez Spółkę są następujące: środki amortyzowane są metodą liniową przy zastosowaniu stawek amortyzacyjnych odpowiadających oszacowanemu okresowi użytkowania. W szczególności stawki amortyzacyjne wynoszą: 2,5% (budynki i budowle), 30% (maszyny i urządzenia) i 20% (meble, wyposażenie, pozostałe środki). W przypadku środków trwałych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Środki trwałe w budowie

Środki trwałe w budowie wycenione są według ceny nabycia pomniejszone o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Odsetki od kredytu inwestycyjnego w okresie realizacji inwestycji aktywowane są w pozycji środki trwałe w budowie. Odsetki od kredytu inwestycyjnego po przyjęciu środka trwałego sfinansowanego kredytem obciążają wynik roku w pozycji koszty finansowe.

Ulepszenia w obcych środkach trwałych

Ulepszenia w obcych środkach trwałych wycenione są według ceny nabycia pomniejszone o dotychczasowe umorzenie i ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości.

d) Leasing

Grupa użytkuje na zasadach leasingu samochody oraz sprzęt komputerowy. Ponieważ na mocy zawartych umów nastąpiło zasadniczo przeniesienie całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania przedmiotu leasingu, ujęte są one w księgach na zasadach leasingu finansowego. Wprowadzone zostały do ksiąg jako aktywa i zobowiązania w kwotach równych wartości minimalnych opłat leasingowych ustalonych na dzień rozpoczęcia leasingu. Opłaty leasingowe rozdziela się pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenia niespłaconego salda zobowiązań. Część odsetkowa kosztów finansowych obciąża rachunek wyników przez okres trwania leasingu w taki sposób, aby uzyskać stałą stopę procentową w stosunku do niespłaconego salda. Środki użytkowane na zasadach leasingu podlegają amortyzacji przez krótszy z okresów: okres umowy lub użytkowania.

e) Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Dotyczą długoterminowej części czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów.

f) Utrata wartości aktywów

Aktywa o nieokreślonym okresie użytkowania nie podlegają amortyzacji, lecz corocznie są testowane pod kątem możliwej utraty wartości. Aktywa podlegające amortyzacji analizuje się pod kątem utraty wartości, ilekroć jakiegoś zdarzenia lub zmiany okoliczności wskazują na możliwość niezrealizowania ich wartości bilansowej. Stratę z tytułu utraty wartości ujmuje się w wysokości kwoty, o jaką wartość bilansowa danego składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną. Wartość odzyskiwalna to

wyższa z dwóch kwot: wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży i wartości użytkowej. Dla potrzeb analizy pod kątem utraty wartości, aktywa grupuje się na najniższym poziomie, w odniesieniu do którego występują dające się zidentyfikować odrębnie przepływy pieniężne (ośrodki wypracowujące środki pieniężne).

2.1.6. Aktywa obrotowe

a) Zapasy (produkty w toku oraz materiały i towary)

Wykazywana w sprawozdaniu produkcja w toku dotyczy wytwarzanego przez Grupę i przeznaczonego do wielokrotnej sprzedaży oprogramowania. Produkcja w toku jest wyceniana według technicznych bezpośrednich kosztów wytworzenia.

Wytworzone przez Grupę i przeznaczone do wielokrotnej sprzedaży oprogramowanie użytkowe wyceniane jest w okresie przynoszenia przez nie korzyści ekonomicznych, nie dłuższym niż 36 miesięcy, jakie następują od rozpoczęcia sprzedaży, w wysokości nadwyżki kosztów ich wytworzenia nad przychodami netto uzyskanymi ze sprzedaży tych produktów w ciągu kolejnych 36 miesięcy. Nie odpisane po tym okresie koszty wytworzenia zwiększają pozostałe koszty operacyjne.

W zależności od charakteru wytworzonego oprogramowania i oceny możliwości jego sprzedaży stosuje się zasadę odpisywania w koszt własny poniesionych na jego wytworzenie nakładów w wysokości od 50% do 100% zafakturowanej w powyższym okresie sprzedaży. Jeżeli Spółka posiada wcześniej informacje o ograniczeniu możliwości dalszej sprzedaży, niezwłocznie dokonuje odpisu aktualizującego wartość produkcji w toku w wysokości nakładów, w stosunku, do których występuje prawdopodobieństwo nie odzyskania, bądź też dokonuje jednorazowo odpisania całości nierozliczonych nakładów (w zależności od stopnia oceny ryzyka) w ciężar kosztu własnego sprzedaży.

Ewidencja materiałów i towarów prowadzona jest według rzeczywistych cen nabycia. Rozchody wyceniane są według zasady pierwsze przyszło, pierwsze wyszło (FIFO). Materiały i towary wycenione są według rzeczywistych cen nabycia nie wyższych od cen sprzedaży netto.

b) Należności

Na dzień powstania ujmuje się je w księgach według wartości godziwej, a w następnych okresach wg skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu).

Należności w zależności od terminu wymagalności (do 12 miesięcy od dnia bilansowego lub powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego) wykazywane są jako krótkoterminowe lub długoterminowe.

W celu urealnienia wartości, należności zostały pomniejszone o odpisy aktualizujące wartość należności wątpliwych. Odpis z tytułu utraty wartości odpowiada różnicy pomiędzy wartością bilansową a wartością bieżącą rzeczywistych przepływów pieniężnych z danego składnika aktywów. Ze względu na specyfikę działalności (występowanie w ograniczonym zakresie należności od tzw. kontrahentów masowych), dokonywanie stosownych odpisów aktualizacyjnych odbywa się drogą szczegółowej identyfikacji należności i oceny zagrożenia wpływu środków pieniężnych wynikających z uwarunkowań umownych i biznesowych.

c) Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

Kategoria ta obejmuje środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych, depozyty bankowe płatne na żądanie, płynne krótkoterminowe papiery wartościowe oraz inne krótkoterminowe inwestycje o dużej płynności.

d) Rozliczenie kontraktów długoterminowych

Koszty związane z kontraktami długoterminowymi ujmuje się w momencie poniesienia. Wynik na kontraktach ustala się według stopnia zaawansowania prac, o ile jest możliwe wiarygodne ustalenie stopnia zaawansowania. Jeżeli nie można wiarygodnie oszacować wyniku umowy, to przychody ujmuje się wyłącznie do wysokości poniesionych kosztów umowy, dla których istnieje prawdopodobieństwo ich odzyskania. Stopień zawansowania mierzy się w oparciu o wyrażony procentowo stosunek kosztów poniesionych do dnia bilansowego, do łącznych szacowanych kosztów z tytułu kontraktu. Jeżeli

prawdopodobne jest że łączne koszty z tytułu umowy przekroczą łączne przychody, to przewidywaną stratę ujmuje się natychmiast.

Grupa prezentuje w aktywach pozycję „Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych” w przypadku gdy występuje nadwyżka poniesionych kosztów i ujętych zysków z tytułu kontraktów długoterminowych, nad wartością zafakturowanej sprzedaży do kontrahentów. W przeciwnym przypadku, tj. gdy występuje nadwyżka zafakturowanej sprzedaży do kontrahentów nad wartością poniesionych kosztów i ujętych zysków z tytułu kontraktów długoterminowych, Grupa prezentuje w zobowiązaniach pozycję „Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych”. Ww. nadwyżki są ustalane dla każdego kontraktu osobno i prezentowane rozdzielnie bez saldowania poszczególnych pozycji.

e) Aktywa przeznaczone do zbycia

Aktywa i grupy do zbycia klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, jeśli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana raczej w wyniku transakcji sprzedaży niż w wyniku ich dalszego użytkowania. Warunek ten uznaje się za spełniony wyłącznie wówczas, gdy wystąpienie transakcji sprzedaży jest bardzo prawdopodobne, a składnik aktywów (lub grupa do zbycia) jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w swoim obecnym stanie. Klasyfikacja składnika aktywów jako przeznaczonego do zbycia zakłada zamiar kierownictwa Spółki do dokonania transakcji sprzedaży w ciągu roku od momentu zmiany klasyfikacji. Aktywa (i grupy do zbycia) sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się po niższej spośród dwóch wartości: pierwotnej wartości bilansowej lub wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane ze sprzedażą.

2.1.7. Kapitał własny

Kapitał własny obejmuje między innymi:

- a) kapitał zakładowy jednostki dominującej wykazany w wartości nominalnej,
- b) pozostałe kapitały utworzone:
 - z podziału zysku,
 - z nadwyżki sprzedaży akcji ponad wartość nominalną,
 - z wyceny opcji menedżerskiej,
- c) zysk niepodzielony wynikający z korekt z tytułu zmiany zasad rachunkowości oraz z wyników osiągniętych przez Grupę, a nie przeniesionych do pozostałych kapitałów,
- d) różnice kursowe.

2.1.8. Świadczenia pracownicze

a) Świadczenia oparte na akcjach

Jednostka dominująca do 2014 roku włącznie prowadziła program wynagrodzeń opartych na akcjach i regulowanych akcjami. Wartość godziwa świadczonej przez pracowników pracy, w zamian za przyznanie opcji powiększała koszty. Łączną kwotę, jaką należało rozliczyć w koszty przez okres nabywania uprawnień przez pracowników do realizacji opcji, ustalano w oparciu o wartość godziwą przyznanych opcji, z wyłączeniem wpływu ewentualnych niezwiązanych z rynkiem kapitałowym warunków nabywania uprawnień (np. celów do osiągnięcia w zakresie rentowności i wzrostu sprzedaży). Warunki nabywania uprawnień do realizacji uwzględniały w założeniach co do przewidywanej liczby opcji, które mogły być zrealizowane. Na każdy dzień bilansowy jednostka dominująca weryfikowała swoje oszacowania. Wpływ ewentualnej weryfikacji pierwotnych oszacowań Jednostka dominująca ujmowała w rachunku zysków i strat, w korespondencji z kapitałem własnym. Uzyskane wpływy z tytułu realizacji opcji, tj. wpływy z tytułu objęcia akcji (pomniejszone o koszty transakcyjne bezpośrednio związane z realizacją) odnosiły się na kapitał zakładowy (wartość nominalna) oraz kapitał zapasowy ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej.

2.1.9. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania

a) Zobowiązania handlowe i pozostałe zobowiązania

Na dzień powstania ujmuje się je w księgach według wartości godziwej, a na dzień bilansowy w kwocie skorygowanej ceny nabycia (zamortyzowanego kosztu). Zobowiązania w zależności od terminu wymagalności (do 12 miesięcy od dnia bilansowego lub powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego) wykazywane są jako krótkoterminowe lub długoterminowe.

b) Zobowiązanie finansowe

W momencie początkowego ujęcia zobowiązania finansowe wycenia się w wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika zobowiązań niekwalifikowanych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcyjne. Po początkowym ujęciu, jednostka wycenia zobowiązania finansowe według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, z wyjątkiem instrumentów pochodnych, wycenianych wg wartości godziwej. Zobowiązania finansowe wyznaczone jako pozycje zabezpieczone podlegają wycenie zgodnie z zasadami rachunkowości zabezpieczeń.

c) Rezerwy na zobowiązania

Rezerwy na koszty restrukturyzacji, naprawy gwarancyjne, roszczenia prawne oraz inne zdarzenia (głównie na urlopy oraz nagrody), w wyniku których na Grupie ciąży obecny obowiązek, wynikający ze zdarzeń przeszłych, tworzy, ujmuje się, jeżeli:

- Grupa posiada bieżące prawne lub zwyczajowe zobowiązanie wynikające z przeszłych zdarzeń,
- istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że w celu rozliczenia tych zobowiązań konieczne będą wydatki środków Grupy oraz
- wartość ta została oszacowana w sposób wiarygodny.

Rezerwy restrukturyzacyjne obejmują głównie odprawy pracownicze. Rezerw nie ujmuje się w odniesieniu do przyszłych strat operacyjnych.

Jeżeli występuje szereg podobnych zobowiązań, prawdopodobieństwo konieczności wydatkowania środków w celu ich rozliczenia określa się dla całej grupy podobnych zobowiązań. Rezerwę ujmuje się nawet wówczas, gdy prawdopodobieństwo wydatkowania środków w związku z jedną pozycją zawierającą się w grupie zobowiązań jest niewielkie.

Rezerwy wycenia się według wartości bieżącej kosztów oszacowanych zgodnie z najlepszą wiedzą przez kierownictwo Spółki, których poniesienie jest niezbędne w celu rozliczenia bieżącego zobowiązania na dzień bilansowy. Stopa dyskonta zastosowana do ustalenia wartości bieżącej odzwierciedla aktualną ocenę rynkową wartości pieniądza w czasie oraz zwiększenia dotyczące danego zobowiązania.

2.1.10. Odroczonego podatek dochodowy

Jako generalną zasadę przyjmuje się zgodnie z MSR12, iż w związku z przejściowymi różnicami między wykazywaną w księgach rachunkowych wartością aktywów i pasywów, a ich wartością podatkową oraz stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości, tworzona jest rezerwa i ustalane aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi oraz z tytułu ulgi w podatku dochodowym w związku z prowadzeniem działalności w SSE, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Ze względu na powyższą zasadę aktywa z tego tytułu ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 3 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

Zobowiązanie z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

Odroczony podatek dochodowy ustala się przy zastosowaniu stawek (i przepisów) podatkowych obowiązujących prawnie lub faktycznie na dzień bilansowy, które zgodnie z oczekiwaniami będą obowiązywać w momencie realizacji odnośnych aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego lub uregulowania zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Zgodnie z realizowaną polityką, dywidendy ze spółek zależnych nie są regularnie wypłacane, z tego powodu brak jest możliwości określenia terminu, w jakim odwrócą się różnice przejściowe z tytułu opodatkowania dywidend spoza krajów UE podatkiem CIT w krajach UE. Ze względu na powyższe Grupa nie tworzy rezerwy na podatek dochodowy z tytułu opodatkowanych dywidend.

Różnica pomiędzy stanem zobowiązań i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i początek okresu sprawozdawczego wpływa na wynik finansowy, przy czym zobowiązania i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczące operacji rozliczanych z kapitałem własnym, odnoszone są również na kapitał własny.

2.2. Rozpoznawanie przychodów i kosztów

Prowadzona przez Grupę Comarch działalność w zdecydowanej większości polega na wytwarzaniu oprogramowania do wielokrotnej sprzedaży oraz na realizacji informatycznych kontraktów integracyjnych. W ramach kontraktów integracyjnych Grupa Comarch oferuje wykonanie systemów informatycznych "pod klucz" składających się z oprogramowania (własnego i obcego) i/lub sprzętu komputerowego i/lub świadczeniu usług takich jak:

- usługi wdrożeniowe,
- usługi instalacyjne,
- serwis gwarancyjny i pogwarancyjny,
- usługi asysty technicznej,
- usługi *customizacji* (dostosowania) oprogramowania,
- usługi udostępniania rozwiązań IT w modelu *Cloud*
- inne usługi informatyczne i nieinformatyczne niezbędne do realizacji systemu.

Przy ustalaniu całkowitych przychodów z kontraktu uwzględnia się:

- przychody z oprogramowania własnego (niezależnie od formy, w jakiej oprogramowanie to jest udostępniane, czyli: licencje, prawa majątkowe, itp.),
- przychody z usług, o których mowa w poprzednim akapicie.

Kierownicy jednostek mogą podjąć decyzję o zaliczeniu do całkowitych przychodów z kontraktu szacowanych przychodów, dla których istnieje duże prawdopodobieństwo, że zostaną zrealizowane (np. w trakcie realizacji kontraktu z przyczyn technicznych następuje modyfikacja projektu i istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo, że zamawiający zaakceptuje modyfikację i wysokość przychodów wynikających z tej modyfikacji).

Dla kontraktów integracyjnych, w ramach których dostarczane jest oprogramowanie autorstwa Grupy Comarch przeznaczone do wielokrotnej sprzedaży, osobno ujmuje się w księgach przychody i koszty związane z tym oprogramowaniem oraz przychody i koszty związane z pozostałą częścią kontraktu integracyjnego.

Różne kontrakty integracyjne łączy się i ujmuje w księgach razem jako jeden kontrakt, jeżeli:

- umowy są realizowane jednocześnie lub w ciągłej sekwencji czasowej i precyzyjne rozdzielenie kosztów ich realizacji jest niemożliwe lub
- umowy są tak ściśle powiązane ze sobą, że w rzeczywistości są one częścią pojedynczego projektu ze wspólną dla całego projektu marżą zysku.

Przychody z tytułu pozostałych usług (np. usługi serwisowe, usługi asysty) rozpoznaje się równomiernie w okresie trwania umowy/świadczenia usług. Przychody ze sprzedaży sprzętu komputerowego oraz innych towarów rozpoznaje się zgodnie z ustalonymi warunkami dostawy.

Przychody ze sprzedaży pozostałych usług, produktów, towarów i innych składników majątkowych obejmują sumy wartości godziwych należnych zafakturowanych przychodów, z uwzględnieniem upustów i rabatów bez podatku od towarów i usług.

Koszty sprzedaży obejmują koszty marketingu oraz koszty pozyskania nowych zleceń przez centra (działy) sprzedaży Grupy Comarch.

Koszty ogólne obejmują koszty funkcjonowania Grupy Comarch jako całości i zalicza się do nich w szczególności koszty zarządu oraz koszty działów pracujących na potrzeby ogólne Grupy.

Różnice kursowe dotyczące należności ujmowane są w pozycji przychody ze sprzedaży a od zobowiązań w pozycji koszt sprzedanych produktów, usług i towarów.

Dotacje

Grupa otrzymuje dotacje na finansowanie prac badawczo-rozwojowych w ramach programów pomocy unijnej. Dotacje te ujmuje się w sposób systematyczny jako przychód w poszczególnych okresach, tak aby zapewnić ich współmierność z ponoszonymi kosztami, które dotacje te mają kompensować, stosownie do celu ich rozliczenia. Dotacje te pomniejszają odpowiednie koszty bezpośrednie, które to koszty po skompensowaniu ich z dotacją prezentowane są w koszcie sprzedanych produktów, usług i materiałów.

a) Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Obejmują przychody i koszty niezwiązane bezpośrednio ze zwykłą działalnością jednostek i obejmują głównie: wynik na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych, darowizny, utworzone rezerwy, skutki aktualizacji wartości aktywów.

b) Przychody i koszty finansowe

Obejmują głównie przychody i koszty z tytułu odsetek, wynik osiągnięty z tytułu różnic kursowych z działalności finansowej, ze zbycia aktywów finansowych, skutki aktualizacji wartości inwestycji oraz otrzymane dywidendy.

Dywidendy uznawane są za przychody nie wcześniej niż podjęte zostały prawomocne decyzje o dokonaniu ich wypłat.

Koszty odsetek płaconych od kredytu inwestycyjnego ujmowane są w kosztach finansowych od momentu przyjęcia do użytkowania środka sfinansowanego kredytem.

2.3. Zarządzanie ryzykiem finansowym

2.3.1. Ryzyko kredytowe

Grupa analizuje wiarygodność finansową potencjalnych klientów przed zawarciem umów na dostawę systemów informatycznych i w zależności od oceny standingu finansowego dostosowuje warunki każdej umowy do potencjalnego ryzyka. Koncentracja ryzyka kredytowego jest ograniczona ze względu na dywersyfikację sprzedaży Grupy do znacznej liczby kontrahentów z różnych branż gospodarki i z różnych regionów świata.

2.3.2. Ryzyko zmiany stóp procentowych

Jednostka dominująca jest narażona na ryzyko zmian stóp procentowych w związku z posiadanymi środkami pieniężnymi i ich ekwiwalentami oraz z zawartymi długoterminowymi kredytami inwestycyjnymi przeznaczonymi na finansowanie nowych budynków produkcyjnych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Kredyty są oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej opartej o stawkę WIBOR oraz LIBOR. Jednostka dominująca dokonywała zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej w tym

obszarze za pomocą kontraktów IRS, a także prowadzi stały monitoring sytuacji rynkowej w tym zakresie. Wpływ zmiany stóp procentowych na wysokość płaconych odsetek od kredytów jest częściowo kompensowany przez zmianę odsetek otrzymywanych od posiadanych środków pieniężnych.

Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko stopy procentowej dokonana zgodnie z zasadami MSSF 7, wskazuje, że jeśli na dzień bilansowy stopy procentowe byłyby wyższe/nizsze o 50 punktów bazowych, zysk netto za rok 2016 r. byłby o 305 tys. PLN wyższy/nizszy, przy pozostałych zmiennych na stałym poziomie. Byłoby to głównie skutkiem znaczącego wzrostu/spadku przychodów z tytułu odsetek od środków pieniężnych. Analogiczna analiza na dzień 31 grudnia 2015 wskazuje, że jeśli stopy procentowe byłyby wyższe/nizsze o 50 punktów bazowych, zysk netto za rok 2015 r. byłby o 421 tys. PLN wyższy/nizszy, przy pozostałych zmiennych na stałym poziomie. Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko stopy procentowej dokonana została metodą uproszczoną, zakładającą, że wzrost i spadek stóp procentowych zamknie się identyczną kwotą.

2.3.3. Ryzyko zmiany kursów walut

W związku ze sprzedażą eksportową lub denominowaną w walutach obcych Jednostka dominująca jest narażona na ryzyko kursowe, szczególnie w odniesieniu do zmian kursów par walut EUR/PLN, USD/PLN, GBP/PLN, CAD/PLN, BRL/PLN, CHF/EUR i RUB/PLN. Równocześnie część kosztów Jednostki dominującej jest również wyrażona lub powiązana z kursem walut obcych. W indywidualnych przypadkach Comarch S.A. dokonuje zabezpieczenia przyszłych płatności za pomocą kontraktów forward, jak również stara się wykorzystywać hedging naturalny poprzez dopasowanie struktury aktywów i pasywów denominowanych w walutach obcych (np. poprzez zmianę waluty kredytów inwestycyjnych).

Wartość bilansowa aktywów oraz zobowiązań finansowych Grupy denominowanych w walutach obcych na dzień bilansowy dotyczy należności i zobowiązań z tytułu dostaw i usług, zobowiązań z tytułu kredytu inwestycyjnego oraz środków pieniężnych. Wartości te przedstawione zostały w nocie [3.15](#).

Analiza wrażliwości wyniku finansowego Grupy na ryzyko zmiany kursów walut dokonana zgodnie z zasadami MSSF 7, wskazuje, że jeśli kurs w stosunku do kursu z wyceny bilansowej dla walut EUR, USD, GBP i BRL wzrósłby/spadłby o 5% przy utrzymaniu wszystkich innych zmiennych na stałym poziomie, wynik netto Grupy za okres 12 miesięcy kończący się 31 grudnia 2016 roku byłby wyższy/nizszy o 10 058 tys. PLN, w tym wyższy/nizszy o 4 499 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w EUR, wyższy/nizszy o 3 634 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w USD, wyższy/nizszy o 699 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w GBP i wyższy/nizszy o 1 225 tys. PLN z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wyrażonych w BRL. Aktywa i zobowiązania finansowe wyrażone w innych walutach obcych mają niewielki udział w strukturze walutowej aktywów i zobowiązań.

Jeśli kurs w stosunku do kursu z wyceny bilansowej dla walut (EUR, USD, GBP, CAD, CHF, UAH, CLP, BRL, SEK i AED) wzrósłby/spadłby o 10% przy utrzymaniu wszystkich innych zmiennych na stałym poziomie, wynik netto Grupy z tytułu przeliczenia kontraktów długoterminowych za okres 12 miesięcy kończący się 31 grudnia 2016 roku byłby wyższy o 6 837 tys. PLN / niższy o 6 903 tys. PLN. Powyższy szacunek wpływu ryzyka walutowego na wynik finansowy obliczony został w oparciu o metodę symetryczną zakładającą, że wzrost i spadek kursów zamknie się identyczną kwotą.

2.3.4. Ryzyko płynności finansowej

Grupa posiada system zarządzania ryzykiem płynności dla potrzeb zarządzania funduszami krótko-, średnio- i długoterminowymi Grupy. Podstawowe ryzyko płynności finansowej wynika z faktu, iż większość kosztów ponoszonych przez Grupę ma charakter kosztów stałych, natomiast przychody ze sprzedaży podlegają zmienności charakterystycznej dla firm usługowych. Grupa zarządza ryzykiem płynności utrzymując odpowiednią wielkość kapitału obrotowego, utrzymując rezerwowe linie kredytowe w rachunku bieżącym, monitorując stale prognozowane i rzeczywiste przepływy pieniężne oraz analizując profile zapadalności aktywów i zobowiązań finansowych.

Informacje o terminach umownej zapadalności zobowiązań finansowych przedstawiono w nocie [3.15](#).

2.4. Rachunkowość pochodnych instrumentów finansowych oraz działalności zabezpieczającej

Instrumenty pochodne stanowiące instrument zabezpieczający w rozumieniu MSR 39, będące zabezpieczeniem wartości godziwej wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi na wynik z operacji finansowych.

Instrumenty pochodne stanowiące instrument zabezpieczający w rozumieniu MSR 39, będące zabezpieczeniem przepływów pieniężnych wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi:

- na kapitał z aktualizacji wyceny (w części stanowiącej efektywne zabezpieczenie),
- na wynik z operacji finansowych (w części nie stanowiącej efektywnego zabezpieczenia).

Instrumenty pochodne nie stanowiące instrumentu zabezpieczającego w rozumieniu MSR 39, wycenia się w wartości godziwej, a zmianę w wycenie odnosi na wynik z operacji finansowych.

2.5. Ważne oszacowania i założenia

Oszacowania i osądy poddaje się nieustannej weryfikacji. Wynikają one z dotychczasowych doświadczeń oraz innych czynników, w tym przewidywań co do przyszłych zdarzeń, które w danej sytuacji wydają się zasadne.

Grupa dokonuje oszacowań i przyjmuje założenia dotyczące przyszłości. Uzyskane w ten sposób oszacowania księgowe z definicji rzadko pokrywać się będą z faktycznymi rezultatami. Oszacowania i założenia, które niosą ze sobą znaczące ryzyko konieczności wprowadzenia istotnej korekty wartości bilansowej aktywów i zobowiązań w trakcie kolejnego roku obrotowego są zaprezentowane niżej.

2.5.1. Oszacowania okresów użytkowania wartości niematerialnych oraz środków trwałych

a) Wartości niematerialne

Standardowo przyjęto następujące stawki amortyzacyjne:

■ oprogramowanie komputerowe	30%
■ licencje	30%
■ prawa autorskie	30%
■ pozostałe prawa	10 - 20%

W przypadku wartości niematerialnych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

Dla dokonywania odpisów amortyzacyjnych wartości niematerialnych nabytych w wyniku przejęć Grupa przyjęła okres amortyzacji równy przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych ze sprzedaży oprogramowania lub przewidywanemu okresowi osiągnięcia korzyści ekonomicznych z tytułu istniejących relacji z klientami, czyli 60 miesięcy.

b) Środki trwałe

Środki trwałe amortyzowane są metodą liniową przy zastosowaniu stawek amortyzacyjnych odpowiadających oszacowanym okresom użytkowania. W szczególności stawki amortyzacyjne wynoszą: 2,5% (budynki i budowle), 30% (maszyny i urządzenia) i 20% (meble, wyposażenie, pozostałe środki). W przypadku środków trwałych nabytych w celu wykorzystania w konkretnym projekcie okres amortyzacji ustala się jako okres trwania projektu.

2.5.2. Oszacowania całkowitych kosztów realizacji projektów związane z wyceną kontraktów długoterminowych zgodnie z MSR 11

Zgodnie z przyjętymi przez Grupę zasadami rachunkowości dokonuje się ustalenia stopnia zaawansowania kontraktów długoterminowych przez ustalenie proporcji dotychczas poniesionych kosztów danego projektu do całkowitych szacowanych kosztów projektów. Z uwagi na długoterminowy charakter prowadzonych projektów oraz ich złożoność, a także możliwość pojawienia się nie przewidywanych wcześniej trudności związanych z realizacją projektu, może się okazać, iż rzeczywiste całkowite koszty realizacji projektu będą różniły się od szacunków dokonywanych na kolejne dni bilansowe. Zmiana szacunków całkowitych kosztów realizacji projektów mogłaby spowodować, iż ustalony na dzień bilansowy stopień zaawansowania projektu, a tym samym rozpoznany przychód, powinien być ustalony w innej wartości.

2.5.3. Oszacowania związane z ustaleniem i rozpoznaniem aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego zgodnie z MSR 12

W związku z prowadzeniem działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej i korzystaniem przez jednostkę dominującą z ulg podatkowych dokonuje się ustalenia wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, na bazie przewidywań dotyczących kształtowania się wysokości dochodu zwolnionego oraz okresu, w którym taki dochód może występować. Z uwagi na dużą zmienność koniunktury w branży IT, w której działa Grupa, może nastąpić sytuacja, w której rzeczywiste wyniki i dochód zwolniony mogą się różnić od tych prognozowanych przez Comarch S.A. Dlatego ze względu na zasadę ostrożności aktywa z tego tytułu ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 3 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

2.5.4. Oszacowanie potencjalnych kosztów związanych z toczącymi się przeciwko Grupie postępowaniami sądowymi zgodnie z MSR 37

Na dzień bilansowy Grupa jest powodem i pozwanym w postępowaniach sądowych. Sporządzając sprawozdanie finansowe, Grupa każdorazowo bada szanse i ryzyka związane z prowadzonymi postępowaniami sądowymi i stosownie do rezultatów takich analiz tworzy rezerwy na potencjalne straty. Zawsze istnieje jednak ryzyko, iż sąd wyda wyrok odmienny od przewidywań i utworzone rezerwy okażą się niewystarczające lub nadmierne w stosunku do rzeczywistych wyników postępowań.

2.5.5. Oszacowanie związane z przeprowadzeniem dorocznego testu na utratę wartości firmy zgodnie z MSSF 3 i MSR 36

Grupa przeprowadza na koniec każdego roku obrotowego test na utratę wartości firmy, zgodnie z polityką rachunkowości zawartą w notcie 3.5. W celu przeprowadzenia testu pod kątem możliwej utraty wartości, wartość firmy alokowana jest do ośrodków wypracowujących środki pieniężne. Wartość odzyskiwalną ustala się na podstawie wyższej z dwóch wartości: wartości użytkowej lub wartości godziwej. Wyczerzenia te wymagają wykorzystania szacunków odnośnie projekcji przepływów pieniężnych w segmencie IT w kolejnym roku obrotowym oraz przewidywanego rozwoju rynku IT w Polsce i regionach, w których Grupa prowadzi działalność, w latach późniejszych. Z uwagi na dużą zmienność koniunktury w branży IT, w której działa Grupa, może nastąpić sytuacja, w której rzeczywiste przepływy mogą się różnić od tych prognozowanych przez Grupę.

2.5.6. Oszacowanie wartości godziwej wartości niematerialnych i prawnych nabytych w wyniku przejęć

Na dzień przejęcia Grupy Comarch SuB, spółki ESAProjekt sp. z o.o. oraz spółki Amea Informatik AG (obecnie Comarch Swiss AG, po połączeniu obu spółek w 2013 roku) dokonano oszacowania wartości godziwej aktywów posiadanych przez te podmioty, w oparciu o model wyceny wartości użytkowej metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych DCF. Stopa dyskontowa zastosowana do oszacowania wartości bieżącej prognozowanych przepływów pieniężnych bazuje na średnim ważonym koszcie kapitału WACC. Poszczególne składniki WACC zostały oszacowane na podstawie danych rynkowych o stopie wolnej od ryzyka (rentowność bonów skarbowych), wartości współczynnika beta, danych o strukturze dług/kapitał oraz wartości oczekiwanej premii za ryzyko.

2.6. Nowe standardy rachunkowości i interpretacje KIMSF

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), w kształcie zatwierdzonym przez Unię Europejską (UE).

Zasady (polityka) rachunkowości zastosowane do sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016 roku są spójne z tymi, które zastosowano przy sporządzeniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 roku, z uwzględnieniem zmian opisanych poniżej. Zastosowano takie same zasady dla okresu bieżącego i porównywalnego, chyba że standard lub interpretacja zakładały wyłącznie perspektywne zastosowanie.

Zmiany do istniejących standardów zastosowane po raz pierwszy w sprawozdaniu finansowym za 2016 rok

Następujące zmiany do istniejących standardów wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) oraz zatwierdzone do stosowania w UE wchodzą w życie po raz pierwszy w sprawozdaniu finansowym za 2016 rok:

- **Zmiany do MSSF 10 "Skonsolidowane sprawozdania finansowe", MSSF 12 "Ujawnienia na temat udziałów w innych jednostkach" oraz MSR 28 "Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach"** - Jednostki inwestycyjne: zastosowanie zwolnienia z konsolidacji - zatwierdzone w UE w dniu 22 września 2016 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSSF 11 "Wspólne ustalenia umowne"** - Rozliczanie nabycia udziałów we wspólnych operacjach - zatwierdzone w UE w dniu 24 listopada 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 1 "Prezentacja sprawozdań finansowych"** - Inicjatywa w odniesieniu do ujawnień - zatwierdzone w UE w dniu 18 grudnia 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 16 "Rzeczowe aktywa trwałe" oraz MSR 38 "Aktywa niematerialne"** - Wyjaśnienia na temat akceptowalnych metod amortyzacyjnych - zatwierdzone w UE w dniu 2 grudnia 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 16 "Rzeczowe aktywa trwałe" oraz MSR 41 "Rolnictwo"** - Uprawy roślinne - zatwierdzone w UE w dniu 23 listopada 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 19 "Świadczenia pracownicze"** - Programy określonych świadczeń: składki pracownicze - zatwierdzone w UE w dniu 17 grudnia 2014 roku (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 lutego 2015 roku lub po tej dacie),

- **Zmiany do MSR 27 "Jednostkowe sprawozdania finansowe"** - Metoda praw własności w jednostkowych sprawozdaniach finansowych - zatwierdzone w UE w dniu 18 grudnia 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie).
- **Zmiany do różnych standardów "Poprawki do MSSF (cykl 2010-2012)"** - dokonane zmiany w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF (MSSF 2, MSSF 3, MSSF 8, MSSF 13, MSR 16, MSR 24 oraz MSR 38) ukierunkowane głównie na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa - zatwierdzone w UE w dniu 17 grudnia 2014 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 lutego 2015 lub po tej dacie),
- **Zmiany do różnych standardów "Poprawki do MSSF (cykl 2012-2014)"** - dokonane zmiany w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF (MSSF 5, MSSF 7, MSR 19 oraz MSR 34) ukierunkowane głównie na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa - zatwierdzone w UE w dniu 15 grudnia 2015 roku (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 lub po tej dacie).

Ww. zmiany do standardów nie miały istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy za rok 2016.

Nowe standardy oraz zmiany do istniejących standardów, jakie zostały już wydane przez RMSR i zatwierdzone przez UE, ale jeszcze nie weszły w życie

Zatwierdzając niniejsze sprawozdanie finansowe, następujące nowe standardy oraz zmiany do standardów zostały wydane przez RMSR i zatwierdzone do stosowania w UE przy czym nie weszły jeszcze w życie:

- **MSSF 9 „Instrumenty finansowe”** - zatwierdzony w UE w dniu 22 listopada 2016 roku (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),
- **MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” oraz zmiany do MSSF 15 „Data wejścia w życie MSSF 15”** - zatwierdzony w UE w dniu 22 września 2016 roku (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie).

Nowe standardy oraz zmiany do istniejących standardów wydane przez RMSR, ale jeszcze niezatwierdzone do stosowania w UE

MSSF w kształcie zatwierdzonym przez UE nie różnią się obecnie w znaczący sposób od regulacji wydanych przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), z wyjątkiem poniższych nowych standardów, zmian do standardów oraz nowej interpretacji, które według stanu na dzień 28 kwietnia 2017 r. nie zostały jeszcze zatwierdzone do stosowania w UE (poniższe daty wejścia w życie odnoszą się do standardów w wersji pełnej):

- **MSSF 14 „Odroczone salda z regulowanej działalności”** (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie) – Komisja Europejska postanowiła nie rozpoczynać procesu zatwierdzania tego tymczasowego standardu do stosowania na terenie UE do czasu wydania ostatecznej wersji MSSF 14,
- **MSSF 16 „Leasing”** (obowiązujący w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSSF 2 „Płatności na bazie akcji”** – Klasyfikacja oraz wycena płatności na bazie akcji (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),

- **Zmiany do MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe”** – Zastosowanie MSSF 9 „Instrumenty finansowe” wraz z MSSF 4 „Instrumenty ubezpieczeniowe” (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie lub w momencie zastosowania MSSF 9 „Instrumenty finansowe” po raz pierwszy),
- **Zmiany do MSSF 10 „Skonsolidowane sprawozdania finansowe” oraz MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”** – Sprzedaż lub wniesienie aktywów pomiędzy inwestorem a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem oraz późniejsze zmiany (data wejścia w życie zmian została odroczone do momentu zakończenia prac badawczych nad metodą praw własności),
- **Zmiany do MSSF 15 „Przychody z umów z klientami”** – Wyjaśnienia do MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 7 „Sprawozdanie z przepływów pieniężnych”** – Inicjatywa w odniesieniu do ujawnień (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 12 „Podatek dochodowy”** – Ujmowanie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego od niezrealizowanych strat (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do MSR 40 „Nieruchomości inwestycyjne”** – Przeniesienia nieruchomości inwestycyjnych (obowiązujące w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),
- **Zmiany do różnych standardów „Poprawki do MSSF (cykl 2014-2016)”** – dokonane zmiany w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF (MSSF 1, MSSF 12 oraz MSR 28) ukierunkowane głównie na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa (zmiany do MSSF 12 obowiązują w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie, a zmiany do MSSF 1 i MSR 28 obowiązują w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie),
- **Interpretacja KIMSF 22 „Transakcje w walutach obcych i płatności zaliczkowe”** (obowiązująca w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie).

Zarząd Spółki przewiduje, że zastosowanie MSSF 15 i MSSF 16 może wywrzeć w przyszłości wpływ na kwoty i ujawnienia prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej. Jednostka dominująca jest w trakcie analizy wpływu zmiany tych MSSF na sprawozdanie finansowe. Aktualnie nie ma jeszcze możliwości przedstawienia wiarygodnych danych szacunkowych dotyczących oddziaływania MSSF 15 i MSSF 16.

Jednocześnie nadal poza regulacjami przyjętymi przez UE pozostaje rachunkowość zabezpieczeń portfela aktywów i zobowiązań finansowych, których zasady nie zostały zatwierdzone do stosowania w UE.

Według szacunków jednostki dominującej zastosowanie rachunkowości zabezpieczeń portfela aktywów lub zobowiązań finansowych według **MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”** nie miałyby istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe, jeżeli zostałyby przyjęte do stosowania na dzień bilansowy.

3. Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego

3.1. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego za 2015 rok

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2015 rok zostało zatwierdzone 15 czerwca 2016 roku przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Comarch S.A. W dniu 28 czerwca 2016 roku zostało zgodnie z przepisami prawa złożone w Krajowym Rejestrze Sądowym.

3.2. Sprawozdawczość wg segmentów

Dla Grupy Kapitałowej Comarch podstawowym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty branżowe, a pomocniczym rodzajem segmentów operacyjnych są segmenty geograficzne. Objęte konsolidacją jednostki Grupy Kapitałowej Comarch prowadzą następujące rodzaje działalności:

- sprzedaż systemów informatycznych i usług z nimi związanych w tym również produkcja oprogramowania dla medycyny oraz sprzedaż sprzętu informatycznego (dalej jako „Segment IT”),
- działalność sportową (dalej jako „Segment Sport”) prowadzoną przez MKS Cracovia SSA,
- działalność związaną z inwestowaniem na rynku kapitałowym i na rynku nieruchomości (dalej jako „Segment Inwestycje”),
- działalność w zakresie świadczenia usług medycznych (dalej jako „Segment Medycyna”).

Dominujący udział w przychodach ze sprzedaży, wynikach oraz aktywach posiada Segment IT. Ze względu na specyfikę działalności segment IT prezentowany jest z wydzieleniem rynku DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), rynku polskiego oraz rynków pozostałych.

Ze względu na geograficzny podział działalności Grupa Comarch wyróżnia następujące segmenty rynku: Polska, Rejon DACH (Niemcy, Austria, Szwajcaria), Pozostałe kraje. Segment Sport, Segment Inwestycje i Segment Medycyna prowadzą działalność wyłącznie na terenie Polski. Ze względu na to, że jedynie Segment IT prowadzi działalność poza krajem i jednocześnie ponoszone w Segmencie IT koszty w znacznej mierze są wspólne dla sprzedaży eksportowej oraz krajowej nie jest celowe ustalanie wyniku odrębnie dla działalności eksportowej i krajowej.

Sprzedaż Grupy Comarch jest mocno zdywersyfikowana i nie występuje uzależnienie od jednego odbiorcy. W ciągu 12 miesięcy 2016 roku sprzedaż do żadnego z kontrahentów nie przekroczyła 10% całkowitej sprzedaży Grupy Comarch.

Rozkład przychodów ze sprzedaży osiągniętych przez Grupę Kapitałową Comarch na przestrzeni roku 2016 przedstawiał się następująco: 22% rocznej sprzedaży zostało zrealizowane w pierwszym kwartale, 25% w drugim kwartale, 20% w trzecim kwartale oraz 33% w czwartym kwartale. Na przestrzeni roku 2017 Spółka spodziewa się rozkładu przychodów ze sprzedaży zbliżonego do tego z 2016 roku.

12 miesięcy 2015	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna **	Eliminacje	Razem
	Rynek polski	Rynek DACH	Pozostałe rynki					
Przychody segmentu–sprzedaż klientom zewnętrznym	668 507	275 472	176 974	2 065	21 136	6 625	-	1 150 779
<i>w tym:</i>								
Przychody ze sprzedaży:	662 840	264 943	176 485	344	19 648	7 320	-	1 131 580
<i>na rzecz klientów z sektora Telekomunikacja, Media, IT</i>	<i>124 883</i>	<i>117 987</i>	<i>70 414</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>313 284</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Finanse i Bankowość</i>	<i>123 283</i>	<i>13 836</i>	<i>14 003</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>151 122</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Handel i Usługi</i>	<i>64 244</i>	<i>9 991</i>	<i>84 797</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>159 032</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Przemysł i Utilities</i>	<i>89 149</i>	<i>18 109</i>	<i>5 547</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>112 805</i>
<i>na rzecz klientów z Sektora Publicznego</i>	<i>110 062</i>	<i>2 473</i>	<i>1 705</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>114 240</i>
<i>na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw</i>	<i>106 600</i>	<i>102 547</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>209 147</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Medycyna</i>	<i>42 620</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>7 320</i>	<i>-</i>	<i>49 940</i>
<i>na rzecz pozostałych klientów</i>	<i>1 999</i>	<i>-</i>	<i>19</i>	<i>344</i>	<i>19 648</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>22 010</i>
<i>pozostałe przychody operacyjne</i>	<i>6 165</i>	<i>12 597</i>	<i>629</i>	<i>214</i>	<i>1 016</i>	<i>228</i>	<i>-</i>	<i>20 849</i>
<i>przychody finansowe</i>	<i>(498)</i>	<i>(2 068)</i>	<i>(140)</i>	<i>1 507</i>	<i>472</i>	<i>(923)</i>	<i>-</i>	<i>(1 650)</i>
Przychody segmentu–sprzedaż pozostałym segmentom	273 195	31 137	34 249	3 061	8 814	1 509	(351 965)	-
Przychody segmentu ogółem*	941 702	306 609	211 223	5 126	29 950	8 134	(351 965)	1 150 779
Koszty segmentu d/t sprzedaży klientom zewnętrznym	590 141	222 563	191 339	2 980	21 105	11 273	-	1 039 401
Koszty segmentu d/t sprzedaży pozostałym segmentom	273 195	31 137	34 249	3 061	8 814	1 509	(351 965)	-
Koszty segmentu ogółem*	863 336	253 700	225 588	6 041	29 919	12 782	(351 965)	1 039 401
Podatek bieżący	(10 555)	(11 504)	(6 965)	(337)				(29 361)
Aktywa i rezerwa na podatek z tytułu ulgi inwestycyjnej i pozostałych tytułów	2 706	(2 925)	1 129	313	279	-	-	1 502
Udział segmentu w wyniku jednostek wycenianych metodą prawa własności	227	-	(3 476)	-	-	-	-	(3 249)
Wynik netto	70 744	38 480	(23 677)	(939)	310	(4 648)	-	80 270
<i>w tym:</i>								
<i>wynik przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej</i>	<i>70 744</i>	<i>37 952</i>	<i>(23 677)</i>	<i>(925)</i>	<i>205</i>	<i>(4 648)</i>	<i>-</i>	<i>79 651</i>
<i>wynik przypadający udziałom nie dającym kontroli</i>	<i>-</i>	<i>528</i>	<i>-</i>	<i>(14)</i>	<i>105</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>619</i>

**) pozycje obejmują odpowiednio przychody oraz koszty z wszystkich rodzajów, które w sposób bezpośredni można przyporządkować poszczególnym segmentom*

***) Zwracamy uwagę, że w raporcie za IV kwartał 2015 roku nastąpiła zmiana sposobu prezentacji Segmentu „Medycyna”. Obecnie w Segmencie Medycyna prezentowana jest działalność polegająca na świadczeniu usług medycznych przez Centrum Medyczne iMed24. Działalność polegająca na produkcji oprogramowania oraz świadczeniu usług informatycznych dla odbiorców z sektora Medycznego jest prezentowana w segmencie IT.*

Sprzedaż pomiędzy poszczególnymi segmentami odbywa się na zasadach rynkowych.

Udział segmentów branżowych w aktywach i zobowiązaniach oraz wydatkach inwestycyjnych

Aktywa i zobowiązania segmentów oraz wydatki inwestycyjne i amortyzacja na dzień 31 grudnia 2015 roku oraz 31 grudnia 2016 roku przedstawiają się następująco:

31 grudnia 2015 / 12 miesięcy 2015

	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Ogółem
	Polska	Rejon DACH	Pozostałe kraje				
Aktywa	701 639	243 805	184 009	121 750	44 072	9 553	1 304 828
Zobowiązania	383 953	79 446	39 327	7 112	14 345	64	524 247
Wydatki inwestycyjne	57 857	10 459	32 118	34 825	1 905	-	137 164
Amortyzacja	35 353	11 656	1 490	713	1 051	3 220	53 483

12 miesięcy 2016	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Eliminacje	Razem
	Rynek polski	Rynek DACH	Pozostałe rynki					
Przychody segmentu–sprzedaż klientom zewnętrznym	578 028	254 741	269 736	1 649	36 482	7 431		1 148 067
<i>w tym:</i>								
Przychody ze sprzedaży:	570 979	248 514	258 159	359	26 244	8 558	-	1 112 813
<i>na rzecz klientów z sektora Telekomunikacja, Media, IT</i>	<i>90 653</i>	<i>85 111</i>	<i>100 856</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>276 620</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Finanse i Bankowość</i>	<i>135 256</i>	<i>11 920</i>	<i>16 635</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>163 811</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Handel i Usługi</i>	<i>57 190</i>	<i>10 407</i>	<i>115 717</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>183 314</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Przemysł i Utilities</i>	<i>104 238</i>	<i>22 082</i>	<i>19 780</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>146 100</i>
<i>na rzecz klientów z Sektora Publicznego</i>	<i>59 935</i>	<i>7 767</i>	<i>5 154</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>72 856</i>
<i>na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw</i>	<i>116 566</i>	<i>111 223</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>227 789</i>
<i>na rzecz klientów z sektora Medycyna</i>	<i>4 626</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>8 558</i>	<i>-</i>	<i>13 184</i>
<i>na rzecz pozostałych klientów</i>	<i>2 515</i>	<i>4</i>	<i>17</i>	<i>359</i>	<i>26 244</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>29 139</i>
<i>pozostałe przychody operacyjne</i>	<i>9 755</i>	<i>6 874</i>	<i>11 792</i>	<i>754</i>	<i>9 888</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>39 063</i>
<i>przychody finansowe</i>	<i>(2 706)</i>	<i>(647)</i>	<i>(215)</i>	<i>536</i>	<i>350</i>	<i>(1 127)</i>	<i>-</i>	<i>(3 809)</i>
Przychody segmentu–sprzedaż pozostałym segmentom	250 041	42 460	33 232	2 821	8 781	1745	(339 080)	-
Przychody segmentu ogółem*	828 069	297 201	302 968	4 470	45 263	9 176	(339 080)	1 148 067
Koszty segmentu d/t sprzedaży klientom zewnętrznym	528 574	223 983	241 348	3 004	26 917	11157	-	1 034 983
Koszty segmentu d/t sprzedaży pozostałym segmentom	252 365	43 626	29 742	2 820	8 781	1746	(339 080)	-
Koszty segmentu ogółem*	780 939	267 609	271 090	5 824	35 698	12 903	(339 080)	1 034 983
Podatek bieżący	(10 623)	(2 700)	(12 698)	(84)	-	-	-	(26 105)
Aktywa i rezerwa na podatek z tytułu ulgi inwestycyjnej i pozostałych tytułów	(100)	(886)	(477)	55	(1 541)	-	-	(2 949)
Udział segmentu w wyniku jednostek wycenianych metodą prawa własności	(162)	-	(8 145)	-	-	-	-	(8 307)
Wynik netto	36 245	26 006	10 558	(1 383)	8 024	(3 727)	-	75 723
<i>w tym:</i>								
<i>wynik przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej</i>	<i>36 245</i>	<i>26 006</i>	<i>10 558</i>	<i>(1 353)</i>	<i>5 305</i>	<i>(3 727)</i>	<i>-</i>	<i>73 034</i>
<i>wynik przypadający udziałom nie dającym kontroli</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>(30)</i>	<i>2 719</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>2 689</i>

**) pozycje obejmują odpowiednio przychody oraz koszty z wszystkich rodzajów, które w sposób bezpośredni można przyporządkować poszczególnym segmentom*

Sprzedaż pomiędzy poszczególnymi segmentami odbywa się na zasadach rynkowych.

Udział segmentów branżowych w aktywach i zobowiązaniach oraz wydatkach inwestycyjnych

Aktywa i zobowiązania segmentów oraz wydatki inwestycyjne i amortyzacja na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz w okresie 12 miesięcy 2016 roku przedstawiają się następująco:

31 grudnia 2016 / 12 miesięcy 2016

	Segment IT			Segment Inwestycje	Segment Sport	Segment Medycyna	Ogółem
	Polska	Rejon DACH	Pozostałe kraje				
Aktywa	739 710	234 874	261 398	147 510	54 487	6 896	1 444 875
Zobowiązania	378 071	72 414	70 103	39 156	17 666	5 401	582 811
Wydatki inwestycyjne	52 777	12 366	18 285	45 407	9 001	49	137 885
Amortyzacja	38 208	15 838	2 957	811	2 342	2 852	63 008

Podział przychodów ze sprzedaży, aktywów oraz wydatków inwestycyjnych ogółem wg segmentów geograficznych jest zaprezentowany poniżej.

Przychody ze sprzedaży podstawowej- według lokalizacji działalności

	12 miesięcy 2016	%	12 miesięcy 2015	%
Kraj /Polska/	606 140	54,5	690 152	61,0
Rejon DACH	248 514	22,3	264 943	23,4
Pozostałe kraje	258 159	23,2	176 485	15,6
Razem	1 112 813	100,0	1 131 580	100,0

Suma aktywów – według lokalizacji działalności

	31 grudnia 2016 r.	%	31 grudnia 2015 r.	%
Kraj /Polska/	948 603	65,7	876 925	67,2
Rejon DACH	234 874	16,2	243 805	18,7
Pozostałe kraje	261 398	18,1	184 098	14,1
Razem	1 444 875	100,0	1 304 828	100,0

Wydatki inwestycyjne – według lokalizacji działalności

	12 miesięcy 2016	%	12 miesięcy 2015	%
Kraj /Polska/	107 234	77,8	94 587	69,0
Rejon DACH	12 366	9,0	10 459	7,6
Pozostałe kraje	18 285	13,2	32 118	23,4
Razem	137 885	100,0	137 164	100,0

3.3. Rzeczowe aktywa trwałe

	Grunty, budynki i budowle	Środki transportu i urządzenia	Meble, wyposażenie i sprzęt	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2015 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	348 960	259 087	47 217	655 264
Umorzenie	(47 740)	(187 305)	(29 261)	(264 306)
Wartość księgowa netto	301 220	71 782	17 956	390 958
Rok obrotowy 2015				
Wartość księgowa netto na początek roku	301 220	71 782	17 956	390 958
Zwiększenia	24 450	43 249	2 730	70 429
Zmniejszenia	(45)	(1 668)	(10)	(1 723)
Amortyzacja	(7 091)	(25 279)	(4 728)	(37 098)
Wartość księgowa netto na koniec roku	318 534	88 084	15 948	422 566
Stan na 31 grudnia 2015 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	373 365	300 668	49 937	723 970
Umorzenie	(54 831)	(212 584)	(33 989)	(301 404)
Wartość księgowa netto	318 534	88 084	15 948	422 566
BO po zmianie prezentacji				
Rok obrotowy 2016				
Wartość księgowa netto na początek roku	318 534	88 084	15 948	422 566
Zwiększenia	81 708	47 159	4 665	133 532
Zmniejszenia	(5 108)	(1 526)	(414)	(7 048)
Amortyzacja	(8 143)	(32 373)	(7 423)	(47 939)
Wartość księgowa netto na koniec roku	386 991	101 344	12 776	501 111
Stan na 31 grudnia 2016 r.				
Koszt lub wartość z wyceny (brutto)	449 965	346 301	54 188	850 454
Umorzenie	(62 974)	(244 957)	(41 412)	(349 343)
Wartość księgowa netto	386 991	101 344	12 776	501 111

Rzeczowe aktywa trwałe obejmują głównie nieruchomości i urządzenia posiadane przez Grupę Comarch. Na dzień 31 grudnia 2016 roku własnością Grupy jest sześć budynków biurowych położonych w Krakowie w Specjalnej Strefie Ekonomicznej o powierzchni całkowitej 56 760 m², dwa budynki biurowe położone w Warszawie o powierzchni całkowitej 2 582 m², budynki biurowe i magazynowe w Łodzi, budynek biurowy i magazynowy w Lille oraz budynek biurowy i data center w Dreźnie. Grupa jest również w posiadaniu niezabudowanych nieruchomości gruntowych na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie o powierzchni ok. 2,13 ha. Środki trwałe w budowie na dzień 31 grudnia 2016 roku obejmują głównie nakłady związane z inwestycjami na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie, polegającymi na budowie budynku biurowego SSE7, rozbudowie hali produkcyjnej na SSE6, a także nakłady związane z przebudową budynku pofabrycznego oraz budową przyległego budynku biurowego w Łodzi oraz nakłady na prace modernizacyjne budynku magazynowego w Lille i przystosowanie go do pełnienia funkcji data center.

Spółka zależna Comarch Healthcare S.A. rozpoczęła w I kwartale 2012 roku prowadzenie działalności diagnostycznej i medycznej (Centrum Medyczne iMed24) i rozpoczęła użytkowanie sprzętu diagnostycznego i medycznego zakupionego w 2011 roku. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość księgowa tego sprzętu wynosi 5 871 tys. PLN.

W dniu 16 czerwca 2015 roku została zawarta umowa pomiędzy Bonus Development spółka z ograniczoną odpowiedzialnością SK-A, spółką zależną Comarch S.A. oraz Skanska S.A. na realizację inwestycji budowlanej w Łodzi. Przedmiotem umowy było wybudowanie budynku biurowego wraz z przebudową i zmianą sposobu użytkowania przyległego budynku pofabrycznego zlokalizowanego w Łodzi przy ul. Jaracza 76/78 wraz z infrastrukturą drogową i techniczną oraz z dostawą niezbędnych materiałów i urządzeń. Powierzchnia całkowita budynku wynosi 9 906,20 m². Wartość umowy wynosi 37 883 tys. PLN netto. Inwestycja została zakończona w pierwszym kwartale 2017 roku. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2016 roku wyniosły 35 418 tys. PLN.

Budynek biurowy nabyty w Lille przez Comarch S.A.S. został dostosowany do funkcji biurowej i stanowi obecnie siedzibę spółki. W dniu 15 marca 2016 roku została zawarta umowa pomiędzy Comarch S.A.S., spółką zależną Comarch S.A. oraz SNC-LAVALIN S.A.S. na realizację inwestycji budowlanej w Lille we Francji. Przedmiotem umowy jest przebudowa budynku magazynowego na data center pod adresem 17 Rue Paul Langevin w Lezennes. Wartość umowy wynosi 7 500 tys. EUR netto, tj. 32 118 tys. PLN, wg kursu euro z dnia zawarcia umowy. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2016 roku wyniosły 1 384 tys. EUR, tj. 6 122 tys. PLN wg kursu EUR na dzień 31 grudnia 2016 roku. Planowany termin zakończenia inwestycji to trzeci kwartał 2017 roku. Inwestycja jest finansowana ze środków z długoterminowego kredytu bankowego.

W dniu 18 marca 2016 roku zostały zawarte dwie umowy pomiędzy Comarch S.A., a firmą Budimex S.A.:

- Na realizację VI etapu inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie (budynek SSE7). Przedmiotem umowy jest wybudowanie budynku biurowego wraz z infrastrukturą drogową i techniczną oraz dostawą niezbędnych materiałów i urządzeń. Powierzchnia całkowita budynku będzie wynosić 27 736 m². Wartość umowy wynosi 69 704 tys. PLN netto. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2016 roku wyniosły 12 054 tys. PLN. Planowany termin zakończenia inwestycji to czwarty kwartał 2017 roku.
- Na przebudowę budynku SSE6 (Studio 1) w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Przedmiotem umowy była przebudowa budynku z funkcji magazynowej na produkcyjną wraz z infrastrukturą drogową i techniczną oraz dostawą niezbędnych materiałów i urządzeń. Wartość umowy wynosiła 4 350 tys. PLN netto. Nakłady inwestycyjne poniesione w związku z ww. umową do dnia 31 grudnia 2016 roku wyniosły 4 348 tys. PLN. Przebudowa Studio S1 została zakończona w czwartym kwartale 2016 roku.

Łączna wartość umów podpisanych z Budimex S.A. wynosi 74 054 tys. PLN netto.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku kredyty bankowe zabezpieczone są na gruntach i budynkach do kwoty 425 840 tys. PLN (hipoteki zwykłe i kaucyjne na rzecz banków: BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A., BZ WBK S.A., Pekao S.A., PKO BP S.A., Bank Handlowy w Warszawie S.A.) oraz na pozostałych środkach trwałych w kwocie 23 833 tys. PLN. Wartość bilansowa środków trwałych, na których ustanowiono zabezpieczenie zobowiązań finansowych wynosi 247 280 tys. PLN.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Kwota odsetek i prowizji od kredytów skapitalizowanych w nakładach na aktywa trwałe	192	608

W wartości bilansowej netto rzeczowych aktywów trwałych ujęte są nakłady na aktywa trwałe w toku budowy:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Budynki	86 789	24 892
Urządzenia	12 486	2 796
Pozostałe	8	10
Razem	99 283	27 698

Odpisy amortyzacyjne zostały ujęte w rachunku zysków i strat powiększając koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów w kwocie 32 180 tys. PLN (24 393 tys. PLN w 2015 r.), koszty sprzedaży 1 294 tys. PLN (984 tys. PLN w 2015 r.), koszty ogólnego zarządu 3 031 tys. PLN (2 642 tys. PLN w 2015 r.) oraz koszty działalności socjalnej w kwocie 11 434 tys. PLN (9 079 tys. PLN w 2015 r.).

Aktywa w leasingu finansowym

Na dzień 31 grudnia 2016 r. Grupa wykazuje zobowiązania z tytułu leasingu.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Kapitał netto	819	150
Kwota odsetek	4	19

Grupa nie posiada należnych do zapłaty opłat leasingowych.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Kapitał netto	-	-
Kwota odsetek	-	-

3.4. Nieruchomości inwestycyjne

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Grunty	2 875	9 815
Budynki	12 751	7 248
Razem	15 626	17 063

Na dzień 31 grudnia 2016 r. nieruchomości inwestycyjne obejmują zabudowane nieruchomości zlokalizowane w Krakowie, wykorzystywane na cele wynajmu podmiotom spoza Grupy oraz grunty położone w Krakowie, nabyte w celu budowy obiektów przeznaczonych na wynajem dla podmiotów spoza Grupy oraz nieruchomość zlokalizowaną w Kostrzynie wynajmowaną podmiotom spoza Grupy.

3.5. Wartość firmy

Obejmuje wartość firmy ustaloną przy nabywaniu udziałów następujących spółek:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Comarch Kraków	99	99
CDN Comarch	1 227	1 227
Comarch AG	1 900	1 900
Comarch, Inc.	58	58
Comarch Software und Beratung AG	29 038	29 038
Comarch Swiss AG (A-MEA Informatik AG do 31 grudnia 2012)	8 413	8 413
Razem	40 735	40 735

3.5.1. Przejęte jednostki zależne

	Działalność podstawowa	Data przejęcia	Proporcja przejętych udziałów (%)	Koszt przejęcia tys. PLN
2008				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2008-11-18	50,15%	44 685
2009				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2009-02-09	30,74%	31 901
2012				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2012-10-19	5%	3 777

A-MEA Informatik AG		2012-01-30	100%	5 717
A-MEA Informatik AG	informatyka	2012-02-27	-	2 578
ESAProjekt sp. z o.o.	informatyka	2012-04-27	100%	12 200
2016				
Comarch Software und Beratung AG	informatyka	2016-12-12	2,68%	6 375

3.5.2. Test na utratę wartości firmy

Grupa Comarch przeprowadziła na dzień 31 grudnia 2016 roku test na utratę wartości firmy związanej z nabyciem Comarch Software und Beratung AG, który nie wykazał utraty wartości firmy. Wartość odzyskiwalna ośrodka wypracowującego środki pieniężne została ustalona w oparciu o jego wartość użytkową, oszacowaną przy pomocy metody zdyskontowanych przepływów pieniężnych DCF. Prognozowane przepływy pieniężne związane z działalnością Comarch SuB bazują na wynikach sprzedaży osiągniętych w roku 2016, budżecie Grupy Comarch SuB na rok 2017, prognozach na lata 2017-2021, na szacunkach dotyczących rozwoju rynku niemieckiego w kolejnych latach oraz na założeniu stałej stopy wzrostu 0,5% począwszy od roku 2021. Stopa dyskontowa zastosowana do oszacowania wartości bieżącej prognozowanych przepływów pieniężnych bazuje na średnim ważonym koszcie kapitału WACC. Poszczególne składniki WACC zostały oszacowane na podstawie danych rynkowych o stopie wolnej od ryzyka (rentowność bonów skarbowych), wartości współczynnika beta, danych o strukturze dług/kapitał oraz wartości oczekiwanej premii za ryzyko. Zastosowany w modelu wyceny średnioważony kosztu kapitału WACC wynosił 8,28%.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Comarch przeprowadziła także testy na utratę wartości firmy związanej z nabyciem spółki Comarch Swiss (d. A-MEA Informatik AG), który nie wykazał zaistnienia utraty wartości.

Grupa traktuje segment IT obejmujący spółki Grupy Comarch przed przejściem Grupy Comarch Software und Beratung jako jeden ośrodek wypracowujący środki pieniężne, w związku z czym nie alokuje wartości firmy w kwocie 3 284 tys. zł powstałej w wyniku nabycia akcji spółek Comarch Kraków S.A., CDN Comarch S.A., Comarch Inc. oraz Comarch AG do poszczególnych spółek Grupy. Przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2016 roku test na utratę wartości firmy związanej z tym segmentem nie wykazał wystąpienia utraty wartości. Wartość odzyskiwalna ośrodka wypracowującego środki pieniężne została ustalona w oparciu o jego wartość godziwą. Zarząd jednostki dominującej dokonał oszacowania wartości godziwej ośrodka poprzez analizę średniego wskaźnika P/E dla spółek sektora IT notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie i na tej podstawie ocenił szacunkową wartość rynkową segmentu IT w Grupie Comarch na dzień 31 grudnia 2016 r. Przyjęty do analizy średni wskaźnik P/E dla spółek sektora IT notowanych na GPW, prowadzących działalność o charakterze zbliżonym do Comarch S.A., wynosił 20,63. Nie był on korygowany dla potrzeb testu. Powyższe analizy nie wykazały, aby nastąpiła utrata wartości w odniesieniu do wartości firmy

3.6. Pozostałe wartości niematerialne

	Koszty zakończonych prac rozwojowych	Prawo wieczystego użytkowania	Koncesje, licencje i oprogramowanie	Inne	Ogółem
Stan na 31 grudnia 2014 r.					
Koszt (brutto)	3 229	39 940	155 073	27 888	226 130
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty ważności	(2 210)	(998)	(131 792)	(20 813)	(155 813)
Wartość księgowa netto	1 019	38 942	23 281	7 075	70 317
Rok obrotowy 2015					
Wartość księgowa netto na początek roku	1 019	38 942	23 281	7 075	70 317
Zwiększenia	1 307	-	10 806	2 047	14 160
Zmniejszenia	-	-	-	(1 619)	(1 619)
Amortyzacja	(191)	(92)	(12 499)	(3 602)	(16 384)
Wartość księgowa netto na 31 grudnia 2015 r.	2 135	38 850	21 588	3 901	66 474
Stan na 31 grudnia 2015 r.					
Koszt (brutto)	4 536	39 940	165 879	28 316	238 671
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty wartości	(2 401)	(1 090)	(144 291)	(24 415)	(172 197)
Wartość księgowa netto	2 135	38 850	21 588	3 901	66 474
Rok obrotowy 2016					
Wartość księgowa netto na początek roku	2 135	38 850	21 588	3 901	66 474
Zwiększenia	140	-	3 340	8 150	11 630
Zmniejszenia	(1 418)	-	(36)	(238)	(1 692)
Amortyzacja	(215)	(93)	(10 740)	(4 021)	(15 069)
Wartość księgowa netto na 31 grudnia 2016 r.	642	38 757	14 152	7 792	61 343
Stan na 31 grudnia 2016 r.					
Koszt (brutto)	3 258	39 940	169 183	36 228	248 609
Umorzenie i łączne dotychczasowe odpisy z tytułu utraty wartości	(2 616)	(1 183)	(155 031)	(28 436)	(187 266)
Wartość księgowa netto	642	38 757	14 152	7 792	61 343

Grupa ujęła bezpośrednio w kosztach (bez uprzedniego dokonywania aktywacji) koszty prac badawczo-rozwojowych w wysokości 8 848 tys. zł.

I. Inne wartości niematerialne obejmują wycenę zaliczanych do wartości niematerialnych aktywów związanych z kartami zawodników w MKS Cracovia SSA w kwocie 6 971 tys. zł. Wszystkie pozostałe pozycje wartości niematerialnych zostały nabyte.

Odpisy amortyzacyjne w rachunku zysków i strat zostały wykazane w pozycjach: kwota 13 680 tys. zł jest ujęta w koszcie wytworzenia, pozostała część wykazana jest w kosztach ogólnego zarządu 943 tys. zł oraz w kosztach sprzedaży 446 tys. zł.

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących MKS Cracovia SSA o wartości 31 650 tys. zł jest traktowane jako wartość niematerialna, o nieokreślonym okresie użytkowania i nie jest amortyzowane. Spółka spodziewa się, że nastąpi odnowienie prawa wieczystego użytkowania i odbędzie się to bez ponoszenia znaczących kosztów, gdyż Spółka nie jest zobowiązana do spełnienia żadnych warunków, od których zależałoby przedłużenie tego prawa. Spółka nie spodziewa się poniesienia znaczących kosztów przy odnowieniu prawa wieczystego użytkowania w kontekście dotychczasowych działań współwłaściciela Klubu czyli Gminy Kraków. Miasto wspiera działalność sportową w tym MKS Cracovia SSA m. in. poprzez:

- dofinansowywanie budowy infrastruktury sportowej
- umorzenie podatku od nieruchomości
- wniesienie aportem opłat za użytkowanie wieczyste

Prawo wieczystego użytkowania gruntów dotyczących jednostki dominującej jest amortyzowane przez określony czas użytkowania (założony od momentu nabycia okres użytkowania wynosi od 84 do 99 lat). Średnia stawka amortyzacyjna wynosi 1,2%.

II. Test na utratę wartości prawa wieczystego użytkowania gruntu na 31 grudnia 2016 r.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. dokonano analizy zmian cen nieruchomości gruntowych w Krakowie w 2016 r. W oparciu o raport artykuły i raporty portali branżowych (m.in. Bankier.pl) stwierdzono, że średnie ceny nieruchomości gruntowych w Krakowie w 2015 r. miały tendencję wzrostową. Na tej podstawie ustalono, iż w roku 2016 nie nastąpiła utrata wartości prawa wieczystego użytkowania gruntów posiadanych przez spółki Grupy Comarch.

3.7. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Stan na początek roku	819	537
zmiany z tytułu:		
- utworzenie, rozliczenie i zmiana charakteru na krótkoterminowe	299	282
Stan na koniec roku	1 118	819

3.8. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. Grupa posiada inwestycje w jednostkach stowarzyszonych.

Stan na 1 stycznia 2015 r.	567
Udział w wyniku SoInteractive S.A.	(103)
Objęcie akcji i udział w wyniku Metrum Capital S.A.	156
Udzielenie i spłata pożyczki dla SoInteractive S.A.	737
Objęcie akcji i udział w wyniku Thanks Again LLC	21 820
Stan na 31 grudnia 2015 r.	23 177

Stan na 1 stycznia 2016 r.	23 177
Udział w wyniku SoInteractive S.A.	46
Objęcie akcji i udział w wyniku w Metrum Capital S.A.	(208)
Spłata pożyczki dla SoInteractive S.A.	(527)
Objęcie akcji i udział w wyniku Thanks Again LLC	(8 093)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	14 395

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	--------	--------------	----------------------------------

Stan na 31 grudnia 2015 r. SoInteractive S.A.	Polska	4 382	2 934	42,98
---	--------	-------	-------	-------

Stan na 31 grudnia 2016 r. SoInteractive S.A.	Polska	5 329	3 687	42,98
---	--------	-------	-------	-------

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	-----------	---------------	----------------------------------

12 miesięcy 2015 SoInteractive S.A.	Polska	8 738	(342)	42,98
---	--------	-------	-------	-------

12 miesięcy 2016 SoInteractive S.A.	Polska	10 100	191	42,98
---	--------	--------	-----	-------

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
--	------------------	--------	--------------	----------------------------------

Stan na 31 grudnia 2015 r. Metrum Capital S.A.	Polska	269	46	64,29
--	--------	-----	----	-------

Stan na 31 grudnia 2016 r. Metrum Capital S.A.	Polska	53	20	64,29
--	--------	----	----	-------

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
12 miesięcy 2015 Metrum Capital S.A.	Polska	387	(253)	64,29
12 miesięcy 2016 Metrum Capital S.A.	Polska	207	(187)	64,29

	Kraj rejestracji	Aktywa	Zobowiązania	Posiadane udziały w kapitale (%)
Stan na 31 grudnia 2015 r. Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	10 884	11 116	42,50
Stan na 31 grudnia 2016 r. Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	10 828	17 392	42,50

	Kraj rejestracji	Przychody	Zysk (strata)	Posiadane udziały w kapitale (%)
12 miesięcy 2015* Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	2 275	(4 072)	42,50
12 miesięcy 2016 Thanks Again LLC	Stany Zjednoczone Ameryki	5 228	(13 880)	42,50

* dane za okres od momentu przejęcia, czyli od września 2015 roku

Wykazane na dzień 31 grudnia 2016 roku inwestycje w jednostkach stowarzyszonych obejmują nabyte przez CCF FIZ i Bonus Management sp. z o.o. II Activia SK-A udziały i akcje w spółce SoInteractive S.A. stanowiące 42,98% akcji (27,37% w głosach na WZA spółki), akcje w spółce Metrum Capital S.A., w której Comarch S.A. objął 21,43% kapitału zakładowego (15,79% w głosach na WZA spółki), a spółka CAMS AG objęła 42,86% kapitału zakładowego (31,58% w głosach na WZA spółki) o łącznej wartości 458 tys. PLN, udziały w spółce Thanks Again LLC, w której Comarch Pointshub, Inc. objął 42,50% kapitału zakładowego (42,50% w głosach na WZA spółki) o wartości 13 727 tys. PLN (wartość nominalna objętych udziałów 30 831 tys. PLN pomniejszona o udziały w wyniku bieżącym roku 2015 i 2016 oraz aktualizację wartości udziałów) oraz pożyczki udzielone spółce SoInteractive S.A. przez spółki Comarch Infrastruktura S.A. oraz Comarch S.A. w kwocie 210 tys. PLN.

3.9. Instrumenty pochodne i zobowiązania finansowe

a) Aktywa

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Terminowe kontrakty walutowe – przeznaczone do obrotu	1 641	743
Transakcje zamiany stopy procentowej IRS	-	-
	1 641	743
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>1 149</i>	<i>664</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>492</i>	<i>79</i>

b) Zobowiązania

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Terminowe kontrakty walutowe – przeznaczone do obrotu	3 038	1 841
Transakcje zamiany stopy procentowej IRS	1 849	1 210
	4 887	3 051
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>2 350</i>	<i>1 639</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>2 537</i>	<i>1 412</i>

Grupa posiadała kontrakty terminowe typu forward zawarte w celu ograniczenia wpływu na wynik finansowy zmian w przepływach pieniężnych związanych z uprawdopodobnionymi planowanymi transakcjami, wynikających z ryzyka zmiany kursów walut oraz w celu zabezpieczenia przepływów z tytułu kredytów inwestycyjnych udzielonych w euro. Na dzień 31 grudnia 2016 roku ww. instrumenty zostały wycenione w wartości godziwej ustalonej wg ceny rynkowej, a zmiany w wycenie zostały odniesione na wynik z operacji finansowych. Łączna wartość netto kontraktów forward otwartych na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosła 43 840 tys. EUR, 21 300 tys. USD oraz 300 tys. GBP. Po dacie bilansu zostały zawarte kontrakty terminowe na sprzedaż 76 000 tys. RUB.

Spółka Comarch S.A. w dniu 24 października 2013 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w dniu 30 września 2013 roku w Banku Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. z siedzibą w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 5 lat, tj. do 31 października 2018 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi minus 200 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 27 czerwca 2014 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla nieodnawialnego kredytu obrotowego zaciągniętego w dniu 4 stycznia 2013 roku w Banku Zachodnim WBK S.A. z siedzibą we Wrocławiu. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 5 lat, tj. do 28 czerwca 2019 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi minus 206 tys. PLN.

Spółka Comarch S.A. w dniu 9 lipca 2014 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w czerwcu 2006 roku w BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A. z siedzibą w Warszawie na sfinansowanie III etapu budowy budynków produkcyjno-biurowych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 10

lat, tj. do dnia 29 lipca 2024 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi minus 773 tys. PLN.

W dniu 23 października 2015 roku, spółka Comarch S.A. zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w dniu 4 grudnia 2013 roku w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została na okres 8 lat, tj. do 30 listopada 2023 roku. Wycena transakcji IRS na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi minus 670 tys. PLN.

Po dacie bilansu

Spółka Comarch S.A. w dniu 20 lutego 2017 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu długoterminowego udzielonego w maju 2016 roku przez Bank Handlowy w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została do dnia 30 września 2019 roku.

Spółka Comarch S.A. w dniu 20 lutego 2017 roku zawarła transakcję zamiany stopy procentowej IRS dla kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w maju 2016 roku przez Bank Handlowy w Warszawie. W wyniku zawartej transakcji zmienna stawka EURIBOR1M została zamieniona na stałą stopę procentową. Transakcja zabezpieczająca zawarta została do dnia 29 lutego 2028 roku.

3.10. Odroczonego podatek dochodowy

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
Stan na początek okresu:	33 432	32 134
<i>Odniesione na wynik finansowy</i>	<i>33 432</i>	<i>32 134</i>
Zmiany aktywa z tytułu podatku odroczonego odniesione na wynik finansowy		
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch SuB	3 990	1 170
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową z lat ubiegłych w CA Consulting S.A.	-	(230)
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch Technologies sp. z o.o.	49	60
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch Technologies sp. z o.o.	(31)	-
utworzenie aktywa w związku ze stratą podatkową w spółkach zagranicznych pozostałych	149	-
rozwiązanie aktywa w związku ze stratą podatkową w Comarch Pointshub S.A.	-	(10)
utworzenie aktywa w związku z ulgą podatkową jednostki dominującej z tytułu działalności w SSE	9 936	10 441
rozwiązanie aktywa w związku z ulgą podatkową jednostki dominującej z tytułu działalności w SSE	(10 441)	(9 916)
utworzenie aktywa z tytułu różnic przejściowych dotyczących kosztów (amortyzacja, koszty prac badawczych)	6 782	4 990
rozwiązanie aktywa z tytułu różnic przejściowych dotyczących kosztów (amortyzacja, koszty prac badawczych)	(8 859)	(5 207)
Stan na koniec okresu	35 007	33 432
<i>Odniesione na wynik</i>	<i>35 007</i>	<i>33 432</i>

Aktywa z tytułu podatku odroczonego

	Aktywo z tytułu straty podatkowej	Rezerwy na koszty, odpisy aktualizacyjne	Aktywo z tytułu ulgi podatkowej w podatku dochodowym (SSE)	Razem
Stan na 1 stycznia 2015 r.	5 830	16 388	9 916	32 134
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>6 820</i>	<i>16 171</i>	<i>10 441</i>	<i>33 432</i>
(Obciążenie) / uznanie wyniku za rok 2015	990	(217)	525	1 298
Stan na 31 grudnia 2015 r.	6 820	16 171	10 441	33 432
(Obciążenie) /uznanie wyniku za rok 2016	4 157	(2 077)	(505)	1 575
Stan na 31 grudnia 2016 r.	10 977	14 094	9 936	35 007
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>10 977</i>	<i>14 094</i>	<i>9 936</i>	<i>35 007</i>

Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
Stan na początek okresu:	37 619	38 298
<i>odniesione na kapitał</i>	<i>5 430</i>	<i>5 430</i>
<i>odniesione na wynik finansowy</i>	<i>31 839</i>	<i>31 709</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia Comarch SuB</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.</i>	<i>350</i>	<i>1 159</i>
Zmiany rezerw z tytułu podatku odroczonego odniesione na wynik finansowy		
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny składników lokat CCF FIZ	(1 349)	(674)
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny wartości godziwej ESAProjekt sp. z o.o.	(236)	(704)
rozwiązanie rezerwy z tytułu wyceny wartości godziwej A-MEA Informatik AG	(114)	(105)
utworzenie rezerwy z tytułu przejściowych różnic dotyczących kosztów amortyzacji, różnic kursowych i odsetek	10 792	5 484
rozwiązanie rezerwy z tytułu przejściowych różnic dotyczących kosztów amortyzacji, różnic kursowych i odsetek	(4 568)	(4 680)
Stan na koniec okresu	42 144	37 619
<i>odniesione na kapitał</i>	<i>5 430</i>	<i>5 430</i>
<i>odniesione na wynik finansowy</i>	<i>36 714</i>	<i>31 839</i>
<i>rezerwa z tytułu nabycia A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.</i>	<i>-</i>	<i>350</i>

Rezerwa z tytułu podatku odroczonego

	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości składników majątku CCF FIZ	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej Comarch SuB	Amortyzacja	Rezerwy (różnice kursowe, odsetki)	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej majątku MKS Cracovia SSA	Rezerwa z tytułu wyceny w wartości godziwej A-MEA Informatik AG i ESAProjekt sp. z o.o.	Razem
Stan na 1 stycznia 2015 r.	24 848	-	1 129	5 732	5 430	1 159	38 298
Obciążenie/ (uznanie) wyniku za rok 2015	(674)	-	-	804	-	(809)	(679)
Stan na 31 grudnia 2015 r.	24 174	-	1 129	6 536	5 430	350	37 619
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>24 174</i>	-	<i>1 129</i>	<i>6 536</i>	-	-	<i>31 839</i>
<i>odniesionych na kapitał</i>	-	-	-	-	<i>5 430</i>	<i>350</i>	<i>5 780</i>
Obciążenie/ (uznanie) wyniku za rok 2016	(1 349)	-	1 077	5 147	-	(350)	4 525
Stan na 31 grudnia 2016 r.	22 825	-	2 206	11 683	5 430	-	42 144
<i>odniesionych na wynik</i>	<i>22 825</i>	-	<i>2 206</i>	<i>11 683</i>	-	-	<i>36 714</i>
<i>odniesione na kapitał</i>	-	-	-	-	<i>5 430</i>	-	<i>5 430</i>

Comarch S.A. posiada pięć zezwoleń na prowadzenie działalności w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie:

- uzyskane w roku 1999, z okresem ważności do 31 grudnia 2017 r.
- uzyskane w roku 2007, z okresem ważności do 31 grudnia 2017 r.
- uzyskane w roku 2013, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania. Jednocześnie Spółka zwraca uwagę, że w dniu 23 lipca 2013 r. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenia wydłużające do 2026 r. termin funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na terenie Polski.
- uzyskane w lutym 2016 roku, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania.
- uzyskane w marcu 2016 roku, w zezwoleniu tym nie został określony termin jego obowiązywania.

Jednocześnie Spółka zwraca uwagę, że w dniu 23 lipca 2013 r. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenia wydłużające do 2026 r. termin funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na terenie Polski.

Zgodnie z MSR 12 niewykorzystana ulga podatkowa na dzień 31 grudnia 2016 roku stanowi aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego. W drugim kwartale 2016 roku została w całości wykorzystana ulga inwestycyjna z tytułu zezwolenia uzyskanego w roku 1999 roku. Wartość ulgi inwestycyjnej z tytułu zezwolenia uzyskanego w 2007 roku wynosi na dzień 31 grudnia 2016 roku ok. 19 801 tys. PLN (po zdyskontowaniu na dzień przyznania zezwolenia). Wartość ulgi inwestycyjnej z tytułu zezwolenia uzyskanego w 2013 roku wynosi na dzień 31 grudnia 2016 roku ok. 29 000 tys. PLN (po zdyskontowaniu na dzień przyznania zezwolenia).

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi oraz z tytułu ulgi w podatku dochodowym w związku z prowadzeniem działalności w SSE, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Ze względu na powyższą zasadę aktywa z tytułu działalności w SSE ustala się jedynie w rocznym horyzoncie czasowym, przyjmując za bazę do jego ustalenia przeciętny dochód uzyskany z działalności strefowej z okresu 5 lat (łącznie z rokiem, za który jest sporządzane sprawozdanie).

W trakcie roku 2016 r. dokonano rozwiązania utworzonego na dzień 31 grudnia 2015 r. aktywa z tytułu działalności strefowej w kwocie 10 441 tys. zł (operacja ta powoduje spadek wyniku finansowego). Jednocześnie dokonano utworzenia aktywa w kwocie 9 936 tys. zł, które to aktywo będzie realizować się sukcesywnie (w postaci odpisów pomniejszających zysk netto Grupy), w proporcji do generowania przez Comarch S.A. dochodu podatkowego osiągniętego z działalności zwolnionej na przestrzeni roku 2017. Równocześnie, zgodnie z MSR 12, Spółka będzie regularnie dokonywać weryfikacji wyceny rozpoznanego Aktywa pod kątem możliwości jego realizacji oraz dalszego rozpoznania na kolejne okresy. Zwracamy uwagę, iż rozpoznanie Aktywa nie wpływa na przepływy pieniężne w jednostce dominującej ani w Grupie (zarówno rozpoznanie Aktywa, jak również jego realizacja). Operacja ta ma więc charakter wyłącznie memoriałowy i wynika z zastosowania przez Grupę Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej do sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Comarch.

W roku 2016 roku Grupa dokonała częściowego rozliczenia aktywa utworzonego na 31 grudnia 2015 roku z tytułu podatku odroczonego dotyczącego różnic przejściowych w kwocie 8 859 tys. zł oraz dokonano utworzenia aktywa z tytułu różnic przejściowych w kwocie 6 782 tys. zł a także utworzenia i rozwiązania aktywa z tytułu straty podatkowej w kwocie 4 157 tys. zł. Łączny wpływ wszystkich powyżej opisanych operacji na wynik netto roku 2016 wyniósł+ 1 575 tys. zł.

W związku z wyceną wartości aktywów netto CCF FIZ dokonano w 2016 roku częściowego rozwiązania utworzonej w latach poprzednich rezerwy w kwocie 1 349 tys. PLN. Równocześnie dokonano utworzenia rezerwy na podatek odroczone z tytułu różnic przejściowych w kwocie 10 792 tys. PLN i rozwiązania z tego samego tytułu w kwocie 4 568 tys. PLN. W roku 2016 dokonano też rozwiązania rezerw z tytułu nabycia spółek A-MEA Informatik AG (aktualnie Comarch Swiss AG) i ESAProjekt sp. z o.o. (aktualnie Comarch Healthcare S.A.) w kwocie 350 tys. PLN. Łączny wpływ powyższych operacji na wynik netto za 12 miesięcy 2016 roku wyniósł -4 525 tys. PLN.

Ogółem zmiany w podatku odroczonym spowodowały spadek wyniku o 2 950 tys. PLN.

W odniesieniu do spółek MKS Cracovia SSA i Comarch Healthcare S.A. mimo występowania straty podatkowej nie tworzą z tego tytułu aktywa na podatek odroczone ze względu na brak możliwości dokonania wiarygodnych szacunków co do możliwości wykorzystania istniejącej straty podatkowej z lat ubiegłych.

3.11. Zapasy

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Materiały i surowce	815	1 108
Produkcja w toku	69 850	44 817
Towary	5 326	5 021
Produkty gotowe	38	76
Zaliczki na towary	526	391
Razem	76 555	51 413

Koszt zapasów ujęty w pozycji „koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów” wyniósł 305 867 tys. PLN (12 miesięcy 2016), 343 037 tys. PLN (12 miesięcy 2015).

W okresie 2016 roku Grupa Comarch utworzyła odpisy aktualizujące wartość towarów i materiałów na kwotę 26 tys. zł. Grupa Comarch rozwiązała odpisy na kwotę 39 tys. zł utworzone w latach wcześniejszych.

3.12. Należności handlowe oraz pozostałe należności

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Należności handlowe netto	366 275	344 466
<i>Należności handlowe brutto</i>	<i>393 968</i>	<i>368 343</i>
<i>Odpis aktualizujący wartość należności</i>	<i>(27 693)</i>	<i>(23 877)</i>
Należności pozostałe	23 617	23 594
Rozliczenia międzyokresowe czynne	11 946	10 453
Pozostałe rozliczenia	1 835	2 687
Pożyczki	1 027	2 712
Należności handlowe i pozostałe od podmiotów powiązanych netto	2 021	1 463
<i>Należności handlowe i pozostałe od podmiotów powiązanych brutto</i>	<i>5 092</i>	<i>1 463</i>
<i>Odpis aktualizujący wartość należności</i>	<i>(3 071)</i>	<i>-</i>
Razem	406 721	385 375
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>406 721</i>	<i>385 375</i>

Wartość godziwa należności handlowych oraz pozostałych należności jest zbliżona do ich wartości bilansowej przedstawionej powyżej. Nie występuje koncentracja ryzyka kredytowego z tytułu należności handlowych, ponieważ Grupa posiada dużą liczbę klientów. Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa ujęła odpis z tytułu utraty wartości należności handlowych w wysokości 31 275 tys. zł oraz rozwiązała utworzone wcześniej odpisy w wysokości 23 092 tys. zł w związku z uregulowaniem należności. Operacje te ujęto odpowiednio w pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych w rachunku zysków i strat.

3.13. Kontrakty długoterminowe

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
przychody z zakończonych kontraktów ujęte w okresie sprawozdawczym	79 850	115 210
przychody z nie zakończonych kontraktów ujęte w okresie sprawozdawczym	192 200	138 602
efekt rozliczenia zgodnie z MSR 11 nie zakończonych kontraktów ujętych w okresie sprawozdawczym	(6 348)	1 666
Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte w okresie sprawozdawczym	265 702	255 478

Z uwagi, iż Grupa stosuje zasadę ustalania stopnia zaawansowania prac proporcjonalnie do udziału poniesionych kosztów w całości kosztów kontraktu, suma poniesionych kosztów oraz ujętych wyników odpowiada przychodom. Dokonano na koniec okresu sprawozdawczego wyceny kontraktów długoterminowych zgodnie ze stopniem zaawansowania prac. Zmiana stanu rozliczeń z tytułu kontraktów długoterminowych ujętych w aktywach i pasywach między 31 grudnia 2015 a 31 grudnia 2016 prezentowana jest poniżej:

	Stan na 31 grudnia 2016 r.	Stan na 31 grudnia 2015 r.
Stan rozliczeń z tytułu kontraktów długoterminowych		
Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte do dnia bilansowego - wg stopnia zawansowania prac	635 811	564 120
Wystawione faktury	(635 895)	(557 856)
	(84)	6 264

	Należne przychody z tytułu kontraktów długoterminowych	Zobowiązania z tytułu kontraktów długoterminowych	Efekt rozliczenia netto
Przychody z tytułu kontraktów długoterminowych ujęte w okresie sprawozdawczym			
Wartość na 1 stycznia 2015 r.	53 105	(48 507)	4 598
Zmiana	(20 665)	22 331	1 666
Wartość na 31 grudnia 2015 r.	32 440	(26 176)	6 264
Zmiana	7 520	(13 868)	(6 349)
Wartość na 31 grudnia 2016 r.	39 960	(40 044)	(84)

3.14. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

W okresie 12 miesięcy 2016 roku oraz w okresie porównawczym Grupa Comarch nie posiadała aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży.

3.15. Kategorie i klasy instrumentów finansowych

Aktywa i zobowiązania finansowe w podziale na kategorie (wg MSR 39) przedstawiają się następująco:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Aktywa finansowe		
Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (nota 3.9)	1 149	664
Należności własne oraz środki pieniężne i ich ekwiwalenty	651 679	615 858
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (nota 3.14)	-	-
Razem	652 828	616 522
Zobowiązania finansowe		
Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	11 213	10 854
Pozostałe zobowiązania finansowe	835	169
Zobowiązania finansowe	334 571	288 672
Umowy gwarancji finansowych	-	-
Razem	346 619	299 695

W ramach poszczególnych kategorii instrumentów finansowych wyróżnia się następujące klasy instrumentów:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Należności własne oraz środki pieniężne i ich ekwiwalenty		
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	2 021	1 463
Należności od jednostek powiązanych – długoterminowe	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	409 910	391 055
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	3 914	1 547
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	235 834	221 793
Razem	651 679	615 858
Zobowiązania finansowe		
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	174 800	137 692
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych (nota 3.22)	3 087	2 073
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.22)	151 406	148 825
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	5 278	83

Wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (nota 3.9)	4 887	3 051
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	6 326	7 802
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	823	169
Inne zobowiązania finansowe	12	-
Razem	346 619	299 695

Struktura walutowa zobowiązań i aktywów finansowych przedstawia się następująco:

	Aktywa finansowe		Zobowiązania finansowe	
	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Waluta - PLN	203 039	211 524	129 213	92 345
Waluta - EUR	271 707	276 423	181 720	176 388
Waluta - USD	88 476	54 255	15 787	19 992
Waluta - GBP	16 561	13 830	2 583	1 057
Waluta - UAH	4 476	1 318	103	12
Waluta - AED	8 846	4 321	27	-
Waluta - RUB	9 177	788	1 968	806
Waluta - CHF	7 373	6 036	1 182	2 263
Waluta - CAD	4 287	11 194	538	2 468
Waluta - BRL	30 814	25 723	6 310	901
Waluty - inne	8 072	11 110	7 188	3 463
Razem	652 828	616 522	346 619	299 695

Okres wymagalności poszczególnych klas należności własnych (należności handlowych i środków pieniężnych) na dzień 31 grudnia 2015 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od jednostek powiązanych	1 463	-	-	-	1 463
Należności od jednostek powiązanych- długoterminowe	-	-	-	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe	383 308	7 746	1	-	391 055
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	-	1 547	-	-	1 547
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	221 793	-	-	-	221 793
Razem	606 564	9 293	1	-	615 858

Okres wymagalności poszczególnych klas należności własnych (należności handlowych i środków pieniężnych) na dzień 31 grudnia 2016 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od jednostek powiązanych	2 021	-	-	-	2 021
Należności od jednostek powiązanych- długoterminowe	-	-	-	-	-
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe	409 858	52	-	-	409 910
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	-	3 844	70	-	3 914
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	235 834	-	-	-	235 834
Razem	647 713	3 896	70	-	651 679

Okres wymagalności poszczególnych klas zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2015 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	24 152	23 755	53 920	35 865	137 692
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	2 073	-	-	-	2 073
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe	148 246	579	-	-	148 825
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	-	-	-	83	83
Pochodne instrumenty finansowe	3 051	-	-	-	3 051
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	137	32	-	-	169
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	7 802	-	-	-	7 802
Inne zobowiązania finansowe	-	-	-	-	-
Razem	185 461	24 366	53 920	35 948	299 695

Okres wymagalności poszczególnych klas zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku przedstawia się następująco:

	Do 1 roku	Od 1 roku do 2 lat	Od 2 lat do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	28 469	31 148	68 592	46 591	174 800
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	3 087	-	-	-	3 087
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe	150 006	598	103	699	151 406
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	-	5 195	-	83	5 278
Pochodne instrumenty finansowe	4 887	-	-	-	4 887
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	155	158	473	37	823
Zobowiązania z tytułu zakupu udziałów	6 326	-	-	-	6 326
Inne zobowiązania finansowe	12	-	-	-	12
Razem	192 942	37 099	69 168	47 410	346 619

Grupa stosuje następujące metody wyceny poszczególnych klas instrumentów finansowych:

Należności własne	Metoda wyceny
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - długoterminowe	według skorygowanej ceny nabycia
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty (nota 3.16)	według wartości godziwej
Należności od jednostek powiązanych (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Należności od pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.12)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania finansowe	Metoda wyceny
Zobowiązania z tytułu kredytów (nota 3.19)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych (nota 3.22)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - krótkoterminowe (nota 3.22)	według skorygowanej ceny nabycia
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek - długoterminowe	według skorygowanej ceny nabycia

Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego
(nota [3.20](#))

według skorygowanej ceny nabycia

Zobowiązania z tytułu kredytów (nota [3.19](#))

według skorygowanej ceny nabycia

3.16. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Środki pieniężne w kasie i w banku	228 311	191 880
Krótkoterminowe depozyty bankowe	7 514	29 901
Środki pieniężne ogółem	235 825	221 781
Należne odsetki od depozytów bankowych	9	12
Razem środki pieniężne i ekwiwalenty	235 834	221 793

Efektywna stopa procentowa krótkoterminowych depozytów bankowych wyniosła w 2016 roku dla złotego 1,432%, dla euro 0,05%, dla dolara 0,421%, dla funta brytyjskiego 0,175%, dla peso chilijskiego 5,05%, dla reala brazylijskiego 13,6%. Przeciętny termin wymagalności depozytów wyniósł dla złotego 8,76 dni, dla euro 16 dni, dla dolara 19,25 dni, dla funta brytyjskiego 13,5 dnia, dla peso chilijskiego 25,4 dni i dla reala brazylijskiego 28 dni. Dla potrzeb rachunku przepływów pieniężnych w skład środków pieniężnych wchodziły środki pieniężne w kasie i depozyty. Kredyt w rachunku bieżącym jest ujmowany w działalności finansowej.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania		
depozyty kaucyjne złożone przez spółki Grupy Comarch w związku z zawartymi umowami najmu oraz gwarancjami bankowymi	871	2 004
środki finansowe otrzymane na realizację projektów dofinansowywanych dotacją	1 087	2 113
środki na wyodrębnionym rachunku konsorcjum	6 104	212
środki na wyodrębnionym rachunku ZFŚS	825	595
środki na zabezpieczenie linii kredytowych	1 645	-
inne	341	-
Razem	10 873	4 924

3.17. Kapitał zakładowy

	Ilość akcji (szt.)	Akcje zwykłe i uprzywilejowane	Akcje własne	Razem
Stan na 1 stycznia 2015 r.	8 125 590	8 125 590	-	8 125 590
14 maja 2015 r. rejestracja przez sąd podwyższenia kapitału zakładowego Spółki	7 759	7 759	-	7 759
Stan na 31 grudnia 2015 r.	8 133 349	8 133 349	-	8 133 349
Stan na 31 grudnia 2016 r.	8 133 349	8 133 349	-	8 133 349

Wartość nominalna każdej akcji wynosi 1 zł.

Na kapitał zakładowy Comarch S.A. składa się:

- 864 800 akcji imiennych uprzywilejowanych serii A,
- 75 200 akcji zwykłych na okaziciela serii A,
- 883 600 akcji imiennych uprzywilejowanych serii B,
- 56 400 akcji zwykłych na okaziciela serii B,
- 3 008 000 akcji zwykłych na okaziciela serii C,
- 1 200 000 akcji zwykłych na okaziciela serii D,
- 638 600 akcji zwykłych na okaziciela serii E,
- 125 787 akcji zwykłych na okaziciela serii G,
- 102 708 akcji zwykłych na okaziciela serii G3,
- 563 675 akcji zwykłych na okaziciela serii H,
- 441 826 akcji zwykłych na okaziciela serii I2,
- 91 041 akcji zwykłych na okaziciela serii J2,
- 73 953 akcji zwykłych na okaziciela serii K3,
- 7 759 akcji zwykłych na okaziciela serii L1.

Akcje imienne serii A i B są uprzywilejowane co do głosu w ten sposób, że na każdą akcję przypada 5 głosów na Walnym Zgromadzeniu. Zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela jest dopuszczalna. W przypadku zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela tracą one wszelkie uprzywilejowanie. Zbycie akcji imiennej uprzywilejowanej powoduje wygaśnięcie związanego z nią uprawnienia szczególnego co do głosu na Walnym Zgromadzeniu, przy czym nie powoduje wygaśnięcia uprawnienia szczególnego co do głosu na Walnym Zgromadzeniu:

- zbycie na rzecz osób będących akcjonariuszami Spółki na dzień 18 marca 1998 roku,
- zbycie na rzecz zstępnych zbywcy,
- przejście własności akcji imiennej w wyniku spadkobrania.

Zbycie akcji imiennych wymaga zgody Zarządu udzielonej w formie pisemnej. Zbycie akcji bez zgody Zarządu jest możliwe na warunkach określonych w Statucie Comarch S.A.

Akcje na okaziciela mają prawo do 1 głosu na WZA. Zamiana akcji na okaziciela na akcje imienne nie jest dopuszczalna.

3.17.1. Akcjonariusze posiadający bezpośrednio lub pośrednio poprzez podmioty zależne co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu Comarch S.A. według stanu na dzień sporządzenia raportu

Wg stanu na dzień sporządzenia raportu:

- Janusz Filipiak posiadał 1 997 027 akcji (24,55% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 5 569 027 głosów na WZA, co stanowiło 36,82% wszystkich głosów na WZA;
- Elżbieta Filipiak posiadała 1 323 461 akcji (16,27% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 4 707 461 głosów na WZA, co stanowiło 31,12% wszystkich głosów na WZA;
- MetLife Otwarty Fundusz Emerytalny zarządzany przez MetLife PTE S.A. posiadał 841 097 akcji (10,34% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 841 097 głosów na WZA, co stanowiło 5,56% wszystkich głosów na WZA.

3.17.2. Zmiany w stanie kapitału zakładowego w 2016 roku

W dniu 5 lipca 2016 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od osoby pełniącej obowiązki zarządcze, Prezesa Zarządu Comarch S.A., powiadomienie o transakcji dokonanej w dniu 30 czerwca 2016 roku, o której mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 roku w sprawie nadużyć na rynku. Przedmiotowa transakcja dotyczyła nieodpłatnego zbycia 677 461 sztuk akcji zwykłych na okaziciela poza systemem obrotu w wyniku podziału majątku wspólnego po cenie 141,00 PLN (kurs zamknięcia z dnia 29 czerwca 2016 roku) za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 95 522 001,00 PLN. O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr RB-13-2016 z dnia 5 lipca 2016 roku.

W dniu 5 lipca 2016 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od osoby pełniącej obowiązki zarządcze, Przewodniczącej Rady Nadzorczej Comarch S.A., powiadomienie o transakcjach dokonanych w dniu 30 czerwca 2016 roku, o których mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 roku w sprawie nadużyć na rynku. Przedmiotowe transakcje dotyczyły:

- Nieodpłatnego nabycia 677 461 sztuk akcji zwykłych na okaziciela poza systemem obrotu w wyniku podziału majątku wspólnego po cenie 141,00 PLN (kurs zamknięcia z dnia 29 czerwca 2016 roku) za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 95 522 001,00 PLN.
- Zbycia w wyniku dokonania darowizny 200 000 sztuk akcji zwykłych na okaziciela poza systemem obrotu po cenie 141,00 PLN (kurs zamknięcia z dnia 29 czerwca 2016 roku) za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 28 200 000,00 PLN.

O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr RB-15-2016 z dnia 5 lipca 2016 roku.

W dniu 5 lipca 2016 roku Zarząd Comarch S.A. otrzymał od osoby blisko związanej z osobami pełniącymi obowiązki zarządcze powiadomienie o transakcjach, o których mowa w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 roku w sprawie nadużyć na rynku. Przedmiotowe transakcje dotyczyły:

- Nieodpłatnego nabycia na podstawie umowy darowizny w dniu 30 czerwca 2016 roku 200 000 sztuk akcji zwykłych na okaziciela poza systemem obrotu po cenie 141,00 PLN (kurs zamknięcia z dnia 29 czerwca 2016 roku) za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 28 200 000,00 PLN.
- Zbycia w dniach 30 czerwca 2016 roku oraz 4 lipca 2016 roku łącznie 200 000 sztuk akcji zwykłych na okaziciela na rynku regulowanym po średnioważonej cenie 143,73 PLN za 1 akcję. Wartość transakcji wyniosła 28 745 000,00 PLN.

O szczegółach Spółka informowała raportem bieżącym nr RB-17-2016 z dnia 5 lipca 2016 roku.

3.17.3. Program opcji menedżerskich dla Członków Zarządu Spółki Comarch S.A.

Nie wystąpił.

3.17.4. Zmiany w stanie kapitału zakładowego po dacie bilansu

Nie wystąpiły.

3.18. Pozostałe kapitały

3.18.1. Kapitały akcjonariuszy Spółki dominującej

	Kapitał z tytułu zmiany struktury własnościowej	Kapitał z wyceny opcji menedżerskiej	Kapitał inwestycyjny i na pokrycie zobowiązań wobec budżetu	Kapitał zapasowy ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej	OGÓŁEM
Stan na 31 grudnia 2015 r.	-	25 140	745	122 341	148 226
Stan na 1 stycznia 2016 r.	-	25 140	745	122 341	148 226
Zmiana struktury własnościowej	(5 185)	-	-	-	(5 185)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	(5 185)	25 140	745	122 341	143 041

W dniu 15 czerwca 2016 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Spółki dominującej podjęło Uchwałę nr 9 w sprawie podziału zysku netto za rok obrotowy od 1 stycznia 2015 do 31 grudnia 2015. Walne Zgromadzenie postanowiło, że wypracowany w roku obrotowym od 1 stycznia 2015 do 31 grudnia 2015 zysk netto w kwocie 57 682 617,41 zł zostaje w całości przekazany na kapitał zapasowy. W 2016 roku nie dokonano wypłat dywidend za rok 2015 do podmiotów spoza Grupy.

3.18.2. Kapitały przypadające udziałom niedającym kontroli

Stan na 31 grudnia 2014 r.	12 385
Stan na 1 stycznia 2015 r.	12 385
Dywidenda wypłacona	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-
Udział w wyniku MKS Cracovia SSA	105
Udział w wyniku Comarch SuB i CAMS AG	514
Różnice kursowe z wyceny	18
Stan na 31 grudnia 2015 r.	13 022

Stan na 1 stycznia 2016 r. 13 022

Dywidenda wypłacona	-
Wynik jednostek zależnych przeznaczony dla komplementariuszy spoza Grupy	-
Udział w wyniku MKS Cracovia SSA	2 719
Udział w wyniku Comarch SuB i CAMS AG	(30)
Zmiana w udziale w wyniku Comarch SuB	(1 070)

Stan na 31 grudnia 2016 r. 14 641

Prezentujemy dane jednostki zależnej MKS Cracovia SSA. W pozostałych jednostkach udziały niekontrolujące są nieistotne.

Nazwa Spółki: MKS Cracovia SSA,

Główne miejsce prowadzenia działalności i kraj rejestracji jednostki: Polska

Proporcja udziałów własnościowych posiadanych przez udziały niekontrolujące: 33,89%,

Proporcja praw głosu posiadanych przez udziały niekontrolujące, jeżeli różni się od proporcji posiadanych udziałów własnościowych: 33,89%,

Wynik finansowy przypisany udziałom niekontrolującym jednostki zależnej w trakcie okresu sprawozdawczego: 2 719 tys. zł

Łączne udziały niekontrolujące jednostki zależnej na koniec okresu sprawozdawczego: 14 641 tys. zł

Skrócone informacje finansowe na temat jednostki zależnej Cracovia SSA

Poniżej przedstawiono podsumowanie danych finansowych istotnej jednostki zależnej, która posiada udziały niekontrolujące. Wykazane kwoty poniżej stanowią kwoty ze sprawozdań finansowych jednostek sporządzonych zgodnie z MSSF (dostosowane przez Grupę):

MKS Cracovia SSA	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Aktywa obrotowe	7 896	5 541
Aktywa trwałe	52 752	43 952
Zobowiązania krótkoterminowe	(9 622)	(8 724)
Zobowiązania długoterminowe	(8 178)	(5 943)

MKS Cracovia SSA	Okres zakończony 31 grudnia 2016 r.	Okres zakończony 31 grudnia 2015 r.
Przychody	35 026	28 461
Zysk (strata) z działalności kontynuowanej	8 024	310
Zysk (strata) z działalności zaniechanej (po opodatkowaniu)	-	-
Zysk (strata) za rok obrotowy	8 024	310
Pozostałe całkowite dochody za rok obrotowy	-	-
Całkowite dochody razem za rok obrotowy	8 024	310

3.19. Kredyty, pożyczki

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Długoterminowe		
Kredyty nieodnawialne	137 814	113 540
Kredyty odnawialne	-	-
Pożyczki	8 517	-
	146 331	113 540
Krótkoterminowe		
Kredyty nieodnawialne	25 863	24 152
Kredyty odnawialne	708	-
Pożyczki	1 898	-
	28 469	24 152
Kredyty, pożyczki ogółem	174 800	137 692

3.19.1. Nieodnawialne kredyty bankowe

W Grupie Comarch podmiot dominujący Comarch S.A. korzysta z następujących długoterminowych kredytów bankowych:

- a) kredyt inwestycyjny w BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A. z siedzibą w Warszawie na sfinansowanie III etapu budowy budynków produkcyjno - biurowych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Wysokość kredytu wynosiła 44 000 tys. zł. Okres kredytowania wynosi 16 lat, tj. do 2024 roku. Wykorzystanie kredytu nastąpiło do dnia 30 września 2008 r. Zabezpieczeniem kredytu są hipoteka na wybudowanej nieruchomości, cesja polisy ubezpieczeniowej budynku oraz weksel in blanco. W dniu 5 października 2011 r. spółka dokonała przewalutowania pozostałej do spłaty kwoty kredytu na walutę euro. Kredyt oprocentowany jest stopą zmienną EURIBOR1M+marża. Na dzień 31 grudnia 2016 r. wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 4 802 tys. EUR, tj. 21 244 tys. PLN (wobec 5 422 tys. EUR, tj. 23 104 tys. zł na dzień 31 grudnia 2015 r.). W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 29 lipca 2024 r.
- b) kredyt inwestycyjny w banku Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. z siedzibą w Warszawie na refinansowanie kredytu inwestycyjnego zaciągniętego w banku DNB Bank Polska S.A. w dniu 28 kwietnia 2010 r., na finansowanie IV etapu budowy budynków produkcyjno-biurowych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Wysokość kredytu wynosi 4 126 tys. EUR. Okres kredytowania wynosi 8 lat, tj. do 2021 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M+marża. Zabezpieczeniem kredytu są hipoteka w kwocie 6 189 tys. EUR ustanowiona na nieruchomości będącej przedmiotem refinansowania oraz cesja praw z polisy ubezpieczeniowej ww. nieruchomości. Całkowite wykorzystanie kredytu nastąpiło w dniu 1 października 2013 r. Na dzień 31 grudnia 2016 r. wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 2 493 tys. EUR, tj. 11 028 tys. PLN (wobec 2 966 tys. EUR, tj. 12 638 tys. zł na dzień 31 grudnia 2015 r.). W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 31 października 2018 r.
- c) kredyt inwestycyjny w BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A. z siedzibą w Warszawie na sfinansowanie zakupu sprzętu oraz oprogramowania dla realizacji projektu outsourcingu usług data center dla jednego z klientów. Kredyt został udzielony w wysokości 2 400 tys. EUR, z okresem kredytowania do 2016 roku. Uruchomienie środków nastąpiło w dniu 7 sierpnia 2012 r. Oprocentowanie oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR3M+marża. Zabezpieczeniem kredytu był przelew wierzytelności z

kontraktu oraz zastaw rejestrowy na środkach trwałych będących przedmiotem finansowania. W drugim kwartale 2016 roku kredyt został spłacony w całości.

- d) nieodnawialny kredyt obrotowy w BZ WBK Bank S.A. z siedzibą we Wrocławiu zaciągnięty w pierwszym kwartale 2013 roku na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej Spółki. Kredyt został udzielony w wysokości 7 400 tys. EUR. Okres kredytowania wynosi 8 lat, dzień ostatecznej spłaty przypada na 31 grudnia 2020 r. Oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M+marża. Zabezpieczeniem kredytu są hipoteka na jednej z nieruchomości Comarch S.A. zlokalizowanej w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie oraz cesja polisy ubezpieczeniowej budynku. Na dzień 31 grudnia 2016 r. wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 3 899 tys. EUR, tj. 17 249 tys. zł (wobec 4 774 tys. EUR, tj. 20 345 tys. zł na dzień 31 grudnia 2015 r.). W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 28 czerwca 2019 r.
- e) kredyt inwestycyjny w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie oraz refinansowanie nie więcej niż 90% kosztów netto inwestycji polegającej na budowie budynku biurowego SSE6 i data center na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie. Kredyt został udzielony w EUR do kwoty 56 000 tys. PLN, co na dzień podpisania umowy stanowiło równowartość kwoty 13 323 tys. EUR. Okres kredytowania wynosi 10 lat, dzień ostatecznej spłaty przypada 4 grudnia 2023 r., oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M+marża. Zabezpieczeniem kredytu są: pełnomocnictwo do dysponowania rachunkami bieżącymi Comarch S.A. prowadzonymi przez Bank Pekao S.A., oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji, hipoteka umowna na nieruchomości, na której jest realizowana inwestycja, cesja praw z umowy ubezpieczenia nieruchomości, cesja praw z gwarancji należytego wykonania oraz z gwarancji rękojmi. Na dzień 31 grudnia 2016 r. wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 11 519 tys. EUR, tj. 50 960 tys. zł (wobec 13 184 tys. EUR, tj. 56 185 tys. zł na dzień 31 grudnia 2015 r.). W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 30 listopada 2023 r.
- f) kredyt inwestycyjny w Banku Handlowym w Warszawie S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie oraz refinansowanie nie więcej niż 75% kosztów netto inwestycji polegającej na budowie budynku biurowego SSE7 na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Krakowie. Wysokość kredytu wynosi 13 333 tys. EUR tj. 58 144 tys. PLN według kursu euro z dnia zawarcia umowy. Okres kredytowania wynosi 12 lat i trwa do 15 maja 2028 roku, walutą kredytu jest EUR, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M + marża. Uruchomienie kredytu powinno nastąpić w ciągu 24 miesięcy od daty podpisania umowy kredytowej tj. do dnia 16 maja 2018 roku. Zabezpieczeniem kredytu są: hipoteka umowna ustanowiona na nieruchomości, na której jest realizowana inwestycja (SSE7), oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku Bank Handlowy w Warszawie S.A. oraz cesja praw z umowy ubezpieczenia budynku SSE7, zawartej po zakończeniu inwestycji. Na dzień 31 grudnia 2016 roku kredyt nie był uruchomiony. W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła po dacie bilansu transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 29 lutego 2028 r.
- g) kredyt długoterminowy nieodnawialny w Banku Handlowym w Warszawie S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej. Wysokość kredytu wynosi 2 508 tys. EUR, tj. 10 938 tys. PLN według kursu euro z dnia zawarcia umowy. Okres kredytowania wynosi 43 miesiące i trwa do 16 grudnia 2019 roku, walutą kredytu jest EUR, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M + marża. Uruchomienie kredytu powinno nastąpić w ciągu 24 miesięcy od daty podpisania umowy kredytowej tj. do dnia 16 maja 2018 roku. Zabezpieczeniem kredytu są oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji oraz pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku Bank Handlowy w Warszawie S.A. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość uruchomionego kredytu wynosiła 2 365 tys. EUR, tj. 10 465 tys. PLN. W celu zabezpieczenia ryzyka stopy procentowej od tego kredytu spółka Comarch S.A. zawarła po dacie bilansu transakcję IRS z terminem obowiązywania do dnia 30 września 2019 r.
- h) kredyt inwestycyjny w DNB Bank Polska Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie na finansowanie/refinansowanie do 100% nakładów inwestycyjnych na zakup urządzeń technicznych

stanowiących wyposażenie laboratorium IoT (Internet of Things), zlokalizowanego w budynku SSE6 w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Krakowie. Wysokość kredytu wynosi 2 531 tys. EUR, tj. 10 854 tys. PLN wg kursu euro z dnia zawarcia umowy. Okres kredytowania trwa do 30 grudnia 2023 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M + marża. Wykorzystanie kredytu nastąpiło w pierwszym kwartale 2017 roku. Zabezpieczeniem kredytu są: zastaw rejestrowy na urządzeniach będących przedmiotem finansowania do wysokości 150% kwoty kredytu, cesja praw z umowy ubezpieczenia urządzeń, oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji oraz pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku DNB Bank Polska Spółka Akcyjna. Na dzień 31 grudnia 2016 roku kredyt nie był uruchomiony.

Pozostałe spółki Grupy Comarch korzystają z następujących długoterminowych kredytów bankowych:

- i) Spółka Comarch Healthcare S.A. zaciągnęła w trzecim kwartale 2011 roku kredyt inwestycyjny w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie na sfinansowanie zakupu sprzętu medycznego i wyposażenia gabinetów medycznych w związku z realizacją projektu NZOZ Centrum Medyczne iMed24 w Krakowie. Wysokość dostępnego kredytu wynosiła 15 889 tys. PLN, kredyt został wykorzystany w całości do 31 grudnia 2011 roku. Okres kredytowania wynosi 7 lat, tj. do 2018 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej WIBOR1M + marża. Zabezpieczeniem kredytu są zastaw rejestrowy na środkach trwałych będących przedmiotem finansowania, cesja praw z polisy ubezpieczeniowej środków trwałych oraz poręczenie podmiotu dominującego, tj. Comarch S.A. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 4 540 tys. PLN (wobec 6 809 tys. PLN na dzień 31 grudnia 2015 roku).
- j) Spółka Comarch AG zaciągnęła w drugim kwartale 2013 roku kredyt inwestycyjny w Banku BGŻ BNP Paribas Bank Polska S.A. z siedzibą w Warszawie na refinansowanie budowy budynku produkcyjno-biurowego oraz serwerowni data center w Dreźnie. Kredyt został udzielony w wysokości 6 000 tys. EUR, z okresem kredytowania do 2018 roku. Uruchomienie środków nastąpiło w dniu 25 lipca 2013 roku, oprocentowanie oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR3M + marża. Zabezpieczeniem kredytu są: poręczenie Comarch S.A., dług gruntowy na przedmiocie finansowania oraz przelew praw z polisy ubezpieczeniowej nieruchomości. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 1 862 tys. EUR, tj. 8 238 tys. PLN (wobec 3 103 tys. EUR, tj. 13 225 tys. PLN na dzień 31 grudnia 2015 roku).
- k) Spółka Bonus Development Sp. z o.o. SK-A zaciągnęła w drugim kwartale 2015 roku kredyt inwestycyjny w Banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie i refinansowanie nie więcej niż 90% kosztów netto inwestycji związanych z przebudową budynku pofabrycznego oraz budową przyległego budynku biurowego w Łodzi. Kredyt został udzielony w euro do kwoty 38 800 tys. PLN, co na dzień podpisania umowy stanowiło równowartość kwoty 9 262 tys. EUR. Okres kredytowania wynosi 15 lat, dzień ostatecznej spłaty przypada w dniu 28 czerwca 2030 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M + marża. Zabezpieczeniem kredytu są: hipoteka umowna na nieruchomości, na której jest realizowana inwestycja, pełnomocnictwo do dysponowania rachunkami bieżącymi Bonus Development Sp. z o.o. SK-A prowadzonymi przez Bank Pekao S.A., oświadczenie Bonus Development Sp. z o.o. SK-A o poddaniu się egzekucji, cesja praw z umowy ubezpieczenia nieruchomości, cesja praw z gwarancji należytego wykonania oraz z gwarancji rękojmi, cesja praw z umowy dzierżawy finansowanej nieruchomości zawartej ze spółką Comarch S.A., poręczenie spółki Comarch S.A. wraz z pełnomocnictwem do dysponowania rachunkami Comarch S.A. prowadzonymi przez Bank Pekao S.A. oraz oświadczeniem o poddaniu się egzekucji. Okres uruchomienia kredytu upływa w dniu 28 czerwca 2017 roku. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość uruchomionego kredytu wynosiła 8 172 tys. EUR, tj. 36 155 tys. PLN (wobec 1 161 tys. EUR, tj. 4 946 tys. PLN na dzień 31 grudnia 2015 roku).
- l) Spółka Comarch S.A.S., spółka zależna Comarch S.A., oraz Comarch S.A. (jako współkredytobiorca) w pierwszym kwartale 2016 roku zawarły umowę kredytu inwestycyjnego z bankiem BGŻ BNP Paribas S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie i refinansowanie 100% kosztów netto budowy Data Center zlokalizowanego w Lille we Francji, ale nie więcej niż 83,5% łącznych kosztów netto realizacji całej inwestycji. Wysokość kredytu wynosi 8 000 tys. EUR, tj. 34 164 tys. PLN wg kursu euro z dnia zawarcia umowy. Okres kredytowania trwa do 18 września 2023 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR3M + marża. Uruchomienie kredytu powinno

nastąpić do dnia 18 września 2017 roku. Zabezpieczeniem kredytu są: hipoteka umowna ustanowiona na drugim miejscu na nieruchomości należącej do Comarch S.A., położonej w Krakowie przy ul. prof. Michała Życzkowskiego 23 (budynek SSE IV), oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji, pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku BGŻ BNP Paribas S.A., cesja praw z umowy ubezpieczenia budynku SSE IV. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość uruchomionego kredytu wynosiła 1 001 tys. EUR, tj. 4 429 tys. PLN.

Wartość zobowiązań z tytułu kredytów została ujęta w wysokości zamortyzowanego kosztu ustalonego przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej. Wartość godziwa zobowiązań z tytułu kredytów i pożyczek nie jest istotnie różna od wartości bilansowej. W okresie sprawozdawczym nie wystąpiły przypadki nieterminowej spłaty kapitału lub wypłaty odsetek od zaciągniętych kredytów i pożyczek, ani nie zostały naruszone inne warunki umów kredytów i pożyczek, uprawniające kredytodawcę do żądania wcześniejszej spłaty kredytu lub pożyczki.

Obciążenie kredytów Grupy ryzykiem stopy procentowej dotyczy kredytów oprocentowanych w oparciu o zmienną stopę procentową. Grupa prowadzi optymalizację kosztów odsetkowych poprzez stały monitoring struktury stóp procentowych i odpowiednie dopasowanie bazowej stopy procentowej kredytu lub transakcje zabezpieczające IRS.

Obciążenie kredytów Grupy ryzykiem stopy procentowej

	Do 6 miesięcy	6-12 miesięcy	1-5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Stan na 31 grudnia 2015 r.					
Kredyty i pożyczki	12 712	11 782	77 825	35 865	138 184
Odsetki	(342)	-	(150)	-	(492)
Razem	12 370	11 782	77 675	35 865	137 692
Stan na 31 grudnia 2016 r.					
Kredyty i pożyczki	13 585	15 515	99 740	46 591	175 431
Odsetki	(631)	-	-	-	(631)
Razem	12 954	15 515	99 740	46 591	174 800

Struktura zapadalności kredytów, pożyczek i zobowiązań finansowych długoterminowych

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Od 1 do 2 lat	31 148	23 755
Od 2 do 5 lat	68 592	53 920
Powyżej 5 lat	46 591	35 865
	146 331	113 540

Struktura walutowa wartości bilansowej kredytów, pożyczek i zobowiązań finansowych

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
W walucie polskiej	14 935	6 785
W EUR (równowartość w zł)	159 865	130 907
	174 800	137 692

Efektywne stopy procentowe na dzień bilansowy:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Kredyty bankowe	1,62%	1,73%
Pożyczki	3,61%	-

3.19.2. Pożyczki

Spółka Comarch S.A. w czwartym kwartale 2015 roku zawarła z IBM Polska sp. z o.o. umowę pożyczki na kwotę 6 266 tys. zł na sfinansowanie dostawy sprzętu IT w związku z realizowanym przez Grupę Comarch projektem informatycznym. Pożyczka została uruchomiona w pierwszym kwartale 2016 roku, pożyczka nie była zabezpieczona. Ostateczny termin spłaty pożyczki przypadał na wrzesień 2016 roku. W trzecim kwartale 2016 roku pożyczka została spłacona w całości.

Spółka Comarch S.A. w trzecim kwartale 2016 roku zawarła z IBM Polska sp. z o.o. umowę pożyczki do kwoty 12 980 tys. PLN na sfinansowanie dostawy sprzętu IT w związku z realizowanym przez Grupę Comarch projektem informatycznym. Ostateczny termin spłaty pożyczki przypada na październik 2021 roku, pożyczka nie jest zabezpieczona. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość kapitału pozostającego do spłaty wynosiła 10 415 tys. PLN.

3.19.3. Odnawialne kredyty bankowe

W Grupie Comarch podmiot dominujący Comarch S.A. posiada przyznane następujące limity kredytowe w rachunku bieżącym:

- limit kredytowy w rachunku bieżącym w banku Alior Bank Spółka Akcyjna (dawniej BPH S.A.) z siedzibą w Warszawie w wysokości 10 000 tys. PLN, którego okres udostępnienia upływa w dniu 31 października 2017 roku. Zabezpieczeniem kredytu są weksel in blanco oraz pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. w Alior Bank Spółka Akcyjna (dawniej BPH SA). Oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej WIBOR1M + marża. Na dzień 31 grudnia 2016 roku kredyt nie był wykorzystany, podobnie jak na dzień 31 grudnia 2015 roku.
- limit kredytowy w rachunku bieżącym w banku Pekao S.A. z siedzibą w Warszawie w wysokości 30 000 tys. PLN, którego okres udostępnienia upływa w dniu 30 czerwca 2018 roku. Zabezpieczeniem kredytu są pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. w Banku Pekao S.A. oraz oświadczenie o poddaniu się egzekucji. Oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej WIBOR1M + marża. Na dzień 31 grudnia 2016 roku kredyt nie był wykorzystany, podobnie jak na dzień 31 grudnia 2015 roku

Pozostałe spółki Grupy Comarch korzystają z następujących odnawialnych kredytów bankowych:

- Spółka Comarch S.A.S., spółka zależna Comarch S.A., oraz Comarch S.A. (jako współkredytobiorca) w pierwszym kwartale 2016 roku zawarły umowę kredytu odnawialnego z bankiem BGŻ BNP Paribas S.A. z siedzibą w Warszawie na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej. Wysokość kredytu wynosi 1 300 tys. EUR, tj. 5 552 tys. PLN wg kursu euro z dnia zawarcia umowy. Okres kredytowania trwa do dnia 18 listopada 2017 roku, oprocentowanie kredytu oparte jest na stopie zmiennej EURIBOR1M + marża. Zabezpieczeniem kredytu są oświadczenie Comarch S.A. o poddaniu się egzekucji oraz pełnomocnictwo do rachunków Comarch S.A. prowadzonych w banku BGŻ BNP Paribas S.A. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość uruchomionego kredytu wynosiła 160 tys. EUR, tj. 708 tys. PLN.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Linie kredytowe w rachunku bieżącym przyznane, wygasające w ciągu jednego roku, w tym:	45 751	44 033
– wykorzystane na dzień bilansowy	708	-
– dostępne na dzień bilansowy	45 043	44 033

3.20. Pozostałe zobowiązania finansowe

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	823	169
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>192</i>	<i>137</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>631</i>	<i>32</i>
Zobowiązania z tytułu dywidendy	-	-
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Zobowiązania z tytułu opłat za objęte akcje	6 326	7 802
<i>Część krótkoterminowa</i>	<i>6 326</i>	<i>7 802</i>
<i>Część długoterminowa</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Razem	7 149	7 971

Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego Grupy Comarch (z wyłączeniem umów leasingu pomiędzy spółkami Grupy) obejmują zobowiązania spółki Comarch Healthcare S.A. oraz MKS Cracovia SSA, spółek zależnych Comarch S.A., z tytułu umów leasingu finansowego samochodów. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość tych zobowiązań wynosi 823 tys. PLN. Kwota 6 326 tys. PLN dotyczy zobowiązania spółki Comarch AG z tytułu odkupienia od podmiotu spoza Grupy Comarch 2,68% akcji w kapitale spółki Comarch Software und Beratung AG. Zobowiązanie zostało uregulowane w styczniu 2017 r.

3.21. Rezerwy na pozostałe zobowiązania i obciążenia

Długoterminowe	Rezerwy na kary umowne	Rezerwy na koszty spraw sądowych	Rezerwy na podatki	Rezerwy na koszty pozostałe	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2016 r.	-	-	-	-	-
Ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat:	-	-	-	-	-
- utworzenie dodatkowych rezerw	-	-	-	-	-
- rezerwy wykorzystane w trakcie roku i przeniesione do krótkoterminowych	-	-	-	-	-
Stan na 31 grudnia 2016 r.	-	-	-	-	-

Krótkoterminowe	Koszty dotyczące okresu bieżącego, które zostaną poniesione w przyszłości	Rezerwy na koszty kontraktów	Rezerwy na kary umowne	Rezerwy na urlopy	Rezerwy na nagrody pieniężne	Ogółem
Stan na 1 stycznia 2016 r.	4 630	21 692	16 214	22 378	82 833	147 747
Ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat:						
- utworzenie dodatkowych rezerw	17 284	19 435	9 690	21 238	88 895	156 542
- rezerwy wykorzystane w trakcie roku i przeniesione do krótkoterminowych	(17 534)	(27 720)	(5 128)	(16 865)	(99 838)	(167 085)
Stan na 31 grudnia 2016 r.	4 380	13 407	20 776	26 751	71 890	137 204

Wszystkie rezerwy zostały obliczone w oparciu o wiarygodny szacunek dokonany na dzień bilansowy. Koszty okresu bieżącego dotyczą głównie rezerw utworzonych na koszty niezbędne do poniesienia w związku z działalnością bieżącą, z tytułu badania sprawozdań finansowych, kosztów archiwizacji i innych administracyjnych oraz rozliczeń z tytułu kart kredytowych. Rezerwy na koszty kontraktów dotyczą rozpoznania przewidywanych strat na kontraktach.

Struktura łącznej kwoty rezerw:

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Długoterminowe	-	-
Krótkoterminowe	137 204	147 747

3.22. Zobowiązania handlowe oraz pozostałe zobowiązania

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Zobowiązania handlowe	56 218	64 665
Zaliczki otrzymane na poczet usług	264	6 467
Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych	3 087	2 073
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych i innych obciążeń podatkowych	41 909	46 771
Zobowiązania inwestycyjne	23 148	3 832
Przychody przyszłych okresów	25 496	20 527
Pozostałe zobowiązania	2 605	4 959
Fundusze specjalne (ZFŚS i Zakładowy Fundusz Mieszkaniowy)	1 766	1 604
Razem	154 493	150 898

Wartość godziwa zobowiązań handlowych oraz pozostałych zobowiązań jest zbliżona do ich wartości bilansowej przedstawionej powyżej.

3.23. Zobowiązania warunkowe

Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość gwarancji i akredytyw wystawionych przez banki na zlecenie Comarch S.A. w związku z realizowanymi umowami oraz uczestnictwem w przetargach wynosiła 37 671 tys. PLN, podczas gdy na dzień 31 grudnia 2015 roku ich wartość wynosiła 48 740 tys. PLN.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Comarch Polska S.A. w związku z realizowanymi umowami oraz uczestnictwem w przetargach wynosiła 19 tys. PLN, podczas gdy na dzień 31 grudnia 2015 roku ich wartość wynosiła 19 tys. PLN.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Grupy Comarch Software und Beratung wynosiła 392 tys. EUR (tj. 1 734 tys. PLN), na dzień 31 grudnia 2015 roku ich wartość wynosiła 815 tys. EUR (tj. 3 474 tys. PLN).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość gwarancji wystawionych przez banki na zlecenie Comarch AG wynosiła 16 tys. EUR (tj. 71 tys. PLN), na dzień 31 grudnia 2015 roku ich wartość wynosiła 16 tys. EUR (tj. 68 tys. PLN).

Comarch S.A. udzieliła oświadczeń o możliwości udzielenia wsparcia finansowego („letter of comfort”) dla spółek zależnych: MKS Cracovia SSA ważne do 31 grudnia 2017 roku, Comarch Healthcare S.A. ważne do 31 grudnia 2018 roku, Comarch Malaysia SDN. BHD. ważne do 31 grudnia 2017 roku oraz bezterminowo, Comarch SAS ważne do 4 marca 2017 roku, Comarch Argentina S.A. bezterminowo, oraz Comarch R&D S.à r.l. bezterminowo.

Przyznane linie kredytowe na finansowanie działalności bieżącej (gwarancje, akredytywy)

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Linie kredytowe*	173 902	159 876
	173 902	159 876

(*) zawierają linie kredytowe w rachunku bieżącym opisane w pkt [3.19.3](#).

Grupa Comarch jest stroną pozywaną w postępowaniach sądowych, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 67 916 tys. PLN, z czego kwota 9 972 tys. PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2016 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2016 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 1 347 tys. PLN). Grupa Comarch pozostaje w sprawach spornych nieobjętych postępowaniami sądowymi, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 13 551 tys. PLN. W bilansie na 31 grudnia 2016 roku nie ujęto rezerw na sprawy sporne nieobjęte postępowaniami sądowymi. Według Zarządów spółek Grupy Comarch, w oparciu o opinie doradców prawnych, nie istnieją okoliczności wskazujące na konieczność utworzenia rezerw na pozostałe roszczenia objęte aktualnie postępowaniami sądowymi oraz sprawami spornymi, nieobjętych postępowaniami sądowymi.

W związku z prowadzonymi postępowaniami sądowymi w 2016 roku Grupa Comarch utworzyła odpisy aktualizujące wartość należności na kwotę 5 572 tys. PLN. W 2016 roku nie utworzono odpisów aktualizujących wartość należności w związku ze sprawami spornymi, w których pozostaje Grupa Comarch.

3.24. Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego

	Do roku	Do 5 lat	Ogółem
Zobowiązania z tytułu najmu powierzchni użytkowej	22 814	52 070	74 884
Zobowiązania z tytułu dzierżawy sprzętu elektronicznego i środków transportu	1 539	1 797	3 336
Razem	24 353	53 867	78 220

Prezentowane w nocie zobowiązania z tytułu umów najmu powierzchni użytkowej obejmują zobowiązania Grupy z tytułu umów najmu pomieszczeń biurowych i mieszkań służbowych. Umowy z określonym terminem ważności zostały zaliczone w sposób bezpośredni odpowiednio do okresu do roku i do 5 lat. Większość umów została zawarta jednak na czas nieokreślony, dlatego kwoty zobowiązań ustalono drogą przemnożenia miesięcznych kwot czynszu przez 12 miesięcy (kolumna „Do roku”) i 60 miesięcy (kolumna „Do 5 lat”).

Grupa Comarch na dzień 31 grudnia 2016 roku posiadała umowne zobowiązania do opłat z tytułu leasingu operacyjnego środków transportu oraz sprzętu elektronicznego w kwocie 3 336 tys. PLN (wobec 1 606 tys. PLN na dzień 31 grudnia 2015 roku).

3.25. Przychody ze sprzedaży

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Przychody ze sprzedaży produktów i usług		
Przychody ze sprzedaży usług informatycznych	809 444	755 851
Przychody ze sprzedaży licencji i oprogramowania własnego	178 092	181 779
Wyroby gotowe	3 674	14 204
Przychody ze sprzedaży usług medycznych	8 544	1 160
Przychody z pozostałej sprzedaży	41 556	31 826
Razem	1 041 310	984 820
Przychody ze sprzedaży towarów i materiałów		
Przychody ze sprzedaży sprzętu komputerowego	9 038	36 742
Przychody ze sprzedaży licencji i oprogramowania obcego	21 086	65 055
Przychody z pozostałej sprzedaży (usługi obce, inne)	41 379	44 963
Razem	71 503	146 760
Ogółem przychody ze sprzedaży	1 112 813	1 131 580

3.26. Koszty sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów

I/1 Koszty wg rodzaju	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych	63 008	53 483
Koszty świadczeń pracowniczych	654 684	585 620
Zmiana stanu produktów i produkcji w toku	(47 202)	(9 231)
Zużycie surowców i materiałów pomocniczych	25 263	22 703
Usługi obce	129 125	160 276
Podatki i opłaty	9 795	8 967
Pozostałe koszty	87 644	48 141
Koszty sprzedanych produktów, usług, marketingu i dystrybucji oraz koszty ogólnego zarządu, w tym:	922 317	869 959
- koszt wytworzenia	689 075	644 334
- koszty sprzedaży	131 330	129 520
- koszty ogólne	102 066	93 246
- różnice kursowe od zobowiązań	(154)	2 859
I/2 Koszt sprzedanych towarów i materiałów	66 831	132 693
I/3 Koszty realizacji prac w ramach projektów unijnych	8 848	11 556
I/4 Łączne koszty sprzedanych produktów, usług, marketingu, ogólnego zarządu, towarów i materiałów oraz realizacji prac w ramach projektów unijnych	997 996	1 014 208
II. Koszty świadczeń pracowniczych	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Koszty wynagrodzeń	558 718	497 524
Koszty ubezpieczeń społecznych	83 685	76 081
Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych	2 988	2 081
Szkolenia	2 965	2 173
Koszty BHP	1 008	906
Pozostałe	5 320	6 855
Razem	654 684	585 620

3.27. Pozostałe przychody operacyjne

Pozostałe przychody operacyjne i zyski	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Otrzymane odszkodowania komunikacyjne	179	148
Przedawnione zobowiązania	-	56
Rozwiązanie odpisów aktualizujących należności	23 092	13 367
Otrzymane kary umowne	70	64

Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	10 444	499
Zwrot podatku VAT	-	-
Dotacje	494	594
Inne	4 784	6 121
Razem	39 063	20 849

3.28. Pozostałe koszty operacyjne

Pozostałe koszty operacyjne i straty	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Odpis aktualizujący wartość aktywów (utrata wartości)	(15)	7 168
Składki członkowskie	661	422
Darowizny	68	72
Strata ze zbycia i likwidacji aktywów trwałych	367	364
Odpis aktualizujący wartość należności	31 275	13 855
Odszkodowania	234	43
Inne	4 397	3 269
Razem	36 987	25 193

3.29. Koszty finansowe – netto

Pozostałe przychody operacyjne i zyski	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Koszty odsetek, w tym:	(2 470)	(1 639)
- odsetki od pożyczek i kredytów	(2 072)	(1 567)
- inne	(398)	(72)
Zyski z odsetek od lokat	2 244	1 522
Zyski ze zbycia papierów wartościowych	-	-
Zyski/(straty) ze zbycia aktywów finansowych	1 445	(2 599)
Zyski/(straty) różnice kursowe netto (nota 3.29)	(3 796)	418
Wycena wartości godziwej instrumentów finansowych i inwestycji	(822)	412
Inne, w tym:	(410)	236
- odszkodowania i kary finansowe	-	-
- pozostałe	(410)	236
Razem	(3 809)	(1 650)

3.30. Podatek dochodowy

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Podatek bieżący	26 105	29 361
Podatek odroczony	2 949	(1 502)
Razem	29 054	27 859

Podatek dochodowy od zysku brutto Grupy przed opodatkowaniem, różni się w następujący sposób od teoretycznej kwoty, którą uzyskano by stosując średnią ważoną stawkę podatku mającą zastosowanie do zysków konsolidowanych spółek:

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Zysk brutto skonsolidowany przed opodatkowaniem	104 777	108 129
Różnice pomiędzy zyskiem brutto a podstawą opodatkowania:		
- korekty konsolidacyjne	(2 500)	(25 201)
- wyłączenia strat spółek konsolidowanych	40 710	60 600
Suma zysków brutto jednostek konsolidowanych (nominalna podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym przy założeniu zgodności zysku bilansowego z podstawą opodatkowania)	142 987	143 528
Podatek wyliczony stawką nominalną od zysku brutto	32 144	35 949
Wielkość nominalnej stawki podatkowej	22,48%	25,05%
Trwałe i przejściowe różnice pomiędzy zyskiem brutto a rzeczywistą podstawą opodatkowania, w tym:	(32 474)	(18 131)
- wykorzystanie uprzednio rozpoznanych strat podatkowych	(28 284)	(11 628)
- różnice pomiędzy podstawą opodatkowania podatkiem a zyskiem brutto	38 097	63 483
- dochód zwolniony z tytułu prowadzenia działalności w SSE	(40 458)	(68 976)
- dochód nie podlegający opodatkowaniu (płatnikami podatku są udziałowcy)	-	-
- inne - dochody zwolnione	(1 829)	(1 010)
Podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym	110 513	125 397
Podatek wyliczony według stawki podatkowej w Grupie	26 105	29 361
Wielkość efektywnej stawki podatkowej	18,26%	20,46%

Władze podatkowe kraju jednostki dominującej mogą przeprowadzić kontrolę ksiąg rachunkowych i rozliczeń podatkowych w ciągu 5 lat od zakończenia roku, w którym złożono deklaracje podatkowe i obciążyć Grupę dodatkowym wymiarem podatku wraz z karami i odsetkami. W opinii Zarządu jednostki dominującej nie istnieją okoliczności wskazujące na możliwość powstania istotnych zobowiązań z tego tytułu.

3.31. Zyski (straty) kursowe – netto

Różnice kursowe powiększające (koszty)/przychody w rachunku zysków i strat uwzględnione zostały w następujących pozycjach:

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Przychody ze sprzedaży	6 640	4 449
Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów	155	(2 859)
Koszty finansowe netto	(3 796)	418
Razem	2 999	2 008

3.32. Zysk na akcję

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Zysk netto za okres przypadający na akcjonariuszy Spółki	73 034	79 651
Średnia ważona liczba akcji zwykłych (w tys. szt.)	8 133	8 131
Zysk na akcję zwykłą (w zł)	8,98	9,80
Rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych (w tys. szt.)	8 133	8 131
Rozwodniony zysk na akcję zwykłą (w zł)	8,98	9,80

Podstawowy zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2016" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku oraz średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku, gdzie wagą jest ilość dni. Podstawowy zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2015" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku oraz średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku, gdzie wagą jest ilość dni.

Rozwodniony zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2016" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku oraz sumy średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku, gdzie wagą jest ilość dni oraz obliczonej zgodnie z MSR 33 rozwodnionej ilości akcji. Rozwodniony zysk netto na 1 akcję w kolumnie "12 miesięcy 2015" został obliczony jako iloraz skonsolidowanego zysku netto przypadającego na akcjonariuszy Comarch S.A. osiągniętego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku oraz sumy średniej ważonej ilości akcji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku, gdzie wagą jest ilość dni oraz obliczonej zgodnie z MSR 33 rozwodnionej ilości akcji.

3.33. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

3.33.1. Przychody ze sprzedaży towarów i usług

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Przychody ze sprzedaży towarów		
SoInteractive S.A.	-	-
Thanks Again LLC	-	-
	-	-
Przychody ze sprzedaży usług		
SoInteractive S.A.	816	269
Thanks Again LLC	5 547	5 903
	6 363	6 172
	6 363	6 172

Cenę usług ustala się w zależności od rodzaju transakcji według jednej z trzech metod:

- porównywalnej ceny rynkowej,
- metody koszt plus (marża przy towarach 2-3%, przy usługach 5%),
- marży od sprzedaży usług (marża w wysokości 10-40%).

3.33.2. Zakupy towarów i usług

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Zakup towarów:		
SoInteractive S.A.	1 681	1 050
Thanks Again LLC	-	-
	1 681	1 050
Zakupy usług		
SoInteractive S.A.		
<i>ujęte w kosztach wytworzenia</i>	5 401	4 398
<i>ujęte w pozostałych kosztach</i>	2 702	2 792
	8 103	7 190
Thanks Again LLC		
<i>ujęte w kosztach wytworzenia</i>	1 315	-
<i>ujęte w pozostałych kosztach</i>	-	-
	1 315	-
Razem	11 099	8 240

Cenę usług i towarów negocjuje się zwykle z podmiotami powiązаныmi stosując jedna z wymienionych powyżej metod. W okresie objętym sprawozdaniem nie było żadnych istotnych transakcji z innymi niż wymienione powyżej podmiotami powiązаныmi.

3.33.3. Salda rozrachunków na dzień bilansowy powstałe w wyniku sprzedaży/zakupu towarów/usług

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Należności od podmiotów powiązanych		
SoInteractive S.A.	586	233
Thanks Again LLC	907	1 120
	1 493	1 353
Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych		
SoInteractive S.A.	2 829	2 073
Thanks Again LLC	-	-
	2 829	2 073

3.33.4. Transakcje z podmiotami stowarzyszonymi i z podmiotami powiązanymi osobowo

	12 miesięcy 2016	12 miesięcy 2015
Zakupy od podmiotów powiązanych osobowo	2 848	2 133
Sprzedaż do podmiotów powiązanych osobowo	126	114
Pożyczki i odsetki od pożyczek spłacone przez podmioty powiązane osobowo	6 864	14 594
Pożyczki i odsetki od pożyczek udzielone podmiotom powiązanym osobowo	1 350	15 130*
Zakupy od podmiotów stowarzyszonych	9 418	8 240
Sprzedaż do podmiotów stowarzyszonych	6 363	6 172
Pożyczki i odsetki od pożyczek spłacone przez podmioty stowarzyszone	128	330
Pożyczki i odsetki od pożyczek udzielone podmiotom stowarzyszonym	9	737

*Pozycja zawiera pożyczki w wysokości 3 700 tys. PLN udzielone Przewodniczącej Rady Nadzorczej Comarch S.A. przez spółkę Bonus Management sp. z o.o. SK-A. Do dnia bilansowego pożyczki te zostały w całości spłacone.

3.34. Wynagrodzenie osób zarządzających i nadzorujących w 2016 i w 2015 roku

W 2016 roku wynagrodzenia członków zarządu Comarch S.A. wyniosły 20 628 467,46 zł. Jednostki zależne i stowarzyszone wypłaciły w 2016 roku członkom Zarządu Comarch S.A. wynagrodzenia w wysokości 6 895 848,93 zł. W 2015 roku wynagrodzenia członków zarządu Comarch S.A. wyniosły 27 184 270,31 zł. Jednostki zależne i stowarzyszone wypłaciły w 2015 roku członkom Zarządu Comarch S.A. wynagrodzenia w wysokości 7 219 487,88 zł.

Wynagrodzenia podane w niniejszej notce obejmują wynagrodzenia rzeczywiście wypłacone w 2016 roku (w tym wynagrodzenia premiovne za okresy wcześniejsze, objęte rezerwami na dzień 31 grudnia 2015 r.). Wynagrodzenia nie obejmują niewypłaconych premii za rok 2016 (objętych rezerwami na dzień 31 grudnia 2016 r.) oraz nie obejmują akcji przyznawanych w ramach programu opcyjnego.

ROK 2015 (w zł)

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wypłacone przez Comarch S.A.	Wypłacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Janusz Filipiak	9 910 702,41	5 521 565,17	15 432 267,58
2	Piotr Piątosa*	973 798,07	411 161,16	1 384 959,23
3	Marcin Dąbrowski**	1 792 871,86	202 421,40	1 995 293,26
4	Paweł Prokop	917 040,04	158 902,41	1 075 942,45
5	Andrzej Przewięźlikowski**	1 115 051,45	101 081,45	1 216 132,90
6	Zbigniew Rymarczyk	1 622 015,60	204 363,41	1 826 379,01
7	Konrad Tarański	719 078,45	324 516,97	1 043 595,42
8	Marcin Warwas	2 438 829,31	163 650,56	2 602 479,87
9	Piotr Reichert*	475 395,24	131 825,35	607 220,59
	Razem	19 964 782,43	7 219 487,88	27 184 270,31

*) W dniu 9 kwietnia 2015 r. Panowie Piotr Piątosa i Piotr Reichert złożyli rezygnację z pełnienia funkcji Wiceprezesów Zarządu Comarch S.A. ze skutkiem na dzień 30 kwietnia 2015 r.

**) Na Zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Comarch S.A., które odbyło się dnia 24 czerwca 2015 r., Panowie Marcin Dąbrowski i Andrzej Przewięźlikowski zostali powołani na stanowiska Wiceprezesów Zarządu Comarch S.A.

L.p.	Rada Nadzorcza Comarch S.A.	Wypłacone przez Comarch S.A.	Wypłacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Elżbieta Filipiak	240 000,00	1 366 001,17	1 606 001,17
2	Maciej Brzeziński	60 000,00	0,00	60 000,00
3	Robert Bednarski	60 000,00	0,00	60 000,00
4	Danuta Drobnik	60 000,00	0,00	60 000,00
5	Wojciech Kucharzyk	60 000,00	0,00	60 000,00
6	Anna Ławrynowicz	60 000,00	0,00	60 000,00
7	Anna Pruska	60 000,00	357 418,49	417 418,49
	Razem	600 000,00	1 723 419,66	2 323 419,66

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wypłacone z zysku netto Comarch S.A. w formie dywidendy
1	Janusz Filipiak	-
2	Piotr Piątosa	-
3	Paweł Prokop	-
4	Piotr Reichert	-
5	Zbigniew Rymarczyk	-
6	Konrad Tarański	-
7	Marcin Warwas	-
	Razem	-

W pkt [3.17.3](#) niniejszego sprawozdania opisano program opcji menedżerskich.

ROK 2016 (w zł)

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wyplacone przez Comarch S.A.	Wyplacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Janusz Filipiak	6 396 044,48	5 238 114,78	11 634 159,26
2	Marcin Dąbrowski	1 448 838,14	315 048,60	1 763 886,74
3	Paweł Prokop	659 476,77	158 988,48	818 465,25
4	Andrzej Przewięźlikowski	973 319,72	377 842,45	1 351 162,17
5	Zbigniew Rymarczyk	1 373 210,95	311 070,75	1 684 281,70
6	Konrad Tarański	732 174,13	329 471,09	1 061 645,22
7	Marcin Warwas	2 149 554,34	165 312,78	2 314 867,12
8	Razem	13 732 618,53	6 895 848,93	20 628 467,46

L.p.	Rada Nadzorcza Comarch S.A.	Wyplacone przez Comarch S.A.	Wyplacone przez jednostki zależne i stowarzyszone	Razem
1	Elżbieta Filipiak	261 661,96	1 051 894,78	1 313 556,74
2	Maciej Brzeziński	65 361,74	0,00	65 361,74
3	Robert Bednarski	65 000,00	0,00	65 000,00
4	Danuta Drobnik	65 000,00	0,00	65 000,00
5	Wojciech Kucharzyk	65 000,00	0,00	65 000,00
6	Anna Ławrynowicz	65 199,54	0,00	65 199,54
7	Anna Pruska	65 000,00	402 076,82	467 076,82
	Razem	652 223,24	1 453 971,60	2 106 194,84

L.p.	Zarząd Comarch S.A.	Wyplacone z zysku netto Comarch S.A. w formie dywidendy
1	Janusz Filipiak	-
2	Piotr Piątosa	-
3	Paweł Prokop	-
4	Piotr Reichert	-
5	Zbigniew Rymarczyk	-
6	Konrad Tarański	-
7	Marcin Warwas	-
	Razem	-

W pkt [3.17.3](#) niniejszego sprawozdania opisano program opcji menedżerskich.

3.35. Informacje o akcjonariuszach oraz akcjach posiadanych przez osoby zarządzające i nadzorujące

3.35.1. Akcjonariusze posiadający bezpośrednio lub pośrednio poprzez podmioty zależne co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu Comarch S.A., na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego

- Janusz Filipiak posiadał 1 997 027 akcji (24,55% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 5 569 027 głosów na WZA, co stanowiło 36,82% wszystkich głosów na WZA;
- Elżbieta Filipiak posiadała 1 323 461 akcji (16,27% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 4 707 461 głosów na WZA, co stanowiło 31,12% wszystkich głosów na WZA;
- MetLife Otwarty Fundusz Emerytalny zarządzany przez MetLife PTE S.A. posiadał 841 097 akcji (10,34% w kapitale zakładowym Spółki), które uprawniały do 841 097 głosów na WZA, co stanowiło 5,56% wszystkich głosów na WZA.

3.35.2. Zmiany w stanie posiadania akcji Comarch S.A. przez osoby zarządzające i nadzorujące Comarch S.A. w okresie od 28 lutego 2017 r. do 28 kwietnia 2017 r.

W poniższej tabeli przedstawiono stan posiadania akcji Comarch S.A. przez osoby zarządzające i nadzorujące na dzień opublikowania raportu kwartalnego za cztery kwartały 2016 roku, tj. 28 lutego 2017 r. oraz w dniu 28 kwietnia 2017 roku, zgodnie z posiadanymi przez Spółkę informacjami.

Osoby zarządzające i nadzorujące	Funkcja	Stan na 28 kwietnia 2017 r.		Stan na 28 lutego 2017 r.	
		Akcje	Udział w głosach na WZA (%)	Akcje	Udział w głosach na WZA (%)
Janusz Filipiak	Prezes Zarządu	1 997 027	36,82	1 997 027	36,82
Elżbieta Filipiak	Przewodnicząca Rady Nadzorczej	1 323 461	31,12	1 323 461	31,12
Marcin Dąbrowski	Wiceprezes Zarządu	0	0,00	0	0,00
Paweł Prokop	Wiceprezes Zarządu	37 539	0,50	37 539	0,50
Andrzej Przewięźlikowski	Wiceprezes Zarządu	0	0,00	0	0,00
Zbigniew Rymarczyk	Wiceprezes Zarządu	32 867	0,22	32 867	0,22
Konrad Tarański	Wiceprezes Zarządu	10 608	0,07	10 608	0,07
Marcin Warwas	Wiceprezes Zarządu	10 608	0,07	10 608	0,07
Ilość wyemitowanych akcji		8 133 349	100,00	8 133 349	100,00

3.36. Czynniki i zdarzenia o nietypowym charakterze, mające znaczący wpływ na osiągnięte wyniki finansowe

3.36.1. Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego

W okresie 2016 roku dokonano rozwiązania utworzonego na dzień 31 grudnia 2015 r. aktywa z tytułu działalności strefowej w kwocie 10 441 tys. zł, oraz dokonano utworzenia na 31 grudnia 2016 r. aktywa z powyższego tytułu w kwocie 9 936 tys. zł. Aktywo to będzie sukcesywnie rozwiązywane na przestrzeni roku 2017 w proporcji do osiąganego w tym okresie dochodu strefowego.

W roku 2016 Grupa dokonała częściowego rozliczenia aktywa utworzonego na 31 grudnia 2015 r. z tytułu podatku odroczonego dotyczącego różnic przejściowych w kwocie 8 859 tys. zł oraz dokonano utworzenia aktywa z tytułu różnic przejściowych w kwocie 6 782 tys. zł, a także utworzenia i rozwiązania aktywa z tytułu straty podatkowej w kwocie 4 157 tys. zł. Łączny wpływ wszystkich powyżej opisanych operacji na wynik netto roku 2016 wyniósł +1 575 tys. zł.

3.36.2. Wycena różnic kursowych

Globalny wpływ zmian kursów walut na przychody i wyniki Grupy Comarch w 2016 roku był umiarkowany. Różnice kursowe zrealizowane oraz wycena bilansowa różnic kursowych od należności i zobowiązań na dzień 31 grudnia 2016 r. zwiększyły przychody i wynik operacyjny Grupy Comarch o 6 795 tys. zł (podczas gdy w 2015 roku zwiększyły o 1 590 tys. zł), natomiast różnice kursowe z pozostałych tytułów zmniejszyły wynik Grupy Comarch o 3 796 tys. zł (podczas gdy za 2015 rok zwiększyły o 418 tys. zł). Łączny wpływ różnic kursowych na wynik netto Grupy Comarch w 2016 roku wyniósł +2 999 tys. zł (+2 008 tys. zł w 2015 roku).

3.36.3. Odpis z tytułu utraty wartości należności

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa ujęła odpis z tytułu utraty wartości należności handlowych w wysokości 31 275 tys. zł oraz rozwiązała utworzone wcześniej odpisy w wysokości 23 092 tys. zł w związku z uregulowaniem należności. Operacje te ujęto odpowiednio w pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych w rachunku zysków i strat.

3.36.4. Wpływ Thanks Again LLC na wyniki Grupy Comarch

Uwzględnienie spółki stowarzyszonej Thanks Again LLC w wynikach finansowych 2016 roku metodą praw własności spowodowało zmniejszenie wyniku netto Grupy Comarch o 8 145 tys. zł (9 060 tys. zł w 2015 roku). Kwota 8 145 tys. zł (3 476 tys. zł w 2015 roku) związana jest z bieżącą działalnością spółki Thanks Again LLC, nie było aktualizacji wyceny wartości nabytych udziałów (5 584 tys. zł w 2015 roku).

3.37. Zdarzenia po dacie bilansu

3.37.1. Terminy raportów okresowych w 2017 roku

- Raportem bieżącym nr RB-1-2017 z dnia 5 stycznia 2017 r. Zarząd Comarch S.A. określił następujące stałe daty przekazywania raportów okresowych w 2017 roku:
- IV kwartał 2016 w dniu 01.03.2017 r.
- I kwartał 2017 w dniu 22.05.2017 r.
- III kwartał 2017 w dniu 17.11.2017 r.
- Skonsolidowany raport półroczny zawierający skrócone skonsolidowane sprawozdanie finansowe oraz skrócone jednostkowe sprawozdanie finansowe za I półrocze 2017 roku w dniu 31.08.2017 r.
- Raport roczny za 2016 rok w dniu 28.04.2017 r.
- Skonsolidowany raport roczny za 2016 rok w dniu 28.04.2017 r.

3.37.2. Wezwanie Banku Pekao S.A. do zapłaty kwoty 100 mln zł przez CA Consulting S.A. w związku z nienależytym wykonaniem umowy

Zarząd Comarch S.A. informował w dniu 23 marca 2017 roku o otrzymaniu przez CA Consulting S.A., spółkę zależną Comarch S.A. wezwania do zapłaty od Banku Pekao S.A. Bank w wystosowanym piśmie wezwał CA Consulting S.A. do zapłaty kwoty 100 mln zł wynikającej z nienależytego wykonywania umowy Kompleksowej Obsługi Eksploatacyjnej Systemu CIB Comarch Internet Banking (bankowość korporacyjna) z dnia 23 grudnia 2005 r. Zgodnie z pismem Banku nienależyte wykonywanie umowy ma polegać na niedotrzymywaniu przez CA Consulting S.A. parametrów SLA świadczonej usługi.

W ocenie Emitenta wezwanie skierowane do CA Consulting S.A. nie znajduje uzasadnienia ani oparcia w postanowieniach Umowy z 2005 roku. W opinii Emitenta przekroczenie parametrów SLA wynika z przyczyn leżących po stronie Banku, za które CA Consulting S.A. nie ponosi odpowiedzialności, w tym w szczególności z faktu, iż wolumen transakcji przetwarzanych przez system wielokrotnie przekroczył określone w zawartej umowie założenia projektowe, jak również z faktu braku wystarczających inwestycji Banku w modernizację infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania Systemu CIB w ciągu ostatnich dziewięciu lat. Obecnie funkcjonująca infrastruktura w znacznym zakresie pochodzi z roku 2008, dysponuje taką samą mocą obliczeniową jak w owym czasie, co obecnie dalece nie wystarcza do obsługi Systemu. Spółka CA Consulting S.A. wielokrotnie informowała Bank o tym fakcie, w tym także w formie pisemnej zgłaszając konieczność wykonania prac rewitalizacyjnych i modernizacyjnych mających na celu zwiększenie pierwotnych założeń wydajnościowych, a także wykonania prac dostosowujących System do ilości procesowanych w nim transakcji, m.in. w piśmie ze stycznia 2017 od Zarządu Comarch S.A. do Zarządu Pekao S.A. oraz Zarządu CA Consulting S.A. do Dyrekcji Pekao S.A.

Zgodnie z postanowieniami Umowy całkowity limit odpowiedzialności CA Consulting S.A. w danym roku kalendarzowym nie przekroczy 100% wynagrodzenia z tytułu świadczenia usług określonych w Umowie otrzymanego przez CA Consulting S.A. w danym roku kalendarzowym, zaś kwota wezwania kilkudziesięciokrotnie przekracza ten limit i w żaden sposób nie jest uzasadniona w przesłanym wezwaniu.

Comarch S.A. informuje, że CA Consulting S.A. w całości odrzucił roszczenie banku jako niezasadne. Informuje również, że Grupa Comarch nadal świadczy na bieżąco usługi w ramach Umowy zawartej z Bankiem.

W ocenie Zarządu Comarch S.A. zaistniała sytuacja nie będzie miała istotnego wpływu na działalność operacyjną i sytuację finansową Grupy Comarch.

O szczegółach Spółka informowała w raporcie bieżącym nr RB-3-2017 z dnia 23 marca 2017 roku.

3.37.3. Przejęcie spółki Geopolis

Zarząd Comarch S.A. informował w dniu 17 marca 2017 roku o podpisaniu przez Comarch S.A., listów intencyjnych z Geopolis sp. z o.o. oraz ze współnikami tej spółki, mających na celu ustalenie warunków przeprowadzenia docelowych transakcji:

- zbycia 100% udziałów w Geopolis sp. z o.o. na rzecz Comarch S.A.,
- nabycia przez Comarch S.A. całości autorskich praw majątkowych do oprogramowania ERGO należącego do Geopolis sp. z o.o.,
- dokapitalizowania Geopolis sp. z o.o. przez Comarch S.A.

Transakcje docelowe miały być zrealizowane w przypadku spełnienia warunków przewidzianych w listach intencyjnych oraz osiągnięciu porozumienia co do pozostałych warunków transakcji do dnia 31 marca 2017 roku. W dniu 31 marca 2017 roku została przekazana informacja o przesunięciu terminu na spełnienie warunków do 3 kwietnia 2017 roku. W dniu 3 kwietnia 2017 roku warunki określone w listach intencyjnych zostały spełnione, w związku z tym transakcje docelowe zostały zrealizowane.

Łączna wartość transakcji docelowych wyniosła 8,05 mln zł.

Geopolis sp. z o.o. zajmuje się wspieraniem informatyzacji w jednostkach administracji publicznej poprzez tworzenie i wdrażanie zintegrowanych rejestrów i ewidencji o charakterze przestrzennym, systemów zarządzania państwowym zasobem geodezyjnym i kartograficznym oraz geoportali. Zakup Geopolis sp. z o.o. pozwolił Grupie Comarch na poszerzenie portfela produktów informatycznych dla sektora publicznego.

O szczegółach Spółka informowała w raportach bieżących nr RB-2-2017 z dnia 17 marca 2017 roku, nr RB-4-2017 z dnia 31 marca 2017 roku oraz RB-5-2017 z dnia 4 kwietnia 2017 roku.

3.37.4. Zawarte po dacie bilansu kontrakty forward

Grupa Comarch zawarła w okresie od 1 stycznia 2017 roku do dnia 28 kwietnia 2017 r. kontrakty terminowe na sprzedaż 76 000 tys. RUB. Wartość netto kontraktów terminowych nierozliczonych na dzień 28 kwietnia 2017 r. wynosiła 33 560 tys. EUR, 17 300 tys. USD, 100 tys. GBP oraz 64 000 tys. RUB. Na dzień 28 kwietnia 2017 r. wycena otwartych kontraktów terminowych wyniosła 14 706 tys. zł. Kontrakty zapadają w terminie do 33 miesięcy od dnia bilansowego. Wszystkie kontrakty terminowe zostały zawarte w celu ograniczenia wpływu zmian kursów walut na wynik finansowy związany z realizowanymi przez spółki Grupy Comarch kontraktami handlowymi, w których wynagrodzenie ustalone jest w walutach obcych, a także w celu zabezpieczenia przepływów z tytułu uruchamianego w złotych polskich kredytu inwestycyjnego udzielonego w euro.

3.38. Istotne postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowań arbitrażowych lub organem administracji publicznej

Grupa Comarch jest stroną pozywaną w postępowaniach sądowych, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 67 916 tys. PLN, z czego kwota 9 972 tys. PLN jest objęta rezerwami ujętymi w bilansie na 31 grudnia 2016 roku (w tym kwota utworzonych w roku 2016 rezerw na roszczenia objęte postępowaniami sądowymi wynosi 1 347 tys. PLN). Grupa Comarch pozostaje w sprawach spornych nieobjętych postępowaniami sądowymi, w których potencjalna, łączna kwota roszczeń stron trzecich wynosi 13 551 tys. PLN. W bilansie na 31 grudnia 2016 roku nie ujęto rezerw na sprawy sporne nieobjęte postępowaniami sądowymi. Według Zarządów spółek Grupy Comarch, w oparciu o opinie doradców prawnych, nie istnieją okoliczności wskazujące na konieczność utworzenia rezerw na pozostałe roszczenia objęte aktualnie postępowaniami sądowymi oraz sprawami spornymi, nieobjętymi postępowaniami sądowymi.

3.39. Zarządzanie kapitałem

Głównym celem zarządzania kapitałem Grupy jest utrzymanie bezpiecznej struktury zadłużenia Grupy oraz dotrzymanie wskaźników zadłużenia wynikających z umów kredytowych zawartych przez Grupę. Grupa posiada możliwość zarządzania strukturą kapitałową w zależności od zmian warunków ekonomicznych poprzez np. zaciągnięcie lub spłatę kredytów, emisję nowych akcji, wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy. W 2016 roku Grupa nie dokonywała zmian w celach i polityce zarządzania kapitałem.

Grupa dokonuje kwartalnego monitoringu stanu kapitałów analizując głównie wskaźnik wypłacalności, który jest obliczany jako iloraz wartości kapitału własnego i wartości aktywów ogółem.

	31 grudnia 2016 r.	31 grudnia 2015 r.
Kapitał własny	862 064	780 581
Aktywa ogółem	1 444 875	1 304 828
Wskaźnik wypłacalności	59,66%	59,82%

W trakcie roku 2016 wskaźnik wypłacalności osiągnął poziom porównywalny do ubiegłego roku. Utrzymywany jest on na bardzo bezpiecznym poziomie, zapewniającym Grupie potencjalną możliwość znacznego zwiększenia zadłużenia (pozyskania finansowania zewnętrznego) w przypadku wystąpienia takiej potrzeby.

W trakcie roku 2016 zostały dotrzymane wszystkie kowenanty wynikające z umów kredytowych zawartych przez spółki Grupy. Zarząd Spółki dominującej nie widzi ryzyka ich niedotrzymania w przyszłości.

28.04.2017 r.

PODPISY CZŁONKÓW ZARZĄDU

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO/FUNKCJA	PODPIS
Janusz Filipiak	Prezes Zarządu	
Marcin Dąbrowski	Wiceprezes Zarządu	
Paweł Prokop	Wiceprezes Zarządu	
Andrzej Przewięźlikowski	Wiceprezes Zarządu	
Zbigniew Rymarczyk	Wiceprezes Zarządu	
Konrad Tarański	Wiceprezes Zarządu	
Marcin Warwas	Wiceprezes Zarządu	

PODPIS OSOBY, KTÓREJ POWIERZONO PROWADZENIE KSIĄG RACHUNKOWYCH

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO/FUNKCJA	PODPIS
Maria Smolińska	Główny Księgowy	

Comarch S.A.

Al. Jana Pawła II 39a
31-864 Kraków

ir@comarch.pl

+48 (12) 687 78 22

www.comarch.pl/relacje-inwestorskie/
